

KECSKEMÉT VÁROS MUNKÁSSÁGA ÉS ÜZEMI BIZOTTSÁGAI

A

NÉPI DEMOKRATIKUS ÁTALAKULÁSBAN

1944-1948.

BÖLÖSÉSZDOKTORI ÉRTEKEZÉS

KISS MARGIT

KECSKEMÉT

1972.

KISS MARGIT

KECSKEMÉT VÁROS MUNKÁSSÁGA ÉS ÜZEMI BIZOTTSÁGAI

A

NÉPI DEMOKRATIKUS ÁTALAKULÁSBAN

1944-1948.

KECSKEMÉT

1972.

TARTALOMJEGYZÉK

oldalszám

I. fejezet:

Az üzemi bizottságok létrejötte és fejlődése. /1944-1945./ 1

1. Az üzemi bizottságok létrejötte és fejlődése /1944-1945./ országosan. 1

2. Kecskemét társadalmi és politikai helyzete a felszabadulás előtt. 8

3. Az üzemi bizottságok létrejöttének feltételei Kecskeméten. 13

4. Az üzemi bizottságok szerepe a termelés megindításában és a dolgozók el látásának megszervezésében. Az üzemi bizottságok összetétele és párt-irányítása. 20

II. fejezet:

Az üzemi bizottságok munkája, tevékenysége az MKP. III. kongresszusáig. 34

1. A baloldali blokk létrejötte és a forradalmi erők ellentámadásának kibontakozása. 34

2. Az 1946. évi üzemi bizottsági választások és a munkásegység.	39
3. Az üzemi bizottságok harca a munkafegyelem megszilárdításáért, a kalóriarendelet érvényesítéséért.	49

III. fejezet:

Az üzemi bizottságok a stabilizáció védelméért és a hároméves tervért.	61
--	----

1. Az üzemi bizottságok harca a stabilizációért.	61
--	----

2. Az üzemi bizottságok harca a munkanélküliség leküzdéséért.	65
---	----

3. Küzdelem a vezető szerep megszerzéséért.	74
---	----

4. Az 1947-es részleges üzemi bizottsági választás.	77
---	----

5. Az üzemi bizottságok harca a munkanélküliség felszámolásáért.	87
--	----

IV. fejezet:

Az üzemi bizottságok a szocialista tulajdonviszonyokért.	102
1. A hároméves terv előkészítése.	102
2. Az 1947-es országgyűlési választás és kecskeméti vonatkozásai.	113
3. A két munkáspárt egyesülése.	117
4. Az üzemi bizottságok szerepének megváltozása az államosított üzemekben.	126
5. Az üzemi bizottságok tevékenységének értékelése.	146
Jegyzetek	150
Felhasznált irodalom és források jegyzéke	167

I.

1./ Az üzemi bizottságok létrejötte és fejlődése /1944-1945./ országosan.

A magyar földbirtokos és tőkés osztály hatalma a II. világháboruban elszenvedett vereség, a Szovjet Hadsereg csapásai nyomán összeomlott, gyászt és sebeket, pusztulást és romokat hagyva maga után. Az ország talpraállítása olyan feladatnak látszott, amelyet - a kommunistákat kivéve - még az optimisták is csupán évtizedek alatt elvégezhető munkának tartottak. A fasizmus szétzúzása azonban olyan forradalmi energiákat szabadított fel, amelyek erejét és lendületét a szó szoros értelmében senki sem tudta a maga nagyságában felmérni.

E forradalmi energiának köszönhető, hogy az ország rendkívül rövid idő, végeredményben alig négy év alatt begyógyította a háboru ütötte sebeket, miközben gyökeresen átalakult a társadalmi rend is. Az újjáépítés motorja a munkásosztály volt, amelynek forradalmi öntevékenysége hozta létre azt a szervet, amely az üzemek új életre keltésének, s egyszersmind a tőke hatalmát korlátozó harcnak a szervévé is vált: az üzemi bizottságot.

Az első üzemi bizottságok még a felszabadulás előtt illegálisan alakultak azokban a nagyüzemekben, ahol a Kommunista Párt szilárd befolyással rendelkezett.

Az illegális üzemi bizottságok feladata a fasiszta háboru céljait szolgáló termelés lassítása, a gépek és anyagok Németországba hurcolásának megakadályozása, és a munkások áttelepítésének meggátolása volt.

E harcuk helyenként országos jelentőségű sikert hozott.

/Pl. Csepeli W. M./

Ezek az illegális és az időközben alakult üzemi bizottságok a felszabadulás pillanatától úgy működtek, mint az üzemek hivatott vezetői: az elmenekült tőkések helyett és nélkül megszervezték a termelés megindítását, a Szovjet Hadsereg segítségével és segítségére megoldták a munkások ellátásának feladatát, bár ez legtöbbször a lehetetlennel volt határos.

A felszabadulást követően az üzemi bizottságok sorban megalakultak és működni kezdtek azokban az üzemekben is, ahol a felszabadulás előtt illegális üzemi bizottságok nem működtek. Az üzemi bizottságok megszervezésében szerepet játszott a nagyüzemek illegalitásból kilépő üzemi bizottságainak példája.

Kétségtelenül ugyanilyen hatása volt az 1919-es történelmi tapasztalatoknak is: a régi szervezett munkások nem felejtették el az első magyar proletárdiktatura tapasztalatait, az üzemi direktóriumok működését.

Végül: elősegítette az üzemi bizottságok kialakulását az a tény is, hogy a szovjet hadseregnek szüksége volt a front jobb és gyorsabb ellátása érdekében a termelés haladéktalan megindítására ott is, ahol az üzem tulajdonosa és vezetői elmenekültek, márpedig az üzemek többségében ez volt a helyzet.

A szovjet hadsereg katonai parancsnokokat állított az üzemek élére, s a parancsnok magától értetődően elsősorban osztálytestvéreire, a magyar munkásokra támaszkodott. Ennek az együttműködésnek önként adódó szervezeti formája volt a munkások által választott bizottság - üzemi bizottság - és a szovjet parancsnok közös irányító tevékenysége.

Igy a háborús szükségletek kielégítésének követelménye ott is megindította az üzemi bizottságok kialakulását, ahol ez más indítékokból öntevékenyen nem jött volna létre.

A munkásosztály forradalmi alkotó öntevékenysége annak ellenére életrehívta az üzemi bizottságok rendszerét, hogy azt a párt programja nem tartalmazta. Az 1944. november 30-án közzétett program ugyanis az üzemi bizottságok kérdését nem érinti. /1/

A párt azonban tanult a tömegektől, mint hogy az üzemi bizottságok sorra-rendre megalakultak, minden központi programszerű kezdeményezés nélkül is a párt kötelességének érezte, hogy általánosítsa a tömegek tapasztalatait. Az 1945. január 19-én hozott központi vezetőségi határozat már elfogadta az üzemi bizottságok megalakításának és jogköre biztosításának követelését.

A munkásosztály széleskörű öntevékenysége, a Kommunista Pártnak az üzemi bizottsági mozgalom melletti kiállása megérlelte a mozgalom törvényesítésének feltételeit.

1945. februárban az Ideiglenes Nemzeti Kormány 50.100/1945. Ip. M. sz. rendeletében Magyarországon először történt kísérlet arra, hogy az üzemi bizottságok működésének addigi tapasztalatait országos szinten általánosítsák.

Az első kormányrendelet az üzemi bizottságok tevékenységének, hatáskörének és jogainak szabályozására 1945. február 15-i keltezéssel február 18-án jelent meg Debrecenben. Az eddig érvényben volt munkaprogramok, szabályzatok - nagyvonalakban ugyan egészségesen, részleteiben azonban igen eltérően - sajátos módon határozták meg a jogokat és kötelességeket.

A rendelet előírta, hogy csak azoknál az üzemeknél, vállalatoknál alakítható üzemi bizottság, amely rendszeresen legalább 50 alkalmazottat foglalkoztat. Ennél kevesebbet foglalkoztató üzemeknél bizalmiakat kell választani. Az üzemi bizottságok, illetve a bizalmiak működését a munkaadó vagy a vállalat vezetője köteles elismerni.

A rendelet a hatáskör vonatkozásában megkülönböztette az 50-200 alkalmazottat foglalkoztató üzemek és a 200-on felüli üzemi bizottságokat. Az első rendelet szerint az egész üzletmenetre való betekintésre, az üzleti könyvek szakértők útján történő felülvizsgálatára csak a 200-on felüli üzemi bizottságoknak volt joguk. Ugyanakkor egységesen rendelkezett abban, hogy: "a munkaadók tartoznak az üzemi bizottságoknak negyedévenként pontos jelentést adni a vállalat helyzetéről, üzletmenetéről és a munkapiac várható alakulásáról".

Politikai szempontból különösen pozitív és előremutató volt a rendeletnek az a része, amely felruházta az üzemi bizottságokat az üzemeknek fasisztáktól és olyan egyénektől való megtisztításával, akik részt vettek az üzemek megrongálásában. A rendelet meghatározta az üzemi bizottságok választásának módját, az alkalmazottaktól függően számszerű nagyságát.

A rendelet kiharcolása nagy vívmánya volt a magyar munkásságnak: törvényes úton rendezte a munkavállalók és a munkaadók viszonyát, a kialakult forradalmi gyakorlatnak megfelelően legalizálta a munkásosztály az üzemi bizottságok tőkés termelés és elosztás feletti ellenőrzési jogát.

A jogi szabályozás további lendületet adott az üzemi bizottságok megalakulásának és az egyre nagyobb számban alakuló üzemi bizottságok túl is haladták tevékenységükben a rendelet szabta kereteket. Az első hetekben az üzemek tényleges gazdái voltak. A gazda felelősségével intézték az üzemek talpraállítását, a termelés megindítását, döntöttek a személyzeti és bérkérdésekben.

A háború befejezése, a központi vezetés és irányítás megszerveződése, a hírközlő és közlekedési hálózat némi helyreállítása lehetővé tette, hogy a mozgalom egységessé váljon.

A két munkáspárt és a szakszervezet politikai tevékenységükkel arra törekedtek, hogy a munkássággal és az üzemi bizottságokkal megértessék: az ellenőrzési jog a munkásság számára hasznos, mert végeredményben az ország újjáépítése terheinek egy részét a burzsoáziára hárítja át, ezzel meggyorsítja az újjáépítést, illetve megrövidíti a munkásosztály szenvedésének időtartamát.

E helyes elv megértetése, főleg gyakorlati alkalmazása nehezen haladt előre.

A kormányban részt vevő koalíciós pártok - mindenekelőtt a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt - a rendelet révén dokumentálták az üzemi bizottságokkal kapcsolatos álláspontjukat, amely bizonyos fokig megnyugtatta a tőkét. Viszont azt is látnunk kell, hogy abban az időben a szervezés alatt álló Iparügyi Minisztériumnak, de még a munkáspártok vezetőségének sem volt meg a lehetősége arra, hogy az üzemi bizottságokat a rendelet szellemének megfelelő keretek közé terelje.

A burzsoáziának pedig nem volt annyi ereje, hogy az üzemi bizottságok radikalizmusát gyengíteni tudta volna.

A második üzemi bizottsági rendelet 1945. májusában készült el, és ebben a két munkáspárt egységes elvi álláspontja jutott kifejezésre. A végleges tervezetet az Iparügyi Minisztérium irányításával a szakszervezeti tanács dolgozta ki.

A GYOSZ-szal folytatott, hetekig elhuzódó tárgyalásokon alakultak ki a végleges álláspontok. Az új üzemi bizottsági rendelet 55.000/1945. Ip. M. sz. alatt 1945. június 5-én jelent meg.

A második alaprendelet több szempontból növelte az üzemi bizottságok hatáskörét.

Először is jelentősen kiszélesítette az ipari üzemi bizottságok hálózatát azzal, hogy már a 20 alkalmazottat foglalkoztató vállalatoknál is kötelezően elrendelte a szervek megalakítását.

Másodszor az üzleti titok megszűnését általánossá tette azzal, hogy az összes üzemi bizottságot, sőt még a 20-nál kevesebb munkavállalót foglalkoztató vállalatoknál működő üzemi bizalmiakat is felruházta az üzleti könyvekbe való betekintés jogával. Az üzemi bizottságok jogköre bővült azzal is, hogy könyvszakértőt nemcsak vállalati érdekből, hanem "a jobb, gazdaságosabb és eredményesebb termelés előmozdítása érdekében" is igénybe vehetnek az üzem "termelési menetének és tervének az ellenőrzésére". Az üzemi bizottságok tevékenységükkel elsősorban a termelő erők fejlődését szolgálták, de az átmeneti időszakban a tőke elleni harc eszközei is voltak.

Harmadszor kötelezte a munkáltatót, hogy minden olyan iratot, amely a szokásos üzletmeneten túlmenően kötelezettséget tartalmaz, az üzemi bizottsággal láttamoztasson.

Negyedszer: az üzemek "jóléti intézményeit" az üzemi bizottság közvetlen irányítása alá rendelte, megfosztva ezzel a tőkések attól a lehetőségtől, hogy a "jó-ságos gazda" szerepét játsszák. A jóléti intézmények a munkásosztály kemény harcának eredményei voltak, nem pedig a tőkések nagylelkű adományai. Az üzemi bizottsági irányítás ezt a jelleget tette világossá.

Ötödször: az üzemi bizottság fegyelmi jogkört kapott. A fegyelmi büntetés az elbocsájtásig terjedhetett.

Végül néhány fontos kérdésben /munkarend, munkaidő, szabadság, bérkérdés, selejt-kártérítés/ a tulajdonos csak az üzemi bizottsággal egyetértésben rendelkezhetett, vagy a rendelkezés joga a tulajdonos és az üzemi bizottság által alakított paritásos bizottságra szállt.

Az üzemeknek a fasisztáktól való megtisztítását az 55.000-es rendelet már nem sorolta az üzemi bizottságok feladatai közé, mert ez a kormányrendeletek szerint az igazoló bizottságok, illetve a népbíróságok hatáskörébe tartozott. Az üzemi bizottságoknak ekkor támogatniuk kellett e szervek munkáját.

Az 55.000-es rendelet szervezeti kérdések terén is előrelépett. A választás előkészítésére és a szavazás módjára vonatkozó rendelkezéseket átvette az 55.100-as rendeletből, de az üzemi bizottsági választások kiírását, megtartását és levezetését, valamint a leendő üzemi bizottsági tagok jelölését a szakszervezetek jogkörébe utalta. A jelölést a helyi szakszervezetek megbízottjaiból alakított jelölő bizottsággal egyetértésben kellett elvégezni. A szavazati jog gyakorlásának és a választhatóságnak a feltételei szintén megegyeztek az előző rendeletben foglaltakkal, a jelölést azonban a szakszervezet engedélyéhez kötötték, az alsó korhatárt pedig 21 évről 18 évre szállították le.

A rendelet lényegében az egész ipart a munkásság ellenőrzése alá vonta. Lehetővé tette a tőkés termelés és elosztás munkásellenőrzésének teljesebb megvalósítását. Hozzájárult a munkásosztály hatalmának kiterjesztéséhez anélkül, hogy a tőkés tulajdonjog gyakorlását ki zárta volna.

Az üzemi bizottságok kialakulásának és megszilárdulásának korszaka az 1945. novemberi választással zárult. Mindaddig a demokratikus erők illúzióknak bizonyult reményt tápláltak az átalakulás tempóját illetően. A választások bebizonyították, hogy a demokratikus erők szilárd pozíciót harcoltak ugyan ki maguknak, de a megvert uralkodó osztály még jóval nagyobb befolyással rendelkezik, mint azt 1945. tavaszán és nyarán gondolni lehetett. A választások után az összes demokratikus erők új összefogására volt szükség, hogy meg lehessen állítani az erőre kapott reakció rohamát, s hogy elő lehessen készíteni végleges leverését.

Ebben a harcban az üzemi bizottságok, mint a munkásegység gyakorlati szervei, nem kevésbé fontos szerepet játszottak, mint az élet megindításának időszakában.

Ez a szakasz azonban már kívül esik témánk keretein.

2./ Kecskemét társadalmi és politikai helyzete a felszabadulás előtt.

Kecskemét város üzemi bizottságainak kialakulása és működése a vizsgált időszakban több tekintetben lényegesen eltért attól az általános képtől, amelyet a fentiekben vázlatosan összefoglaltunk.

Sem levéltári, sem sajtóbeli adat, de még a veterán munkások visszaemlékezései sem nyújtottak semmiféle olyan támpontot, amelyből akár közvetve is arra lehetne következtetni, hogy a kecskeméti üzemek bármelyikében is működött volna illegális üzemi bizottság 1944. őszén, közvetlenül a felszabadulás előtt. Ennek magyarázatát általában Kecskemét felszabadulás előtti társadalmi-politikai helyzetében, különösen pedig munkásmozgalmának állapotában találjuk meg.

a./ Kecskemét város még a Horthy-Magyarország elmaradottságához képest is rendkívül fejletlen volt, s a fasizmus közel 25 éve alatt alig fejlődött. Az ellenforradalom első éveinek véres rémtettei mindvégig beárnyékolták a város társadalmi és politikai viszonyait.

A Héjjasok, Francia-Kiss Mihályok és társaik jelenléte meghatározta a város életét. A várost irányító földbirtokosok és kulákok nem voltak érdekeltek az ipar fejlesztésében, mert ez enyhítette volna a munkanélküliséget és a napszám-bérek emelkedése irányában hatott volna. Ezért meg is akadályozták új ipari üzemek létesítését. A városban csupán egyetlen vasipari üzem működött, a Gépgyár, amelynek 1944. nyarán kb. 140 dolgozója volt. Minthogy a cég központja Budapesten működött, a helybeli adminisztráció minimális volt. Ezért ezt a létszámot csaknem a produktív létszámmal vehetjük egyenlőnek. /2/

Ezen kívül csupán két nagyobb lakatosüzem működött, kb. 15 munkással. A legnagyobb üzemek közé tartozott a Platter Konzervgyár 1000, az Első Kecskeméti Konzervgyár Rt. 400 és a Husfeldolgozó 400 munkással, a Gyufagyár 200 és a Cipőgyár 150 munkással.

Ezek mellett csupán a város két üzemében, a Villamosműben és a Hűtőházban dolgozott 100 vagy annál valamivel több munkás.

A város ipara a most felsoroltakon túl kizárólag élelmiszeripari kisüzemekből, malmokból és konzervüzemekből állt, 20-80 közötti munkáslétszámmal.

Nem számítva természetesen a mintegy 1800 kisiparost, akik azonban csupán egy-két segédet foglalkoztattak /2650-et a tanoncokkal együtt/.

Az 1943. évi adatok szerint a város 50 ezer főnyi lakosából mindössze 2271 tartozott az üzemi munkások közé. /3/

Az ország német fasiszta megszállásáig működött ugyan a városban Szociáldemokrata Párt, de befolyása nem volt számottevő. Arra vonatkozóan, hogy akár a legnagyobb üzemekben is működött volna valamilyen szakszervezet, nem sikerült még szóbeli adatot sem felkutatni.

b./ A város munkásmozgalma általános gyengeségéből és a munkásosztály alacsony arányából következett, hogy a mély illegalitásban dolgozó Kommunisták Magyarországi Pártjának az ellenforradalom 25 éve alatt sohasem sikerült szilárd szervezetet teremtenie Kecskeméten. A csendőrségi és rendőrségi nyilvántartások a 25 év alatt mindössze 140 olyan embert tartottak számon, akiket kommunistának vagy baloldalinak tekintettek. Ezek közül természetesen sokan nem voltak kommunisták.

1944. október 15-én - a nyilas puccs időszakában - kb. 15 kommunista-gyanús személyt tartóztattak le a fasiszta hatóságok. /4/

Ha fel is tételezzük, hogy a párttal kapcsolatban álló és szimpatizánsok köre ennél szélesebb volt, még mindig oly kis csoportra kell következtetnünk, amely az események menetét számottevően nem befolyásolhatta. Nem módosíthatja a képet olyan elszigetelt hősök tevékenysége sem, mint Gy. Faragó Jánosé, aki 1944. október 10-én a városig előretört szovjetek harcainak megkönnyítésére egymaga fogott fegyvert és harcolt az utolsó töltényig. Október 11-én végezték ki, a szovjet előőrs visszavonulása után. /5/

c./ Mindezek az okok együttesen odavezettek, hogy amikor a Duna-Tiszaközi hadműveleti kormánybiztos 1944. október 9-én elrendelte Kecskemét város teljes kiürítését, nem volt olyan szervezett erő, amely a népellenes, súlyos károkat eredményező rendelkezés végrehajtását képes lett volna meggátolni. Pedig a lakosság többsége határozottan támogatott volna minden ilyen szervezett akciót. Jellemző, hogy október 23-án, már a nyilas puccs után, központi utasításban kellett megismételni a kiürítési parancsot - nyilván azért - mert addig nem tettek annak eleget.

Az újabb parancs azonnali kinyomtatását a nyomda 24 órával elodázta. Előbb a polgármester próbálkozott a nem messze állomásozó harmadik magyar hadsereg parancsnokságán, majd a főispán maga a nyilas belügyminisztériumban, hogy a teljes kiürítésre vonatkozó parancs megváltoztatását elérje - természetesen minden eredmény nélkül. /6/

Igy azután október 25-én megjelentek a falragaszok, melyek tudtul adták a teljes kiűritést./7/
A lakosság nagy része csak a közeli hetényi és nyíri tanyavilágig húzódott vissza, és már október 27-én és 28-án lassan megkezdődött volna a visszaszivárgás, ha a katonai hatóságok nem szereztek volna - akár fegyverrel is - érvényt a kiűritési parancsnak.

Igy történt azután, hogy október 31-én a város felszabadulásának pillanatában a belterület 37.000 lakosából mindössze kb. 300 tartózkodott a városban. A kiűritett város csaknem egy hétig szabad prédája volt a hitlerista hadsereg és a nyilas pribékek fosztogató bandájának, bár a rablás már október 10-én megkezdődött, és a polgármester ismétlődő panaszai ellenére rendszeresen folytatódott. /A német parancsnokság - a panaszokra válaszul - a fosztogatók nevét és közelebbi adatait kérte./

A fosztogatók elsősorban a lakásokat űritették ki, de nem kimélték az üzemeket sem. Pl. a Gépgyárból elrabolták a szerszámgépek legértékesebb részét, a gépek hajtószíjait, a készáru-raktárból 1600 kádat és 2500 db egyéb zománcozott berendezési tárgyat, stb. /8/

A 25 éves ellenforradalmi rendszer, amikor végre Kecskeméten is széthullott a szovjet hadsereg csapásai alatt, teljes káoszt és pusztulást hagyott maga után. Bár a város falai között nem folyt harc, de november 16-án a német légierők - minden katonai indok nélkül - végigbombázták a várost úgy, hogy többszáz lakóház, a vágóhid, a jéggyár, stb. hevert romokban a tetszhalott városban. /9/

3./ Az üzemi bizottságok létrejöttének feltételei Kecskeméten.

a./ Ilyen körülmények között kezdett hozzá Kecskemét népe és munkásosztálya az új élet felépítéséhez. Mindenekelőtt a termelés megindításáról kellett gondoskodni a város lakóinak, ha élni akartak. A lakosság visszaáramlása a közeli tanyavilágból azonnal megindult, január első hetében már több mint 44 ezer lakos tért vissza, január végén pedig már 57 ezer volt a lakosság száma. /10/, /11/ A munkáskéz tehát adva volt.

A termelés megindítását nagymértékben meggyorsította, hogy a szovjet hadsereg igénybevette az üzemek segítségét a front gyorsabb és teljesebb ellátása céljából. Így a munka megszervezése nem csupán az élet megindítását jelentette, s nem is egymagában az egyetlen cselekvőképes erő, a munkásosztály sorainak rendezését, hanem egyben hozzájárult a fasizmus elleni harchoz.

A munka szervezése egyidejűleg két vonalon indult meg. A népi öntevékenység új szervezetet, a körzeti parancsnokságok intézményét hozta létre: a belterületen 14, a külterületen 36 körzetet. Ezek feladata volt a munkaerő biztosítása a romeltakarításhoz és egyéb közmunkák ellátása, valamint az induló üzemek munkásosztályának feltöltése, ahol a törzsgárda ereje nem volt elégséges. /12/

Az üzemek munkája tulnyomórészt saját régi dolgozóinak megérkezésével indult. Az első visszaérkezők értesítették a később érkezőket, s napok alatt megkezdődött a helyreállítás.

A Gépgyár művezetője Sümegh János felkereste munkásait lakásukon, és már négy nappal a felszabadulás után elkészítették az első öntvényt. Egy hét után már 78 munkás dolgozott, a régi létszám 56 %-a. Amikor elfogyott a nyersanyag, maguk kutatták fel a város ócskavas-telepeit, és kézi kocsikkal szállították a gyárba a vasat.

A Platter-gyár - a város legnagyobb üzeme - nehezebb helyzetben volt. Az üzem egy része leégett, amit a fasiszták már nem tudtak elrabolni, azt tönkretették. Az üzem udvarán egymásra öntözték a szárított hagymát, zöldbabot, gyümölcsöket. 16 munkás látott hozzá a felszabadulás másnapján a romok eltakarításához. Az első hét végén a létszám 70 főre emelkedett. A helyreállított helyiségben a szovjet hadsereg élelmiszer-raktárt rendezett be és segítette a város ellátását is. Decemberben már termelt az üzem: hagymát és burgonyát szárított, takarmánytökből pedig vaniliával ízesített lekvárt készített. /13/

A Cipőgyár kazánháza és szabásműhelye beomlott a harcok alatt. A felszabadulás után egy héttel már 10 munkás dolgozott a helyreállításon /Gara Pál, Sümegh János, Gubényi Mihály, Hajdu Ágoston, Mészáros László, Molnár József, Hótnágel Gyula, Racski Imre, Szücs László, Virágh Ferenc/.

Tipikus mozzanatként kiemeljük, hogy a munkások az elmenekült tulajdonos helyett az egyik munkást - Bokor Antalt - választották igazgatónak. Művezetőt is választottak. /14/

December első hetében elhagyta a gyárat az első új termék. Az üzem szovjet parancsnoka folyamatosan biztosította a nyersanyag-ellátást. Így a létszám december közepére 77 főre emelkedett.

A decemberi termelés pedig elérte a napi 500 párat. /Ez utóbbi adat valószínűleg eltulzott: a gyár a felszabadulás előtt - sértetlen gépparkkal és 80-100 munkással - évi kb. 30.000 pár cipőt állított elő, és 1948-ra a havi terv 3.500 pár cipő volt csupán./

A Husfeldolgozó Üzem helyreállítása három hétig tartott és nagyjából a körzetekre hárult. November 20-án megindult a termelés a szovjet hadsereg céljaira, mely nemcsak nyersanyaggal, de gépekkel is ellátta az üzemet. December első hetében az üzem létszáma a felszabadulás előtti létszám másfélszerese volt - több mint 600 munkás - és a napi termelés elérte a 30 mázsa kolbászt és a 3000 kg huskonzervet. Az üzem élére itt is új vezető került - a szovjet parancsnokság megbízásából - akár csak a Villamosműveknél.

A Gyufagyár - mivel kárt nem szenvedett - így azonnal termelni kezdett az eredeti létszám 15 %-ával, vagyis 30 fővel. A munkások itt is új vezetőt választottak Domján János személyében, akit a szovjet parancsnokság megerősített. Az üzem nemcsak gyufát gyártott, hanem gyújtó palackokat is a szovjet hadsereg számára. /15/

A termelés - mindenekelőtt a szovjet hadsereg céljaira történő termelés - megindulása tehát egyszerűen politikai erjedés kezdetét is jelentette az üzemekben: az elmenekült tulajdonosok helyére maguk a munkások választottak vezetőket a termelés irányítására, ezzel megtették az első lépésüket az önálló üzemi osztály-szervezeteik kialakítása felé.

Az üzemi bizottságok megalakulásának további előfeltétele a munkásosztály politikai és hatalmi szerveinek kiépülése volt, mert csak ezek irányításával és ezekre támaszkodva teremthette meg a működőképes, hatékony üzemi bizottságokat.

- b./ Kecskeméten, mint az ország felszabadított területein mindenütt, általában először a Kommunista Párt alakult meg. Az egykori alakítók emlékezete szerint 1944. november 15-én Szocialista-Kommunista Pártok Szövetsége elnevezéssel a két munkáspárt egységes szervezetet alakított Molnár Erik vezetésével, aki a felszabadulás előtt a város egyik szociáldemokrata vezetője volt, ugyanakkor pedig az illegális Kommunista Párt tagja és a kecskeméti illegális munka irányítója.

Az egységes szervezet tevékenységéről írásos emlékek nem maradtak fenn. December 12-én 9 párttag megalakította a Magyar Kommunista Párt önálló szervezetét, de még 1945. nyarán is csak 660 tagja volt az egész városi szervezetnek. Az üzemi szervezetek még később, 1945. őszén kezdtek alakulni. 1945. január 18-án megalakult a Kommunista Ifjúság Szövetsége is /további működéséről, sorsáról nincs adat/.

Az önálló Szociáldemokrata Párt 1944. december 23-án alakult meg, az üzemi szervezetei hamar kiépültek./16/

Az MKP. kezdeményezésére 1944. december 16-án megtartotta alakuló ülését a nemzeti bizottság. Bár sem a Szociáldemokrata Párt, sem a Kisgazda Párt nem alakult még meg a városban, a szegedi nemzeti bizottság példájára e két párt képviselőit is bevonták a hattedu bizottságba.

Az MKP. részéről: Kőnig Ferenc, Sztraka József,
az SZDP. részéről: Fekete Sándor és Kara Balázs,
a Kisgazda Párt részéről: dr. Sándor József és Csi-
kai Balázs.

Később, 1945. elején a Parasztpárt, a Polgári Demok-
rata Párt és a Szakszervezeti Tanács megalakulása
után e szervezetek is helyet kaptak a nemzeti bi-
zottságban.

A szakszervezetek munkája 1945. január 18-án indult
meg, és pedig úgy, hogy a nemzeti bizottság megbizta
Székely Jánost és Friedentál Simont a szakszerveze-
ti ügyek intézésével. /17/

A helyi szakszervezeti tanács 1945. március 11-én
alakult meg, amint azt a tanács titkára április
11-én kelt írásbeli jelentése közli az országos köz-
ponttal. /18/

Ugyanez a jelentés megjegyzi, hogy "az üzemi bizott-
ságok felállítása folyamatban van, és pár nap alatt
befejezést nyer". Ez a közlés nyilván arra utal,
hogy az 50.100/1945. Ip. M. sz. rendelet rendelke-
zéseinek megfelelő ujravalasztás közeledik a befeje-
zéshez, mert más adatokból kétségtelen, hogy ebben
az időben, legalábbis a fontosabb kecskeméti üzemek-
ben, már több mint három hónapja működtek az üzemi
bizottságok.

c./ Az üzemi bizottságok valószínűleg nyomban az üzemek
munkájának megindulásakor megalakultak valamilyen
formában. Már utaltunk arra, hogy több üzemben a
munkások választottak üzemvezetőt a tulajdonos tá-
vollétében, akit azután a szovjet katonai parancs-
nok megerősített, megbízó levéllel látott el.

Csaknem bizonyos, hogy az ilyen választott vezető mellett valamilyen munkás bizottságnak kellett állnia. Ez a munka természetéből és általános feltételeiből következett. E következtetés helyességét alapján véve alátámasztja egy jóval későbbi, 1945. június 8-án kelt jegyzőkönyv, amelyet a Villamosművek újraválasztott üzemi bizottságának ülésén vettek fel. A jegyzőkönyv szerint: "Igazgató kéri a bizottságot, tegyen előterjesztést a polgármesternek arra vonatkozólag, hogy mellé egy villamosmű igazgatóságot rendeljen, vagy pedig elegendőnek tartja a mostani üzemi bizottsággal való együttműködést."

Az igazgatót 1944. november 1-én a szovjet parancsnokság bizta meg a Villamosművek vezetésével. A megbízáshoz a polgármester utóbb hozzájárult. A most idézett indítvány nyilvánvalóan azt célozta, hogy az igazgató végleg megerősítse és törvényesítse helyzetét, mert a villamosművek működési szabályzata szerint az üzem élén igazgatóság állt, a polgármester elnöklétével. A javaslatnak csak úgy van értelme - s a szövegből is ez következik - hogy mind ez ideig az igazgatóság helyett az üzemi bizottság állt az igazgató mellett /vagy felett?/.

A jelzett bizottságokat bizvást tekinthetjük az üzemi bizottságok első csiráinak. Létükre, működésükre nézve azonban írásbeli adat nem maradt fenn.

Az első kézzelfogható adatok szerint - már üzemi bizottság néven - 1945. március első hetében alakultak bizottságok. A Villamosműben, a Cipőgyárban /20/, a Husfeldolgozóban /21/, a Vasgyárban /19/, a Gyufagyárban /22/ júniusban, és a Platter-gyárban július végén.

Az üzemi bizottságok szervezetének ezt a viszonylag késői kialakulását és megszilárdulását többek között az a lemaradás magyarázza, amelyet a munkásosztály politikai szerveinek kialakulásában észlelhetünk. Bár kétségtelennek látszik, hogy az első üzemi bizottsághoz hasonló szervek megalakulása meg is előzte a munkáspártok helyi szerveinek és a szakszervezeteknek a megalakulását, ezek tudatos irányító és szervező munkája nélkül az üzemi bizottságok szervezete nem kristályosodhatott ki, funkciójuk nem alakulhatott ki.

Mint látjuk, az MKP. üzemi szervezetei csak jóval később alakultak meg, így nem a kommunista párt-szervezetek, hanem csak az egyes kommunisták segítették az üzemi bizottság megalakulását. A Szociáldemokrata Párt szervezetei az üzemekben hamarabb megalakultak, de a Szociáldemokrata Párt országos vezetősége nem tanusított érdeklődést az üzemi bizottságok iránt, legalábbis ebben a korai szakaszban még nem.

A városi szakmaközi bizottság aktív támogatást nyújtott az üzemi bizottságoknak, tanácsokat adott a működéshez, rendszeresen megbeszélésre hívta az üzemi bizottságok elnökeit, részt vett az üzemi bizottságok szervezésében, stb. Minderre azonban csak január második felétől kerülhetett sor, hiszen a szervezett, szakszervezeti munka csak akkor indult a városban.

4./ Az üzemi bizottságok szerepe a termelés megindításában és a dolgozók ellátásának megszervezésében.
Az üzemi bizottságok összetétele és pártirányítása.

a./ Az első üzemi bizottságok működése alapvetően a munka megszervezésére, a dolgozók élelmezésének biztosítására korlátozódott.

A szovjet parancsnokok segítségével megkezdtek az elhurcolt gépek felkutatását, és visszaszállítását. Pl. a konzervgyárból Csepelre hurcolt gépeket az üzemi bizottság alelnöke, Villám Sándor hozta vissza a szovjet parancsnokság által biztosított fogattal, az autoklávokat pedig Kecskeméten, a Husfeldolgozó üzemben találták meg. /23/

A munkafegyelem biztosítása az első időszakban nem okozott gondot: a dolgozók fizetség nélkül is hozzáláttak a munkához. Az Első Kecskeméti Konzervgyárban, a Platter-gyárban, a Vasgyárban pl. heteken keresztül nem tudtak fizetni, a dolgozók egy része mégis bejárt, takarította a romokat, a szemetet.

A bérkérdés különben mindegyik üzemi bizottság első problémái közé tartozott. A gyárak pénztárai üresek voltak, mert a német és nyilas fosztogatók vagy az elmenekült tőkések elvitték a gyár pénzkészletét. Az üzemi bizottság erőfeszítésének jó részét felémésztette a bérek legalább egy töredékének biztosítása. Pl. a Husfeldolgozó üzemi bizottságának küldöttsége még az ideiglenes kormány elnökét is felkereste az üzem szovjet parancsnokának tanácsára. /24/

Még súlyosabban nehezedett az üzemi bizottságokra az első hónapokban a munkások élelmezésének kérdése. A város január elejéig közvetlenül a frontvonal mögött feküdt. A vasuti közlekedés csak május közepén indult meg. Az üzemi bizottságok úgy igyekeztek segíteni a dolgozókon, hogy ahol lehetett, megszervezték az üzemi étkeztetést, /Husfeldolgozó/ vagy közvetlen termékcsere útján biztosították a minimális természetbeni bérezést dolgozóiknak /Cipőgyár, Gépgyár/. Volt olyan üzemi bizottság, amelyik a várostól 25 katasztrális hold földet vett bérbe, és annak termékeit osztotta szét dolgozói között, akik a föld megművelését is elvégezték az üzemi munka után. /Gyufagyár/

A Cipőgyár üzemi bizottsága később /1945. május 30-án/ a dolgozók nevében kérte a gyár vezetőjét, hogy a heti 48 órát öt nap alatt dolgozhassák le, hogy jusson idő élelem beszerzésére.

Az eddig kifejtettek mellett talán szükségtelen kiemelni, hogy az üzemi bizottságok munkájának ebben az első időszakában közvetlen politikai tevékenységnek nincs nyoma, szemben az országos fejlődéssel, a kecskeméti üzemi bizottságok nem hoztak olyan határozatokat, amely közvetlenül korlátozta volna a tőkét vagy éppen kisajátítását sürgette volna. Ez a sajátos vonás sem magyarázható mással, mint a munkásmozgalom visszamaradottságával, a munkásosztály politikai szerveinek gyengeségével. Nem mintha az említett országos tendenciának egyértelműen pozitív jelentősége lett volna, mintha az feltétlenül a munkásosztály tudatosságát tükrözte volna: ellenkezőleg az adott szakaszban az "baloldali" tulzás, előreszaladás volt, amelynek megfékezése nem kis gondot okozott a Kommunista Pártnak.

Mégis az a tény, hogy Kecskemét üzemi bizottságainál nyomát sem találjuk ennek a tendenciának 1945. nyaráig, az itteni mozgalom alapvető gyengeségéből, nem pedig az osztálytudat magas fokából származik.

b./ Az 50.100/1945. Ip. M. sz. rendelet hatálybalépése után a kecskeméti üzemekben újraválasztották az üzemi bizottságokat /25/. A választások jegyzőkönyvei már kisebb részben fennmaradtak: a Cipőgyár, a Husfeldolgozó és a Villamosmű üzemi bizottságát március elején újraválasztották. A többi üzemből csak az 55.100/1945. Ip. M. sz. rendelet alapján tartott választások jegyzőkönyve került elő. /26/

A választások zöme 1945. nyarán folyt le, a Szeszfőzdében azonban csak november végén, a Faragó Hordó- és Ládaüzemben, valamint az Egyesült Gőztéglagyárban csak decemberben.

Tizenöt üzemi bizottság névsora áll rendelkezésre, amelyből kitűnik, hogy szemben az országos fejlődéssel, a kecskeméti üzemi bizottságokban az SZDP-nek túlnyomó többsége volt.

A 15 üzemi bizottságban, amelybe 55 rendes tagot és 55 póttagot választottak, a pártállás szerinti megoszlás: Szociáldemokrata Párttag 84, Kommunista Párt tagja 13, pártonkívüli 13 üzemi bizottsági tag volt.

A 15 üzemi bizottsági elnök közül mindössze 3 a Kommunista Párt tagja: a Cipőgyár üzemi bizottságának elnöke Fodor József, Végh József a Husfeldolgozó Vállalat üzemi bizottsági elnöke és Salamon Márk, a Benedek és Fia cég üzemi bizottsági elnöke.

Ujraaválasztott üzemi bizottságok: A választás ideje, tagjai és azok pártállása.

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Schiffer</u>	Fodor József ÜB-eln.		MKP	
<u>Cipőgyár</u>	Rózsahegyi Mihály		SZDP	
1945.	Varga Sándor		SZDP	
márc. 1.	Sándor Gyula		SZDP	
		Mészáros Józsefné	SZDP	
		Ferencziné	SZDP	
		Cseh Sándor	SZDP	
		Borbély Ferencné	SZDP	
<u>Hus-</u>	Végh József ÜB-eln.		MKP	
<u>feldol-</u>	Salamon Márk		MKP	
<u>gozó</u>	Baksa László		SZDP	
1945.	Nád József		SZDP	
márc.		Csibran Imre	SZDP	
		Dobos István	SZDP	
		Soós János	SZDP	
		Tanács Béla	SZDP	
<u>Villamos-</u>	Detári Pál ÜB-eln.		SZDP	igen
<u>mű</u>	Pintér József		SZDP	
1945.	Mesányi Simon		SZDP	
márc.	/Kovács Ferenc aleln./		SZDP	
		Kovács Pál	SZDP	
		Körte Dömötör	SZDP	
		Kovács József	SZDP	
		Berta Pál /az el-	SZDP	
		halálozott Kovács		
		Ferenc helyett./		

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Villamos- mű</u>	Detári Pál ÜB-eln.		SZDP	igen
	Kiss Mária		SZDP	igen
1945.	Lukács Sándor		SZDP	
jun. 6.	Majercsik Jenő aleln.		SZDP	
	Baranek Mihály		SZDP	
		Szabó László	SZDP	igen
		Denics László	SZDP	igen
		Körte Dömötör	SZDP	
		Berta Pál	SZDP	
		Lapéta Mihály	SZDP	
<u>Gyufa- gyár</u>	Nagy Antal ÜB-eln.		SZDP	
	Hajdu Ágnes		MKP	
1945.	Lakos Mihály		MKP	
jun.7.	Kristofori Gyula		SZDP	
		Veres József	SZDP	
		Farkas Józsefné	SZDP	
		Kovács István	SZDP	
		Molnár Sándor	SZDP	
<u>Vas- gyár</u>	Halász Pál ÜB-eln.		SZDP	igen
	Szücs László		PK	
1945.	id. Szilávik János		SZDP	
jun.	Sümegh János		SZDP	
		Mócza Ferenc	SZDP	
		Csiszár Árpád	SZDP	
		Balogh Mátyás	SZDP	
		Virágh Ferenc	SZDP	

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>E.K.K.</u>	Kiss Ferenc ÜB-eln.		SZDP	
1945.	/VII.28-án lemondott Kiss E. helyett./			
jul. 28.	Villám Sándor aleln.		SZDP	
	Seres Mária		SZDP	
	Bódogh Mária		SZDP	
	Erdélyi Károly		SZDP	
	Garzó Zoltán		SZDP	igen
	Kiss Erzsébet		SZDP	
	/VII.28.lemondott/			
	Nagy János		SZDP	igen
	Tóth Károly		SZDP	
	Kerekes László		SZDP	
	Lesi Menyhértne		SZDP	
	Mikus Margit		SZDP	
	Sárközi László		SZDP	igen
	Kovanda Vendel		SZDP	igen
<u>Platter-</u>	Rohács János ÜB-eln.		PK	
<u>gyár</u>	Forrai József		MKP	
1945.	T.Nagy János		SZDP	
jul. 31.	Kun Lajos		SZDP	
	Bodor József		SZDP	
	Zsivola József		MKP	
<u>Aszódi</u>	Jávor József ÜB-eln.		SZDP	igen
<u>Wogrin-</u>	Asztalos József		MKP	
<u>csics</u>	Takács Lukács		SZDP	
<u>Homoki</u>	Kuczik Györgyné		SZDP	
<u>cég</u>	Nyiri János		PK	
1945.	Nagy József		SZDP	
aug. 14.	Türei Istvánné		SZDP	
	Kovács József		PK	igen

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- tiszt- állása viselő
<u>Remenár-</u>	Leopold Lajos ÜB-eln.		SZDP
<u>féle</u>	Laczkó Gyuláné		PK
<u>Konzerv-</u>	Szabó István		SZDP
<u>gyár</u>		Gyurász Balázsné	SZDP
1945.		Viski László	SZDP
aug.16.		Bán Sándorné	SZDP
1945.	Gyurász Balázsné ÜB-eln.		SZDP
nov.14.	Viski László		SZDP
	Szabó István		SZDP
		Molnár Imre	PK
		Kácsnyi A.	SZDP
		Rusz Pál	SZDP
<u>Sertés-</u>	Farkas József		SZDP
<u>malom</u>	Bozsó István		PK
A SZOT.	Kormányos József		SZDP
levéltár-	Kemény Gergely		PK
ban őrzött		Kerekes Mária	PK
jegyző-		Gyenes Gábor	SZDP
könyv, mely		László Márton	SZDP
dátumot nem		Uzsorás István	SZDP
tartalmaz			
1945.	Tassy Károly		SZDP
aug.17.	Kovács Ferenc		SZDP
	Farkas József		SZDP
		Kriegleder György	PK
		Ugi Rácz Mihály	SZDP
		László István	SZDP

Üzem neve	rendes tag	póttag	párt- tiszt- állása viselő
<u>Gazdasági</u>	Kovács Imre		SZDP
<u>Gőzmalom:</u>	Kara Mihály		MKP
1945.	Major Ferenc		SZDP
aug.		Badacsonyi Gergely	SZDP
		Balanyi Gergely	SZDP
		Darnyi Sándor	PK
<u>Benedek</u>	Salamon Márk ÜB-eln.		MKP
<u>József</u>	Karácsonyi József		SZDP
<u>és fiai</u>		Tarapcsik János	SZDP
<u>cég</u>		Boldán Mihály	MKP
1945.			
okt.29.			
<u>Szesz-</u>	Vendricski János ÜB-eln.		SZDP
<u>főzde</u>	Szabó Pál		SZDP
1945.	id.Horváth István		PK
nov.26.		Ábel Antal	SZDP
		Szénási József	SZDP
		Balai Katalin	PK
<u>Faragó</u>	Kiss József		SZDP
<u>Hordó-</u>	Kertész Mária		SZDP
<u>és Lá-</u>	Polonyi Pál		PK
<u>daüzem</u>		Kiss Mihály	SZDP
1945.		Kiss Albert	SZDP
dec.1.		Takács Lajos	SZDP
<u>Egyesült</u>	Selleng Péterné		PK
<u>Gőz-</u>	Magonyi Antal		SZDP
<u>téglaár</u>	Kullai Ferenc		MKP
1945.		B.Rózsa Istvánné	SZDP
dec.		B. Rózsa Sándor	MKP
		Gubányi József	SZDP

E jelenség okait - más összefüggésben - már említettük. Az MKP. taglétszáma eddig az időpontig az egész városban nem érte el a 700 főt. De e párttagok is a területi elv alapján szervezkedtek. Üzemi pártszervezet még sehol sem volt.

Az 1945. novemberi választási eredmények elemzése - mindezen túl - azt mutatja, hogy az MKP. bázisa ebben a kezdeti időben inkább az agrárproletariátus köréből került ki. Az MKP-ra eső 4.244 szavazatból több mint kétharmad részt a külterületről, a tanyavilágból szerezte a párt, bár a szociáldemokraták a választási eredmény egészét tekintve csupán 33 %-kal szereztek több szavazatot mint a kommunisták, de a belső területen szavazataik aránya két és félszerese volt a kommunista szavazatoknak: 3.563 az 1.493 szavazattal szemben. /28/

Mindez arra utal, hogy a nagyobb szakszervezeti gyakorlattal rendelkező, évtizedes szervezeteire támaszkodó Szociáldemokrata Pártnak az üzemekben jelentősen nagyobb befolyása volt, mint a Kommunista Pártnak. S 1945. júniusától a Szociáldemokrata Párt országos vezetése is egyre nagyobb fontosságot tulajdonított az üzemi bizottságok meghódításának.

- c./ Az újraválasztott üzemi bizottságok tevékenysége a szociáldemokrata tulsuly ellenére bizonyos változáson ment keresztül: a határozatok hangja keményebb lett, itt-ott még tulajdonosi jogok gyakorlásának jelei is felbukkannak bennük a tőkés tulajdonból fakadó jogok korlátozása formájában. Például a Cipőgyár tulajdonosa 1945. márciusában hazatért, és 60 munkást el akart bocsájtani.

Az üzemi bizottság nemcsak az elbocsájtást akadályozta meg, de ahhoz sem járult hozzá, hogy a tulajdonos fia "örökség" címén 21 gépet elszállítson az üzemből. /29/

A Villamosmű üzemi bizottsága betegszabadságot engedélyezett illetve utasított el 1945. júniusában; a Sertésmalom üzemi bizottsága Nagy József, még nem igazolt csendőr eltávolításáról hozott határozatot 1945. novemberben azzal az indoklással, hogy tisztviselői működése ellentétes a munkások érdekeivel. /30/

Az egyre fokozódó infláció 1945. őszétől már határozottan előtérbe állítja a bérkérdést. Az üzemi bizottságok határozatainak jó része ezzel foglalkozott, pl. a Cipőgyár üzemi bizottsága 1945. december 10-én a következő levelet intézte az igazgatósághoz: "a gyárban dolgozók heti keresetének átlaga csupán fél liter olaj vagy 40-50 kg. fa vásárlására elegendő. Kéri az üzemi bizottság az igazgatóságot, hogy november 18-tól haladéktalanul folyósítsa a munkásoknak az érvényben lévő 50 %-os szorgalmi pótlék elmaradt részét, valamint az 50 %-os szorgalmi pótlék további részét". /31/

Az üzemek egy részében még a nyár folyamán is a felszabadulás előtti órabéreket fizették. Az MKP. kecskeméti szervezete hívta fel a figyelmet arra, hogy "a Hangya munkásságára a fegyverszüneti szerződésben vállalt kötelezettség nagy részét igyekeztek ráhárítani azzal, hogy a gyár nem tudja fizetni a mai áraknak megfelelő munkabéreket, hanem a régi béreken kell, hogy végezzék nehéz fizikai munkájukat.

Az MKP. helyi vezetősége a Hangya üzemi bizottságával karöltve abban állapodott meg, hogy küldöttséget meneszt az iparügyi miniszterhez, és ott kéri igaz ügyük orvoslását. Neuwirt Miklós vezetésével az üzemi bizottság küldöttségét 1945. június 14-én fogadta Bán Antal iparügyi miniszter. Meghallgatta az üzemi bizottság panaszát, és azonnal intézkedett, hogy fél millió pengőt rendkívüli segélyként utaljanak ki a Hangya munkásainak.

Az üzemi bizottság - visszatérve Kecskemétre - azonnal rendezte a béreket is. Így a régi 2-3 pengős órabérek helyett azonnal 7-8 pengős béreket fizet, valamint ezen összegből rendezik a munkások elmaradt fizetését is." /32/

A súlyos gondok azonban mégsem kerekedtek az osztályöntudat fölé. Igaz, hogy már a tárgyalt időszak után, 1945. május végén a szakmaközi bizottság ülésén az üzemi bizottsági tagok előtt Katona Péter építőmunkás sztrájkra hívta fel a jelenlévőket, mint egyetlen lehetőségre, amely a munkásság rendelkezésére áll, hogy helyzetén javítson.

Az MKP. egyik vezetőjének, Sándor Györgynek a felszólalása után az üzemi bizottságok elvetették a sztrájk-felhívást.

A nyomasztó gondok között viszont kevés nyoma maradt annak, hogy az üzemi bizottságok éltek volna a termelés ellenőrzésének funkciójával. A Cipőgyár üzemi bizottsága 1945. július 31-én jegyzőkönyvben rögzítette "hogy a vállalat igazgatósága felkérés ellenére nem terjesztette az üzemi bizottság elé az első félév mérlegét". A szeptember 6-i jegyzőkönyv szerint "a mérleget végül is beterjesztette az igazgatóság", az azonban nem ad tiszta képet a vállalat működéséről, ezért az üzemi bizottság a legsürgősebben új elszámolást kér.

Az október 24-i ülés csupán megismétli ezt a kívánságot, de a továbbiakban nem esik szó a mérlegről, úgy tűnik, az üzemi bizottság belenyugodott abba, hogy törvényes ellenőrzési jogát csorbítsák.

Más jel is arra mutat, hogy az üzemi bizottságok egy része nem volt elég határozott a tőkés tulajdonossal szemben.

A Remenár István Konzervgyár üzemi bizottságának 1945. december 19-i ülésén az üzem tulajdonosa bejelentette, hogy azonnali hatállyal elbocsájtotta Bankós Imre kádárt, aki - egyébként az üzemi bizottság kérelmével egyezően - a szovjet parancsnokságon elintézte, hogy a szovjet hatóságok tulajdonában álló cukorból a munkások természetben kaphassanak. Remenár presztizskérdést csinált abból, hogy az ő megkerülésével intézték az ügyet, és ezen szóváltás támadt. Bankós Imre utóbb állítólag fenyegető kijelentést tett, ha a cukorosztás meghiusulna, Remenár bejelentette, hogy nem hagyja magát zsarolni és Bankós Imrét elbocsájtotta.

Az üzemi bizottság jegyzőkönyvében semmi nyoma sincs annak, hogy megkísérelték volna tisztázni az ügyet, Bankós Imrét vagy bárki mást meghallgattak volna, kiderítették volna, hogy a szovjet hatóságok valóban adtak-e hozzájárulást a cukorosztáshoz, stb., egyszerűen rögzítették a tulajdonos bejelentését, és a jegyzőkönyvet lezárták. /33/

- d./ A rendelkezésre álló gyér adatokból ez a kép rajzolódik ki a kecskeméti üzemi bizottságok első évének működéséről. Ez a kép több fontos ponton eltér az országos fejlődéstől, mint arra a részletkérdések tárgyalásánál rámutattunk.

Az eltérés okait is igyekeztünk feltárni, itt csak annyit tennénk hozzá, összefoglalásként, hogy a munkáspártok Kecskeméten kisebb erőt képviseltek, kevesebb befolyással rendelkeztek, mint az országban. Az 1945-ös novemberi törvényhatósági választásokon a Szociáldemokrata Párt 13 %-ot, a Kommunista Párt 10 %-ot szerzett csupán, jóval elmaradva a megyei /15,3/, illetve 15 %/ és az országos eredményektől. A politikai mozgalom viszonylagos gyengesége meghatározta az üzemi bizottságok fejlődésének ütemét is.

Mégis: az üzemi bizottságok Kecskeméten is előmozdították a munkáspárt szervezettségének növekedését, 1945. őszén a szakszervezeteknek már közel 6.000 tagja volt.

Élelmezési Munkások Szabad Szakszervezete Kecskeméti Csoportja		1.375
Malomipari Munkások	"	275
Vegyipari Munkások	"	135
FÉKOSZ.	"	575
Bőripari Munkások	"	122
Sütőmunkások	"	133
Magyar Építőipari Munkások	"	333
Vasipari Munkások	"	212
Egészségügyi Alkalmazottak	"	105
Magyar Orvosok	"	65
Magyar Tűzoltók	"	102
Magyar Pedagógusok	"	114
Vendéglátóipari Dolgozók	"	298
Mérnökök és technikusok	"	35
Kecskeméti Postások	"	93
Városi alkalmazottak	"	455
Hajósok és Vasutasok	"	912
Hivatásos zenészek	"	225
Magánalkalmazottak	"	<u>117</u>
Összesen		5.681

Az üzemi bizottságok nagy számban nevelték azokat a munkáskádereket, akik az élet minden területén: az államigazgatásban, a hadseregben, a rendőrségen és mindenekelőtt az üzemek élén képviselni tudták a munkásosztály hatalmát, amikor ennek elérkezett az ideje.

II.

Az Üzemi Bizottságok munkája, tevékenysége az MKP. III. kongresszusáig

1./ A baloldali blokk létrejötte és a forradalmi erők ellen- támadásának kibontakozása.

Az 1945. november 4-i parlamenti választáson a független Kisgazda Párt 57 %-os szavazattal az országgyűlésen többséghez jutott. A reakció a Kisgazda Párt győzelmén felbuzdulva elérkezettnek látta az időt, hogy döntő támadást indítson mind politikai, mind gazdasági téren. E törekvésük egyik láncszemét képezték az üzemi bizottságok, a munkásosztály üzemi hatalmi szervei ellen indított támadásuk.

"Erről tanuskodik a Kisgazda Párt vezetéséhez 1945. novemberében eljuttatott beadvány is, amely azt követelte a vezetőségtől, hogy pártközi megállapodás útján biztosítsa az üzemi bizottságokban és a szakszervezeti szervezetekben a pártösszetétel megváltozását, az 1945-ös országgyűlési választások eredményének megfelelően. Tehát e szervezetekben is több mint 50 %-os képviselmet követelt. Pedig az üzemekben nem is volt Kisgazda Párt, ezen túlmenően felvetette még az üzemi bizottságok és a szakszervezetek revízióját, megjegyezte, amennyiben ezek nem biztosíthatók, a jelenlegi szakszervezeteket és üzemi bizottságokat elismerni nem lehet." /34/

A reakciónak ez a vakmerő álmodozása a munkásosztály és pártjainak egységes ellenállásába ütközött. Ezekben a hónapokban a reakció és a forradalom erői között kialakult élethalálharc nagy politikai iskola volt.

A munkások a Kommunista Párt kezdeményezésére és vezetésével hatékony tömegmegmozdulásokkal adták tudtára a jobb-oldali erőknek: hogy nem tűrik el, hogy a politikai hatalomból kirekesszék.

A két munkáspárt közös gyűléseket és utcai megmozdulásokat szervezett Kecskemét főterén, ahol mindkét párt és a szakszervezet képviselője mondott beszédet, amelyet a tömeg nagy lelkesedéssel fogadott.

A munkások gyári értekezleteken "kenyeret, béremelést és fokozottabb harcot követelnek a reakció ellen". A politikai harc éle az üzemekben a tőkés vagy képviselőik ellen fordult. A kecskeméti üzemekben sztrájkra sehol sem került sor, de az üzemi bizottságok tovább fokozták harcukat a munkafegyelem, a munkaerkölcs megszilárdításáért, a lógósokat, a feketézőket kizárták az élelemjuttatásból. A gyári vagyon dézsmálói ellen drákói szigorú léptettek életbe, nem egy esetben elbocsájtást alkalmaztak. Pl. a Platter Konzervgyár, az Első Kecskeméti Konzervgyár és a Gépgyár üzemi bizottságai.

Másrészt az üzemi bizottságok heroikus küzdelmet vívtak a dolgozók ellátásáért és a fizetések előteremtéséért. A dolgozók kemény rendszabályok és intézkedések fogantatását követelték a munkáspártoktól és a kormánytól. A Weiss-Manfréd érdekeltségű Első Kecskeméti Konzervgyár üzemi bizottsága 1946. január 9-i ülésén azt követelte, hogy: az élelmiszer-készleteket igazságosan osszák el, a feketézőket szigorúan büntessék meg, a gazdasági rendőrség által letartóztatottakat súlyosabban, ha kell halállal büntessék meg. E követelésüket megküldték Kecskemét város polgármesterének és főispánjának.

Az ellenforradalmi támadás visszaverése, a forradalmi ellentámadás előkészítése idején a népi demokrácia hívei a Kommunista Párt vezetésével nagy sikert értek el.

Nemcsak az addig kivivott eredményeket, pozíciókat védték meg sikerrel, de azokat - főleg az ellentámadás során - tovább is fejlesztették. A demokratikus állam számos intézkedéssel - az áru- és nyersanyag-készletek, valamint az újonnan termelt iparcikkek nagyobb részének zárolása, a beszolgáltatási rendszer megreformálása, állami készletek gyűjtése, a közellátás eredményesebb biztosítása érdekében. Az adópengőrendszer bevezetése és a bankjegy-dézsma végrehajtása, kommunista vezetéssel a gazdasági főtanács és a jóvátételi hivatal létrehozása - stb. tovább fokozta a tőke korlátozását.

Ezek az eredmények fontos feltételei voltak egyrészt az infláció felszámolásának, a stabilizáció megteremtése útján, másrészt a forradalmi erők sikeres ellentámadása megindításának. Az ellentámadás 1946. januárjában kezdődött, amely tetőpontját március elején, a baloldali blokk létrehozásával és programja melletti hatalmas tüntetéssel érte el. Az ellentámadás véghezvitelében felélénkült és nagy arányokat vett tömegmozgalmaknak döntő szerepük volt a reakció elleni harcban.

A gyárak mozgalmát Kecskeméten is a Kommunista Párt és a Szakszervezeti Tanács kezdeményezésére az üzemi bizottságok szervezték és irányították.

Ettől az időtől lehet számítani Kecskeméten a tömegmozgalmak megújulását.

1946. január 9-én Kecskeméten a Kossuth szobor előtt hatalmas tömeg tüntetett, ahol a két munkáspárt, valamint a szakszervezeti tanács képviselői beszéltek és terjesztették elő beadványukat, amelyet a tömeg nagy megelégedéssel fogadott.

A beadvány a következőket tartalmazta: "A gyűlés felhívja a főispánt, valamint a polgármestert, hogy akadályozzák meg hatóságilag mindazon elsőrendű fontosságú élelmiszereknek Kecskemétről való kiszállítását,

amiben a kecskeméti dolgozók is hiányt szenvednek, és mindaddig tartsa fenn ezen tiltó rendelkezését, míg erre Kecskemét dolgozóinak szüksége lesz.

Másodszor: forduljon a szakmaközi bizottság a közellátási miniszterhez a tekintetben, hogy a Kecskeméten zárolt olyan élelmiszereket, melyekben a Kecskeméti dolgozók is hiányt szenvednek, a szükséghez mérten szabadítsa fel, hogy azokat az üzemekben dolgozó munkások, valamint az éhbérért dolgozó köz- és magán-tisztviselők részére hatósági áron kioszthassuk".

A beadvány további részében foglalkozott még a Kecskeméti piaccal, kifogásolták, hogy az országban szinte egyedülálló, tultengő kofa-rendszer van Kecskeméten, akik az árukat indokolatlanul, egymás közt többször cserélve, mindig drágítva, a végén még Budapesthez viszonyítva is nemegyszer 40-50 %-kal magasabb áron hozták forgalomba. /35/

A Kommunista Párt a forradalmi tömegmozgalmakra támaszkodva a baloldali demokratikus erők összefogása, a főbb követelésekért való egységes fellépés, az ellentámadás győzelemrevitele érdekében 1946. március 5-én megszervezte a három baloldali párt - a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt - és a szakszervezeti tanács szövetségét, a baloldali blokkot. A függetlenségi fronton belül létrehozott baloldali szövetség az 1944. december elején elfogadott nemzeti összefogás programjának antikapitalista célkitűzéseinek haldéktalan és következetes megvalósítását követelte, kiegészítve azt az újjáépítést lehetővé tevő újabb forradalmi követelésekkel.

A baloldali blokk követelései: a közigazgatás megtisztítása a szakszervezetek bevonásával, a bányák államosítása mellett a legfontosabb nagyüzemek államosítása,

- Weiss Manfréd, Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű, Győri Vagon- és Gépgyár, Ganz-gyárak - a bankok egész ügyvitelének állami ellenőrzése. Ezek a követelések lényegében megegyeztek a szervezett dolgozók követeléseivel.

A baloldali blokk létrejötte után három nappal - 1946. március 8-án - Kecskeméten a Kommunista Párt székházában összeültek a Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt és a szakmaközi bizottság képviselői, hogy megegyezzenek a jövőt illetően abban, hogy megmozdulásaikat csak együtt szervezzék és egy-szerre. Értékelték addigi tevékenységüket, és megállapodtak abban, hogy ezután mindent együtt szerveznek, és meghirdették az első gyűlést 1946. március 17-ére a szakszervezeti székházba. /Cifra-palota/ /36/

A tiltakozó nagygyűlésen annyian megjelentek, hogy a terem zsúfolásig megtelt. A beszédek elhangzása után Csaplár Vilmos felolvasta a kormányhoz felterjesztendő felirat tervezetét, amelyben követelik "a fizetések adópengőben való bevezetését, az államapparátus megtisztítását a szakszervezetek bevonásával és az árak emelkedésének megállítását." A tervezetet a nagygyűlés egyhangulag elfogadta.

Az 1946. tavaszán kibontakozott tömegmozgalom alátámasztotta és megszilárdította a baloldali pártok hatalmi pozícióit, és visszaszorította a reakció erőit.

A munkásegység gyakorlati megteremtéséért és megszilárdításáért folytatott harcban különösen nagy szerepük volt az üzemi bizottságoknak. Nem volt közömbös, hogy az üzemi bizottságokban együtt dolgozó kommunista és szociáldemokrata tagok együttműködnek-e vagy sem. Különösen így volt ez a reakció ellen indított támadás előkészítése és véghezvitele idején. Az esedékes üzemi bizottsági választásokra pedig ekkor került sor. Ez a körülmény is növelte az 1946. elején lezajlott üzemi bizottsági választások jelentőségét.

2./ Az 1946. évi üzemi bizottsági választások és a munkás-egység.

Az üzemi bizottságok megbízatása egy évre szólt, és az első üzemi bizottsági rendelet értelmében újraválasztásuk 1946. elején időszerűvé vált. A választások napirendre tűzését egyéb okok is indokolttá tették, A nemzetgyűlési választások után kibontakozó általános reakciós támadások során a GYOSZ. és a tőkések az üzemi bizottságok ellen is felleptek, és a korrumpálástól kezdve működésük megakadályozására minden eszközt megragadtak, hogy ezeket a szerveket megbénítsák, lejárássák, stb. A működésükben előforduló hibákat felnagyítva az egész üzemi bizottsági rendszer felszámolására törekedtek. Az üzemi bizottságok nehéz időben általában jól megállták a helyüket. Egy részük azonban elszakadt a munkáságtól, nem tartott rendszeres beszámolót, nem szervezte meg elég jól a munkáját. Akadtak üzemi bizottsági tagok, akik politikailag nem bizonyultak elég határozottaknak, harcosaknak a gazdasági bajok elleni küzdelemben.

Az országos üzemi bizottsági választások megtartását a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége 1945. decemberében kezdeményezte. A javaslatot a Szociáldemokrata Párt Központi Vezetősége és a szakszervezeti tanács elfogadta. Az üzemi bizottságok újjáválasztását a dolgozók is és az üzemi bizottságok is helyeselték.

Az üzemi bizottsági választások előkészítésére és lebonyolítására kiélezett belső helyzetben került sor, hiszen a demokratikus erők a Kommunista Párt vezetésével ezekben a hetekben állították meg és verték vissza a reakció forradalom ellen indított támadását, és készítették elő az ellentámadást.

Mivel mindkét munkáspárt nagy súlyt helyezett az üzemi bizottságok befolyásolására, összetételük alakulására, a választások előkészítésére és lebonyolítására szükségképpen nagy erőket kötött le. A Kommunista Párt az üzemi bizottságok újraválasztásával a megnövekedett feladatokra kívánta felkészíteni az oda nem való elemektől megtisztított és megerősített üzemi bizottságokat.

Az üzemi bizottsági választások mellett szólt az üzemi bizottságok összetételének 1945-ös alakulása is. Természetesen bekerültek olyanok is, akik a legjobb akaratuk ellenére sem tudtak eleget tenni megbízatásukból eredő feladataiknak, akik a nehézségek növekedése látán elcsüggedtek, meghátráltak és néhány esetben lemondtak megbízatásukról. Több üzemi bizottság a kisebbik ellenállást választva, a tőkések ellenőrzése helyett a dolgozók szociális ügyeinek intézését választotta. A közvetlen érdekvédelmet tartotta kizárólagos feladatának. Ez volt a jellemző Kecskeméten az üzemi bizottságokra, kivéve egyetlen egyet, a Cipőgyár üzemi bizottságát, melynek kommunista volt az elnöke.

Az SZDP. vezetősége egyetértett az üzemi bizottsági választások megtartásával. Ezzel kapcsolatosan a pártvezetőség az üzemi bizottsági választások előkészítésére kiadott tájékoztatójában hangsúlyozta, "a párt-szervezetek teljes apparátusukkal vegyenek részt az üzemi bizottsági választásokon. Képviseltessek magukat mind a jelölésnél, mind a választásoknál. Nem mehetünk bele olyasmibe, ami a párt jogainak csorbitását jelentené." /37/

A tájékoztató felhívta a figyelmet arra is, hogy a választásoknál érvényt kell szerezni a két pártvezetőség és a szaktanács megegyezésének.

Az MKP. az üzemi bizottsági választások előkészítését már 1945. decemberében megkezdte. A Szabad Nép 1945. december 14-i számának vezércikke "Erősítsük az Üzemi bizottságokat" címmel méltatta az üzemi bizottságok nagy szerepét, nem hallgatva el a tapasztalt hibákat sem. A két munkáspárt és a szakszervezeti tanács üzemi bizottsági választásokra vonatkozó felhívását, melyet Rákosi Mátyás, Kossa István és Szakasits Árpád irtak alá, 1946. január 12-én jelent meg "A magyar dolgozókhoz" címmel. /38/

Ebben a nagy fontosságú dokumentumban a munkáspártok az egész ország előtt hitet tettek az üzemi bizottságok mellett.

Az MKP. a választások előkészítésénél az üzemi bizottsági rendszer egyértelmű támogatása és megszilárdítása mellett, a munkásegység erősítésére helyezte a hangsúlyt. Célul a munkásegység megszilárdítását tűzte ki. Ennek érdekében az üzemi bizottságok újraválasztásánál egységlistát és paritást ajánlott fel az SZDP-nek, amelyet az elfogadott.

Az MKP. és a baloldali szociáldemokraták a munkásegység erősítése érdekében kívánták a paritást.

A megállapodás értelmében az új üzemi bizottságokban általában egyenlő arányban jelöltek kommunista és szociáldemokrata tagokat, azaz a választásnál általában a paritás elvét fogják érvényre juttatni. A paritás elve alól kivételt csak azok az üzemek képeznek, ahol az egyik vagy másik pártnak túlnyomó többsége van. A paritás elvének érvényesítése azt is jelentette, hogy azoknál a vállalatoknál, ahol az üzemi bizottság elnöke kommunista, a helyettesének SZDP-tagnak kellett lennie és fordítva. /39/

Kecskemét városában ismét eltéréssel találkozunk több vonatkozásban. Egyrészt, mert az 1946-os választásokat nem februárban, hanem zömét már januárban megtartották, másrészt mert ezen a választáson ugyan valamennyit nőtt a kommunista üzemi bizottsági tagok száma, de messze megelőzte a szociáldemokrata üzemi bizottsági tagok száma. Ez természetesen igazolja az akkori pártállást az üzemekben. Még mindig jellemző, hogy az üzemi dolgozók 60-70 %-a szociáldemokrata párttag, míg 20-25 %-a kommunista párttag.

Január hónapban a két munkáspárt és a szakszervezet szervezésében minden üzemben pártnapokat tartottak, ahová az előadókat a fenti szervek biztosították, és a pártnapokon részletesen beszéltek az üzemi bizottságok eredményeiről és hibáiról, valamint a jövő feladataiként vázolták az üzemi bizottsági választás előkészítését és levezetését, s szóltak az új kollektív szerződésekről, melyhez anyagot a szakszervezet vidéki titkársága adott.

A választásokon a szakszervezet képviselője minden esetben megjelent, levezette a választást és az újonnan megválasztott üzemi bizottsági tagokkal letetette a fogadalmat.

Az 1946-os választásokról fennmaradtak a jegyzőkönyvek, amelyek rögzítik az üzem létszámát, a választáson megjelentek számát és a választások menetét, a városban működő üzemekre és intézményekre vonatkozó adatokat - kivéve a pártállást -. /40/

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Schiffer</u>	Fodor József ÜB-elnök		MKP	
<u>Cipőgyár</u>	Rózsahegyi Mihály		SZDP	
1946.	Gazdik Ferencné		SZDP	
jan. 4.	Kalász Lászlóné		SZDP	igen
		Rácz Endre	SZDP	
		Cseh Sándor	SZDP	
		Urbán Béláné	SZDP	
		Berta József	SZDP	igen
<u>Remenár</u>	Leopold Lajos ÜB-eln.		SZDP	
<u>Konzerv- gyár</u>	Viski László		SZDP	
	Gyurász Balázsne		SZDP	
1946.	Juhász Mátyás		SZDP	igen
jan.5.		Biró József	SZDP	
		Molnár Imre	MKP	
		Rucz Pál	SZDP	
		Tóbel Lajos	SZDP	igen
<u>Gazdasági</u>	Badacsonyi Gergely ÜB-eln.		SZDP	
<u>Gőzmalom</u>	Kara Mihály		MKP	
1946.	Darnyi Sándor		SZDP	
jan. 7.	Válik Pál		SZDP	igen
		Kiss István	SZDP	
		Bekő Sándor	MKP	
		Jager János	SZDP	
		Sebes Gyula	SZDP	igen

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Első</u>	Sárközi László ÜB-eln.		SZDP	igen
<u>Kecskeméti</u>	Garzó Zoltán		SZDP	igen
<u>Konzerv-</u>	Borbély József		MKP	
<u>gyár</u>	Nyári Ferenc		SZDP	
1946.	Balogh József		SZDP	
jan. 7.	Király Rózsa		SZDP	
	Szerdahelyi Dömötör		SZDP	
		Nagy János	SZDP	igen
		Kovanda Vendel	SZDP	igen
		Csorba Ferenc	SZDP	
		Verdug Mihály	SZDP	
		Gábor Béla	MKP	
		Nagy Imre	MKP	
		Mikus Margit	SZDP	
<u>Egységes</u>	Ta.Nagy János ÜB-eln.		SZDP	
<u>Szöv.</u>	Forrai József		MKP	
<u>Konzerv-</u>	Mátyus Ferencné		SZDP	
<u>gyár</u>	Apus Pál		SZDP	igen
/Platter-		Hovodzák Magda	MKP	
féle/		Dallos András	SZDP	
1946.		Szeghalmi Irén	SZDP	
jan. 7.		Szabó Irén	MKP	igen
<u>Gyufa-</u>	Nagy Antal ÜB-eln.		SZDP	
<u>ipari</u>	Hajdu Ágnes		MKP	
<u>Rt.</u>	Lakos Imre		SZDP	
1946.	Vidók Valéria		SZDP	igen
jan.12.		Molnár Sándor	SZDP	
		Farkas Józsefné	SZDP	
		Kovács István II.	SZDP	
		Pártényi Lajos	MKP	igen

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Benedek</u>	Salamon Márk ÜB-eln.		MKP	igen
<u>József</u>	Knoll István		SZDP	igen
<u>cég</u>	Szabó László		SZDP	
1946.	Ósze Péter		MKP	
jan.12.	Tassy Lajos		SZDP	
		Deák Béla	SZDP	igen
		Brett József	MKP	igen
		Székely Imre	SZDP	
		Zinhóber József	SZDP	
		Kökény László	MKP	
<u>Villamos- mű</u>	Detári Pál ÜB.eln.		SZDP	igen
	Berente József		SZDP	igen
1946.	Lukács Sándor		SZDP	
jan.13.	Majercsik Jenő		SZDP	
	Mócza Mihály		SZDP	
		Bodolay György	SZDP	igen
		Lakó József	SZDP	igen
		Eránusz Ödön	SZDP	
		Ö.Kovács László	SZDP	
		Szóke János	SZDP	
<u>Sertés- hizlálók</u>	Szabó János		SZDP	
	László Márton		SZDP	
<u>Gőzmalmi</u>	Gyenes Gábor		SZDP	
<u>Rt.</u>	Kovács Ferenc		SZDP	igen
1946.		Kasza János	SZDP	
jan.21.		Vajda Sándor	SZDP	
		Kovács János I.	MKP	
		Hegedüs Antal	SZDP	igen

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Gépgyár</u>	Halász Pál ÜB-eln.		SZDP	igen
<u>Rt.</u>	Bózsik Imre		MKP	
1946.	Kiss László		SZDP	
febr.7.	Szücs László		PK	
		Ábrahám Ferenc	MKP	
		Lugosi István	SZDP	
		Vince János	PK	
		Vince Ferenc	SZDP	igen
<u>Aszódi</u>	Jávor József ÜB-eln.		SZDP	igen
<u>Vogrin-</u>	Asztalos József		MKP	
<u>csics-</u>	Takács Lukács		SZDP	
<u>Berényi</u>	Kuczki Györgyné		SZDP	
<u>Konzerv-</u>		Nagy József	SZDP	
<u>üzem</u>		Türeí Istvánné	SZDP	
1946.		J.Kovács Gergely	SZDP	
febr.16.		Csibran István	SZDP	igen
<u>Faragó</u>	Szentpéteri Sámuel		SZDP	igen
<u>Gyula</u>	Kiss József		SZDP	
<u>Hordó-</u>	Kiss Mihály		SZDP	
<u>és Lá-</u>	Takács Lajos		SZDP	
<u>dagyár</u>		Csibrány Pál	SZDP	igen
1946.		Kovács Ferenc	SZDP	
febr.17.		Polyák József	SZDP	
		Kiss Albert	SZDP	

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Bódogh</u>	Deák Árpád ÜB-eln.		SZDP	
<u>Olaj-</u>	Kanalas Sándor		SZDP	
<u>malom</u>	Fabók András		SZDP	
1946.		Szabó István	SZDP	
ápr.6.		Kőtörő István	SZDP	
		Sz.Kiss Anna	SZDP	
<u>Villamos-</u>	Lakó József ÜB-eln.		SZDP	igen
<u>mű</u>	Bodolay György		SZDP	igen
1946.	Berta Pál		SZDP	
aug.17.	Ö.Kovács László		SZDP	
	Körte Döme		SZDP	
		Szélhegyi Mária	SZDP	igen
		Detári Pál	SZDP	igen
		Eránusz Ödön	SZDP	
		Szücs József	SZDP	
		Mócza Mihály	SZDP	
<u>Faragó</u>	A.Szabó Mihály ÜB-eln.		SZDP	
<u>Gyula</u>	Acsai Mihály		SZDP	
<u>Hordó-</u>	Kuti Péter		SZDP	
<u>és Lá-</u>	Szentpéteri Sámuel		SZDP	igen
<u>dagyár</u>		Bányai Sándor	SZDP	
1946.		Várfalvi Ferenc	SZDP	
aug.24.		Cseplár László	SZDP	
		Csibran Pál	SZDP	igen

Az üzemi bizottsági választások több fontos tanulsággal szolgálnak. Annak ellenére, hogy a megválasztott üzemi bizottsági tagok túlsúlyban szociáldemokrata párttagok voltak, sehol ez zavart nem okozott. Kifogás is csak egyetlen üzemben, a Villamos Művekben hangzott el. Mesányi Simon az eredmény kihirdetésekor kifogásolta, hogy a megválasztott 5 rendes és 5 póttag között egy kommunista sincs. A szakszervezet képviselője, Ábrahám Mihály azt válaszolta, hogy "az üzemi bizottságoknak a munkásság érdekeit kell képviselni, pártállásra való tekintet nélkül, lényeg az, hogy tisztakezü, becsületes emberek legyenek". /41/

A Villamos Műveknél a választást 1946. augusztus 17-én megismételték, mert az üzemi bizottsági elnökkel nem voltak megelégedve, de az összetétel nem változott semmit, minden üzemi bizottsági tag továbbra is a szociáldemokrata pártnak volt a tagja.

A másik tanulság az, hogy az 1945-ben megválasztott 15 üzemi bizottsági elnökből az 1946-os választáson tizet újraválasztottak, ezen túl újraválasztottak 37 üzemi bizottsági tagot is. Ezek a tapasztalatok azt mutatják, hogy a dolgozók bíztak az általuk választott, a közösség érdekeit védő és azért harcoló üzemi bizottságokban és tagjaiban. Az a tény, hogy az új üzemi bizottságokba nem kerültek be a rosszul dolgozó, korrumpálódott személyek, szintén az üzemi bizottságok megerősítését eredményezte.

Ha összehasonlítjuk az 1945-ös választással, akkor az alábbi képet kapjuk: 1945-ben megválasztottak 15 üzemi bizottságot, 110 taggal, ebből MKP-tag 14, SZDP-tag 84, pártonkívüli 13 fő, nő 18 fő.

1946-ban megválasztottak: 14 üzemi bizottság 112 taggal, ebből MKP-tag 20, SZDP-tag 90, pártonkívüli 2 fő, nő 16 fő.

A választások után szervezettebbé vált az üzemi bizottságok munkája. Az üzemi bizottsági tagok felosztották egymás között a feladatokat. Jobban támaszkodtak a bizalmiak munkájára, amit megkönnyített az is, hogy a legtöbb üzemben a bizalmi testületet is paritásos alapon újjáválasztották.

3./ Az üzemi bizottságok harca a munkafegyelem megszilárdításáért, a kalóriarendelet érvényesítéséért:

Az újjáválasztott üzemi bizottságok első üléseiken helyesen határozták meg feladataikat: a termelés növelése, az ellenőrzés fokozása, a dolgozók érdekeinek következetesebb védelme képezték az elfogadott munkaprogramok alapját. Kevesebb gondot jelentett az élelmezési ügyek intézése. Az egyik legnagyobb gondot a megromlott munkafegyelem okozta. Az üzemi bizottságok szerepe a munkafegyelem helyreállításában különösen nagy volt. Közreműködésük nélkül a termelés fenntartásához szükséges rendet és fegyelmet az inflációban lehetetlen volt fenntartani.

A kecskeméti üzemi bizottságokra nagy terhet és feladatot rótt a munkanélküliség. A fennmaradt levelezések, melyeket az üzemi bizottságok a szakszervezettel, valamint Rudnai János iparügyi miniszteri biztossal folytattak, szintén ezt igazolják. Bár az üzemi bizottságok a vállalatvezetőkkel mindent elkövettek, hogy a munkásoknak munkát tudjanak biztosítani, de sajnos ez sokszor nem sikerült.

A Schiffer Cipőgyár üzemi bizottsága írja 1946. január 28-án az iparügyi miniszteri biztosnak, hogy január 11-én, amikor a "100.500/1945. sz. zárolási rendelet miatt le kellett állnia az üzemnek, azóta azt megindítani nem

tudták, mert termelvényeik, bőrtalpas lábbeli jeik nagy része zár alá lett véve, azokat eladásba nem vehetjük, így anyagot venni nem tudunk, de a munkásoknak a bért rendben folyósítjuk". Az üzemi bizottság ennek tudomásulvételét kérte.

A Benedek és Fia cég közli, hogy az orosz megrendelések alapján létszámnövelést tudott végrehajtani és így 1946. január 11-én - a tisztviselőkön kívül - 136 személyt foglalkoztat. De már január 26-án bejelenti az üzemi bizottság, hogy a cég 73 munkást elbocsájtott anyagihiány miatt, sőt 1946. március 8-án már a munkanapok számát heti 4 napban kéri megállapítani.

Az Egységes Munkás-Paraszt Termelési, Értékesítési és Fogyasztási Szövetkezet /volt Platter-gyár/ még 1946. január 21-én azt jelenti, hogy az "oroszoknak burgonyát dolgoznak fel, és a létszámot tudja foglalkoztatni". De már március 2-én az üzemi bizottság azt jelenti, hogy szénhiány miatt 10 munkást el kellett bocsájtani.

Még március-április hónapban is a munkanélküliség foglalkoztatja a Cipőgyár, az Első Kecskeméti Konzervgyár, a volt Platter-gyár, a Benedek-cég, a Téglagyár, valamint a Gazdasági Gőzmalom vezetését. A levelekben szénhiányra és nyersanyaghiányra hivatkoztak.

Nem egy esetben olvashatjuk az üzemi bizottságok jegyzőkönyveiből, hogy a fegyelmezetlen munkásokat megdorgálta és az üzemi hirdető táblára kiírta, hogy a többi munkás is lássa. Így tett pl. 1946. május 4-i üzemi bizottsági ülésén a Villamos Művek üzemi bizottsága. Szőke János fűtő ittas állapotban jelent meg munkahelyén és durván beszélt munkatársaival, ezért "írásbeli megdorgálásban részesítették ezen viselkedése miatt, hogy az összes alkalmazottak lássák, kifüggesztik 10 napra a hirdető táblára".

Az üzemi bizottság elhatározta, hogy a munkafegyelem helyreállítása érdekében felhívással fordul a munkásokhoz, mivel azt tapasztalta, hogy sokan a munkafegyelem ellen lázitanak.

"FELHÍVÁS! Az Üzemi Bizottság elhatározta, hogy a munkafegyelmet minden körülmények közt helyreállítja, tehát felkéri az összes alkalmazottakat, hogy tőlük telhetően mindent kövessenek el a munkafegyelem betartására, mert nem tűrhetjük el, hogy némely alkalmazottak úgy a minőség, mint a többi alkalmazott rovására kilengésekkel, felelőtlen izgatással és a munkafegyelem megbontásával, valamint a munkahelyről való igazolatlan elmaradásukkal, illetve késésükkel a munka folyamatosságát hátráltassák, vagy megakadályozzák. Azzal tisztában kell lenni mindannyiunknak, hogy aki aktív munkáját és kötelességét nem a legjobb tudása szerint végzi el, az ellensége a munkásságnak, mert nem akar segítségére lenni, hogy közvetve hozzájáruljunk a dolgozók országának felépítéséhez.

Ha néha egy kis ernyedtség vesz rajtunk erőt, akkor gondoljunk a bányászok hősiek erőfeszítésére, a hidépítő munkásság önfeláldozására és a budapesti munkásságra, akiknek a romokból kellett gigászi munkával kiásni a gépeket, hogy a termelés mielőbb meginduljon, és ha ők ezt meg tudták tenni, akkor nekünk sem szabad kötelességeink elől gyáván félrehuzódnunk. Tehát felkérjük úgy a munkásságot, mint a tisztviselőket, hogy ha sorainkban esetleg vannak olyanok, akik kihúzzák magukat kötelességük alól, vagy nem teljesítik szívvvel a rájuk bízott feladatot, figyelmeztessék őket a kötelességeikre és ha ezt nem veszik figyelembe, úgy jelentse az üzemi bizottságnak, amely a mai naptól kezdve minden héten pénteken ülést tart, hogy eljárhasson velük szemben.

Végül még egyszer fel kell hívnunk a Villamosmű alkalmazottainak figyelmét arra, hogy csak annak van helye közöttünk, aki megteszi kötelességét, s munkájával hozzájárul a független, demokratikus Magyarország mielőbbi felépítéséhez.

Kecskemét, 1946. május 4. Üzemi Bizottság."

A Schiffer Cipőgyár üzemi bizottságának 1946. augusztus 13-i ülésén Fodor József üzemi bizottsági elnök megállapítja, hogy hónapokon keresztül figyelemmel kísérték a gyári munkamenetet és az anyagellátást. A gyár vezetősége nem volt megelégedve a termelés mennyiségével, sok esetben a minőséggel sem, a gyár munkásai viszont nem voltak megelégedve a részükre folyósított fizetéssel és kalória-kiszolgáltatottsággal. Éppen ezért az üzemi bizottság kénytelen több dologban felhívni a gyár vezetőségének figyelmét. Elsősorban megállapítja, hogy a gyár munkásai között alig van olyan, aki 10 évnél kevesebb időt öltött volna el a gyárban. Ezek a dolgozók azonban - miután a háború tuljutott Kecskeméten - az első hívó szóra bejöttek, és ingyen hozzáláttak a romok eltakarításához, és mihelyt anyag volt, megkezdtek a termelést a Vörös Hadsereg részére. Ez mintegy jogot ad a munkásoknak, hogy a gyár vezetői mindent kövessenek el, hogy biztosítsák a foglalkoztatásukat.

Az üzemi bizottság tudatában van annak, hogy a munkafegyelem még korántsem érte el azt a fokot, amely a háború előtt fennállott. Éppen ezért az üzemi bizottság mindent el fog követni a munkafegyelem helyreállítása érdekében, a minőségi munka végzéséért.

Másodszor: az üzemi bizottság kötelezi az üzemi bizottsági elnököt, hogy a folyamatos anyagbeszerzés érdekében a számlákat rendszeresen ellenőrizze és arról az üzemi bizottságot tájékoztassa.

Harmadszor: sérelmezi, hogy a jó pénz megteremtése után az előleg olyan kicsi, hogy még a csökkentett heti munkaidő értékének sem felel meg.

Továbbá: kéri az üzemi bizottság a gyár vezetését, hogy a fél kilogramm olajat azonnal szolgáltatassa ki, mert míg a dolgozók hátrányban érzik magukat, addig tökéletes munkafegyelemről szó sem lehet.

Végül: az üzemi bizottság elfogadott egy felhívást, melyet a hirdető táblán helyezett el:

"FELHIVÁS! Felhívjuk munkatársaink figyelmét a munkaidő pontos betartására. Lehetetlen állapot az, hogy egyesek eltérnek a munkakezdés pontos idejétől, és 30-50 perces késéssel foglalják el helyeiket.

Tudjuk nagyon jól, hogy vannak jogok, de kötelességek is vannak. Ha pedig minden munkás saját elképzelése szerint akar cselekedni, akkor sohasem lesz munkafegyelem, nem lesz termelés, amely nemcsak a vállalatot, hanem a munkásságot is érzékenyen érinti.

A múlt héten csütörtökön este végeztünk a munkával, tehát a péntek és szombat rendelkezésére állott mindenkinek, mégis előfordult olyan eset, hogy hétfőn a munkásság 10-15 %-a távozott el ügyeinek intézésére. Mindenki, aki a beosztás szerinti munkáját elvégezte, szóljon az üzemi bizottság bármelyik tagjának és kérjen munkát tőle. Az üzemi bizottság munkája csak akkor lesz eredményes, ha maguk a munkások is szót fogadnak, fegyelmezetten végzik munkájukat és nem sétálnak munkaidő alatt. Minden törekvésünkkel azon leszünk, hogy a munkásság és a munkaadó által sérelmezett dolgokat, hibákat kiküszöbölve egy olyan légkört teremtsünk, amelyben mindenki nyugodtan dolgozhat, de ehhez kérjük a munkatársak segítségét, megértését és jóindulatát. Ez fogja elősegíteni munkánk eredményességét." Kecskemét, 1946. augusztus 13. Fodor József ÜB-elnök." /43/

Több üzemi bizottság a 460/1946. M.E. sz. rendelet alapján munkás-elbocsájtást eszközölt. A Faragó Gyula Hordó- és Ládagyár üzemi bizottsága 1946. augusztus 24-én e rendeletre hivatkozva 10 munkást bocsájtott el. /44/

A Sertéshizlалók Gőzmalmi RT. üzemi bizottsága 1946. augusztus 16-án szintén e rendeletre hivatkozva határozta el 5 munkás elbocsájtását. /45/

A Remenár István Gyümölcs- és Főzelék-Konzervgyár Üzemi bizottsága 1946. április 17-i ülésén határozta el 10 munkás elbocsájtását, szintén a fenti rendeletre hivatkozva. Utalást is tesz az indoklásnál, hogy figyelembe vették a "460/1946. M.E. sz. rendelet 5.§-ának 2. bekezdésében foglaltakat, mely szerint az elbocsájtandó alkalmazottak azok közül kerülnek ki, akik a legkevesebb szolgálati idővel bírnak". /46/

Az üzemi bizottságok megértették, hogy az infláció felszámolásának, a stabilizáció megteremtésének legfontosabb feltétele a termelés fokozása, a munkafegyelem megszilárdítása.

A Kecskemét üzemeiben lévő üzemi bizottságokat nagyon komolyan foglalkoztatta a kalória biztosítása.

Új helyzetet teremtett, s az üzemi bizottságok szempontjából feltétlenül kedvezőbben, a Gazdasági Főtanács 1946. januári rendelete, amely február elsejével új bérrendszert léptetett életbe. Az új bérrendszer alapját a napi, illetve heti kalóriaigény képezte. A rendelet értelmében a vállalatoknak a bér egy részét pénzben, másik részét természetben kellett biztosítaniuk. A pénz-bér szintjét hétről-hétre a létfenntartási költségindex emelkedése szerint állapították meg. A természetben kiszolgáltatót rész a nehéz testi munkásoknál napi 2800,

egyéb fizikai és szellemi dolgozók részére 2500, a családtagoknak pedig 1250 kalória volt.

Amennyiben a vállalat az előírt természetbeni béreket nem tudta dolgozóinak megadni, azt pénzben is megváltotta, az előírt kalória-mennyiség árának heti változása szerint. Ezt a változást a Szakszervezeti Tanács számításai alapján a Gazdasági Főtanács állapította meg. Ez esetben tehát a rendelet a mozgó bérskála érvényesülését jelentette. Az új bérrendszerrel egyidőben lépett életbe az új kollektív szerződés is, amely a kalória-járandóság mellett a heti alapbéreket állapította meg. A rendelet bevezetése az infláció legválságosabb szakaszában megakadályozta a bérek teljes elértéktelenedését, és biztosította a dolgozók minimális létszükségletét.

A kecskeméti Szakszervezeti Tanács az alábbi körlevelet intézte valamennyi Kecskemét városban működő üzemi bizottsághoz: "1946. február 1-én életbe lépett a munkások és alkalmazottak természetbeni ellátásáról szóló rendelkezés. Testi és szellemi munkások a következő mennyiséget kapják:

A kalória-érték: kenyér hetenként 2,10 kg. /48.30/, főző liszt 0,50 kg. /1800/, bab 0,70 kg. /22,40/, borsó 0,20 kg. /660/, tojás 0,10 kg - 2 db - /147/, túró 0,20 kg. /220/, burgonya 3,50 kg. /2292/, káposzta 1,40 kg. /4,20/, hagyma 0,14 kg. /70/, gyümölcsíz 0,14 kg. /140/, olaj 0,50 kg. /4800/, paprika 0,06 kg., összesen 17.320 kalóriaérték.

A közvetlen családtagok ezen mennyiségeknek a felét kapják. Amennyiben a fenti élelmiszereket a munkaadó nem tudná kiszolgáltatni, úgy a helyettesítésére felhasználható élelmiszerek és azok 1 kg. mennyiségére eső kalóriaértéke a következő: kenyérliszt: 3600, kukoricailiszt: 3600, lencse 3410, szójabab: 4280, árpagyöngye 3780,

köleskása 3640, levestészta 3530, disznózsir 9000, margarin 8000, libazsir 9000, főzővaj 7480, szalonna 7450, sovány sajt 2740, belsőség 1110, hurka belső 2000, nyul 1060, sárgarépa 450, karalábé 480, kelpószta 720, cukor 4100, méz 3300, kacsahús 1230 kalória.

Ha a munkaadó ezen helyettesítésül szolgáló élelmiszereket sem tudja természetben biztosítani, úgy ezek pénzbeni ellenértékét a bérfizetés alkalmával köteles kifizetni. A megváltás összegét a Gazdasági Főtanács hetenként állapítja meg.

A kollektív szerződés általános rendelkezései: szakmunkás órábére 1400-1600-ig, segédmunkási óráberek 1300-1500 pengőig, napszámos-óráberek 1000-1400-ig, ehhez jön 0-30 %-ig terjedhető minőségi pótlék.

Január 14-től január 31-ig terjedő időre 150 % élelmiszeri pótlék, amely február 1-től természetben adandó ki. Tanonc-óráberek: az első évben egyéves szakmunkás összefizetésének 30 %-a, második évben 45 %-a, harmadik évben 60 %-a, a negyedik évben 80 %-a." /47/

Ujabb körlevélben értesítették az üzemi bizottságokat arról, hogy 1946. február 10-17-ig a Gazdasági Főtanács rendelete értelmében az e heti élelmiszer-megváltás fő összege kalóriánként 20 pengő Kecskemét területére.

Amennyiben a munkaadók nem tudnák teljes egészében természetben kiszolgálni a 17.320 kalóriát, úgy a hiányzó kalóriák pótlására a fenti összeget kell kalóriaként kifizetni. A közellátási hivatal vagy közellátási szelvényekre kiszolgáltatott élelmiszer kalória-értéke becsülendő. De ennek árát a munkaadó köteles fizetni a miniszteri rendelet által meghatározott családtagok részére, akiknek a fent meghatározott kalória-összeg fele része jár. /48/

A kalória bevezetése sok gondot okozott az üzemi bizottságoknak, mert a vállalat-tulajdonosok vagy azok vezetői nem akarták megérteni, emiatt igen sok levélváltás történt az üzemi bizottságok és a Dél-Pestmegyei Szakszervezeti Tanács között.

A Bódogh József Olajmalom üzemi bizottságának a következő levelet küldte a Szakszervezeti Tanács titkára Zalai Sándor: "Tisztelettel értesitem az üzemi bizottságot, hogy a Gazdasági Főtanács 12/1946. sz. rendelete értelmében február 22-ig bezárólag 100.000, azaz Egyszázezer pengő beszerzési segély folyósítandó. Január 14-től február 1-ig az alapfizetésre 150 % élelmezési pótlék fizetendő, mely összegből a január 22-ig kifizetett 100.000 pengő segély levonandó. Február 1-től élelmezési segély helyett kalória-pótlék fizetendő, heti kalória-szám 17.320 a munkavállaló részére. Felesége és a kiskorú családtagok után 14 évig ennek 50 %-a. A kalória pénzbeni megváltásának összege február 1-től február 8-ig 20 pengő. Február 8-tól február 16-ig 33 pengő kalóriánként.

Az alapfizetés kiszámítását, amíg a kollektív szerződés meg nem érkezik, úgy számítjuk ki, hogy a legmagasabban fizetett ipari szakmunkás alapórabérét vesszük figyelembe, a jelen esetben 1600 pengő + 30 % nehéz testi pótlék, összesen 2080 pengő, ez 48 órára 99.840 pengő heti kalória, ami hetenként változik a Gazdasági Főtanács megállapítása szerint". /49/

Ilyen és ehhez hasonló szövegű leveleket kaptak a Reménár Konzervgyár, és az Egységes Munkás-Paraszt Termelő Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet /Platter-gyár/.

Kecskeméten is előfordult túlfizetés a tulajdonos részéről.

Ezért jelentette fel a Dél-Pestmegyei Szakszervezeti Tanács titkára a Gazdasági Rendőrségen az olajmalom tulajdonosát. Bódogh József ugyanis a 6460/1945. sz. rendelet szerint a kollektív szerződést nem tartotta be, mivel olyan fizetéseket eszközölt a munkásoknak, amelyek kimerítették a fenti rendelet IV.§-át. A heti 1 millió pengő munkabér helyett 5-6 millió pengőt fizetett ki a munkásoknak. A feljelentés után, 1946. április 15-én összeült az üzemi bizottság a szakszervezet képviselőjének jelenlétében, és megállapította, hogy a túlfizetés végeredményben nem volt törvénytelen, mert a tulajdonos járó kalóriát is természetben kapták a munkások. Megállapodtak abban, hogy a jövőben ilyen nem fog előfordulni. Az üzemi bizottság azzal a kéréssel fordult a Szakszervezeti Tanács titkárához, hogy vonja vissza a feljelentést, mert azzal az üzemi bizottság helyzetét nagyon megnehezítette és megrendült a szakszervezetben a munkások bizalma." /50/

A kalóriarendelet bevezetése jelentős vívmánya volt a forradalmi erőknél. A két munkáspárt és a Szakszervezeti Tanács a dolgozók élelmezését szabotáló tőkésekkel a rendelet kiharcolásával kényszerítette a minimális ellátásra. Hiszen a rendelet bevezetéséig - mint korábban utaltunk rá - kevés kivétellel az élelmezés nehéz gondjait az üzemi bizottságok vállalták magukra. Az új kollektív szerződés, illetve a kalória-rendelet kötelezően a munkáltatókra hárította az élelembeszerezés és elosztás lebonyolítását. A Gazdasági Főtanács ismertett rendelete sem oldhatta meg azonban a munkások ellátását, mivel a vállalatok jelentős része az előírt kalóriát nem tudta természetben kiadni, és azt pénzzel váltották meg. Ez megmutatja azt, hogy az üzemi bizottságoknak továbbra is törődniük kellett a dolgozók élelmeszer- és tüzelő-ellátásával. Mégis a kalóriarendelet lényegesen tehermentesítette az üzemi bizottságokat.

Igy felszabadult energiájukat a termelés fokozására, a munkafegyelem megszilárdítására tudták fordítani.

Mindezek mellett az üzemi bizottságok szervezték és irányították a munkásokat a különböző tüntetésekre és felvonulásokra. 1946. február 1-én délelőtt 10 és 12 óra között minden kecskeméti üzem leállt, általános munkaszünet volt és fegyelmezett sorokban vonultak a szakszervezeti székház elé a Köztársaság kikiáltásának megünneplésére, ahol több ezer ember gyűlt össze és lelkes hangulatban éljeneztek a Köztársaságot. /51/

Hatalmas tömeg tüntetett 1946. február 22-én Kecskeméten a Kossuth szobor előtt, ahová az MKP., az SZDP., az NPP. és a Szakszervezeti Tanács az üzemi bizottságokon keresztül mozgósította a munkásokat. A tér délelőtt 11 órakor benépesült, hogy tüntessenek a reakció ellen. A város üzemeiben 1 órás munkaszünetet rendelt el a szakszervezet kecskeméti titkársága. A tiltakozó gyűlésen a fenti három párt, valamint a szakszervezet képviselői mondtak beszédet, melyet a tömeg többször nagy tapsal félbeszakított. /52/

Ennek a sorozatnak mintegy záró akkordja volt 1946. május elseje, ahol több mint 40.000 ember jelent meg.

"Szinpompás volt a felvonulás a feldiszitett házak között. Az üzemek, intézmények, iskolák vonultak fel. A menetben legalább 20.000 ember ment, de még ugyanennyi állta körül a hatalmas teret, ahol a beszédeket a következő sorrendben mondták el: Zalai Sándor szakszervezeti titkár, ezután Szabó Gyula, a NPP. szónoka, utána dr. Koncz Erzsébet, az SZDP. nőmozgalom tagja, majd B. Szabó Sándor a FKGP. nevében, utána Takács Ferenc földművelésügyi államtitkár, ezután Bucsanov őrnagy, Kecskemét város-prancsnok-helyettese,

majd Szobek András közellátási államtitkár, az MKP. tagja, végül Héjjas Istvánné, az MNDSZ. kiküldötte beszélt.

Mindvégig nagyon lelkesen éljeneztek és tapsoltak a munkások a második szabad május elsején. Így alakult, változott egyre forradalmibbá Kecskemét munkássága.

III.

Az üzemi bizottságok a stabilizáció védelméért és a három- éves tervért

1./ Az üzemi bizottságok harca a stabilizációért:

A dolgozó tömegek áldozatos munkájának, az üzemi bizottságok termelésnövelése érdekében kifejtett tevékenységének nagy szerepe volt abban, hogy 1946. augusztus elsejével - döntően belső erőforrásokból, illetőleg a Szovjetunió segítségével - sikerült felszámolni a világtörténelem egyik legnagyobb méretű inflációját, megteremteni a stabilizációt. Az a tény, hogy a stabilizáció megvalósításában az MKP. és a munkásosztály töltött be döntő szerepet, tovább erősítette a népi demokratikus forradalom erőinek pozícióját, a munkásosztály vezető szerepét.

Az infláció megállítása, az értékálló forint megteremtése a tőkés erőkkel vívott szakadatlan forradalmi harcban ment végbe, további harcot követelt azonban a stabilizáció védelme, az új helyzet adta lehetőségek kihasználása. A stabilizáció védelmét össze kellett kötni a tőke ellen indított újabb támadással.

A stabilizáció alapvető változást hozott a munkásosztály, általában a bérből élő dolgozók helyzetében. Megszüntette azt az állapotot, hogy mire fizetésüket megkapják, az gyakorlatilag már értékét veszítette. A stabilizáció alapvetően megjavította a dolgozók életkörülményeit.

Az 1946. augusztus 1-től biztosított átlagos munkabér az 1938-as életszinvonal 50 %-ának elérését tette lehetővé.

A termelés 1946. évi színvonala, az ország ujjaépítésének nagy feladatai, az ország jóvátételi kötelezettségei, elsősorban pedig a stabilizáció védelme nem tette lehetővé magasabb bérek biztosítását. Az infláció felszámolásában a legnagyobb áldozatot a dolgozó tömegek hozták, a stabilizáció megvédése és megszilárdítása további erőfeszítést, áldozatvállalást követelt fölük. /53/

A munkások az értékálló pénzt nagy örömmel fogadták, a forint születését szívből üdvözljük, mondotta Fodor József, a Cipőgyár kommunista üzemi bizottsági elnöke. Az a mi fáradságos munkánk eredménye, melyre joggal büszkék lehetünk. De azt is tudnunk kell, hogy sok nehézséget kell még leküzdeni a dolgozók életkörülményeinek további javítása érdekében. /54/

Az MKP. és a Szakszervezeti Tanács sokoldaluan igyekezett felkészíteni az üzemi pártszervezeteket, szakszervezeteket, üzemi bizottságokat a forint védelmével kapcsolatos, a stabilizációból adódó feladatokra. Nagy jelentőségű volt 1946. augusztus 22-én a Sportcsarnokban tartott nagygyűlés, amelyen az MKP. vezetői elsősorban a stabilizációt veszélyeztető, irreális béremelések ellen emelték fel szavukat.

Kecskeméten Kossa István, a Szakszervezeti Tanács főtitkára 1946. augusztus 29-én a szakszervezeti székben a szakszervezeti, üzemi bizottsági tagok és bizalmiak részére tartott szakszervezeti aktíván mondta, hogy a szakszervezeteknek örködniük kell a stabilizáció felett, mert a "jóindulatu tőkések" támogatják a béremelési kérdéseket, a GOSZ. is azért kezdeményezi a béremelést, mert a burzsoázia a munkásságot akarja a nagy áldozatokkal megvalósított stabilizáció aláásására felhasználni.

A burzsoázia új inflációt akar, hogy azután szétörje a koalíciót és maga stabilizáljon a burzsoá diktatúrával. /55/

A Gazdasági Főtanács és a Szakszervezeti Tanács szorgalmazza a teljesítmény-bérrendszer bevezetését. 1946. augusztus 1-én megjelent kollektív szerződés előírta, hogy a teljesítménynorma az 1938-39. évi teljesítmény 75 %-ánál kevesebb nem lehet.

A teljesítmény szerinti bérezésre való áttérés az első hetekben nehezen ment, mert a munkások túlzottan alacsonynak tartották a kollektív szerződésben megállapított fizetést. /56/

A munkások jelentős része nem értette, hogy az új rendszerben miért kell visszatérni a régi módszerekhez. Az elmaradottabb munkások emiatt az üzemi bizottságokat hajcsároknak nevezték. /57/

Hátráltatta az új bérezésre való áttérést az a tény is, hogy számos üzemi bizottság nem volt egységes, a kollektív szerződés, a normák, a bérek megítélése kérdéseiben. A Schiffer Cipőgyár üzemi bizottsága többször tárgyalta üzemi bizottsági ülésen a bérkérdést. Komoly problémát okozott, hogy egyes üzemi bizottsági tagok magasabb béreket követeltek, mint amit a kollektív szerződés megengedett. /58/

1946. augusztusában a fizikai munkásoknak még csak 10-15 %-a dolgozott teljesítmény-bérrendszerben, 1946. októberében már 39,3 %-a, 1947. augusztusában pedig 53,9 %-a. /59/

Az eddig leírtakból is kitűnik, hogy az infláció felszámolásával egyrészt könnyebb lett az üzemi bizottságok helyzete, munkája, másrészt nehezebb.

A stabilizáció megvalósítása, ha kezdetben nem is a kívánt mértékben, de biztosította a dolgozók megélhetését, lehetővé tette, hogy a végzett munkáért árufedezettel bíró fizetést kapjanak. A munkafegyelem fenn-tartása és megszilárdítása, a dolgozók érdekvédelme a tőkésekkel szemben ezáltal jobban biztosítható volt. De nehezebbé is vált, mert a stabilizáció megvédése a munkásoktól további áldozatokat követelt. Az új helyzetben fokozott figyelmet kellett fordítaniuk az üzemi bizottságoknak a dolgozók munka és kulturális körülményeinek, igényeinek kielégítésére.

Az infláció hónapjaiban az üzemi bizottságok energiájának nagy részét az élelem-beszerzés és elosztás problémái kötötték le. Az üzemi bizottsági ülések zömét ezeknek a kérdéseknek a tárgyalása töltötte ki. A stabilizációval mentesültek ettől a nagy gondtól. Jól mutatják a változást az 1946. augusztus elseje után tartott üzemi bizottsági ülésekről készített jegyzőkönyvekben leírtak. /60/

A kormány 1946. július 26-án megjelent 8660/1946. M.E. sz. rendelete, amely a magán-vállalatoknál a fölösleges, a termeléssel arányban nem álló munkás-létszám csökkentésére vonatkozott. Ez Kecskeméten nem sok gondot okozott az üzemi bizottságoknak. Vállalatonként 2-3 fő került csak a "B"-listára. A B-lista rendeletben előírt alkalmazottak elbírálása ügyében a Villamosmű üzemi bizottsága illetékességét a szakszervezetek megyei titkára, Zalai Sándor felfüggesztette azzal, hogy illetékes a Kecskeméti Nemzeti Bizottság. Ezt az átiratot a Villamosmű üzemi bizottsága 1946. augusztus 4-én tartott ülésén tudomásul vette. A B-listázással kapcsolatban más anyagot sem írásban, sem szóban nem sikerült felkutatni. /61/

Itt mint jeleztük, inkább a munkanélküliség okozott problémát.

Az üzemi bizottságoknak nagy gondot okozott a stabilizáció első heteiben a stabilizációt védő tervszerű pénzhiány. Majd 1946. őszén a tőkések akciói és a közszükségleti cikkek áremelkedése, amelynek oka a rendkívül rossz termés volt. A munkások között az első napokban igen nagy elégedetlenséget okozott a munkabérekre kifizetett előlegek csekély összege. A dolgozók türelmetlenségét, növekvő elégedetlenségét a reakció a stabilizáció ellen igyekezett fordítani. Az alacsony bérekért a szakszervezeti tanácsot és az MKP-t hibáztatták. Az üzemi bizottságok nagy többsége ellenezte az indokolatlanul tulzott fizetésemelések követelését. Az MKP. vezetésével a forradalmi erők visszaverték a burzsoázia, a jobboldali elemek stabilizáció ellen indított támadását. Menet közben kijavították a kollektív szerződések hibáit, megállították az áremelkedést. Fokozatosan megszilárdították a munkafegyelmet, megvédték a párt gazdaságpolitikáját. Az üzemi bizottságok nagy érdemeket szereztek a stabilizáció védelméért folytatott harcban, s abban, hogy 1946. augusztus 1-től - kisebb zökkenőktől eltekintve - egyenletesen emelkedett a termelés. Munkájukkal hozzájárultak ahhoz, hogy a stabilizáció az MKP. és a munkásosztály vezetésével megszilárdulhatott.

2./ Az üzemi bizottságok harca a munkanélküliség leküzdéséért.

Kecskemét városra erősen rányomta bélyegét még 1946-1947-ben is az, hogy nem rendelkezett számottevő iparral. A meglévő üzemek is sok gonddal küzdöttek, mert vagy nyersanyag nem állt rendelkezésükre, vagy nem volt szén, ami miatt a Villamosmű nem tudott energiát szolgáltatni. Ezért a városban működő üzemi bizottságoknak ez a tény még sokkal jobban megnehezítette munkájukat.

A városban nagyon sok volt a munkanélküliek száma, 1946. október 1-én pl. mintegy 5500-6000 főre becsülték a munkanélküliek számát. Ezt lehet olvasni a szakszervezeti titkár jelentéséből is, aki minden hónapban visszatért e kérdésre, miközben sürgeti a Szakszervezeti Tanács segítségét. /62/

A vállalatok vezetőivel egyetértésben az üzemi bizottságok szinte hetenként kérik a szakszervezeti tanács hozzájárulását a munkások elbocsájtásához. Pl. 1946. október 30-án a Gazdasági Gőzmalom vezetője és üzemi bizottsága kérte 15 dolgozó elbocsájtásához a hozzájárulást, azzal indokolva, hogy a gazdaságos működés érdekében - figyelembe véve a 8660/1946. M.E. sz. rendelet 1.§-ának 4. és 5. bekezdését - az elbocsájtás után a Gazdasági Gőzmalomban csak 45 munkás maradt. /63/

Hasonlóan a W.M. érdekeltségű Első Kecskeméti Konzervgyár vezetője és üzemi bizottsága is kérte, hogy 28 munkás elbocsájtásához járuljanak hozzá. /64/

A Benedek és fia cég üzemi bizottsága 17 munkavállaló elbocsájtását kérte.

A nyersanyag-hiányon túl rendkívül megnehezítette a helyzetet az említett szénhiány. Igen kellemetlen helyzetbe került a Gazdasági Gőzmalom, de vele együtt a város közellátása is. A malom kifizetett 4 vagon szenet, de nem kapta meg és így 1946. november 11-én leállt. Másnap leállt a Kecskeméti Szeszfinomító is. /65/

Rendkívül súlyos helyzet állt elő 1946. november 18-án. Sötétbe borult Kecskemét város nagy része, mert a Villamosmű nagy anyagi nehézségekkel küzdött, mivel a nagy fogyasztók nem fizették ki a hátralékukat, többek között:

a Sertésmalom 47.000, a Ferenc-malom 8.000, a Sütő-malom 17.000, a Mucsi-malom 29.000, az Iván-malom 10.000, a W.M. érdekeltségű Első Kecskeméti Konzervgyár 27.000, a Faragó Ládagyár 12.000, a Gépgyár 16.000, a Közhűtőház 31.000, a Benedek-telep 36.000 forinttal tartozott a Villamosműnek.

A Szakszervezeti Tanács és a Kommunista Párt felmérték Kecskemét ipari üremeiben dolgozó munkások helyzetét, és sajnos nagyon szomorú kép tárult eléjük: 1946. november 22-én az Állami Konzervgyárba /volt Platter-gyár/ mentek ki, és beszélgettek el a dolgozókkal.

Megállapították, hogy amíg a munkáspártok elkeseredett harcot vívnak azért, hogy a dolgozók életszínvonalát emeljék, addig az illetékes hatóságok azon spekulálnak, hogy mennyit faragjanak le a gyárosok javára.

A munkások elmondották, hogy nincs megfelelő lakásuk, nincs ruhájuk. Gál Jánosné, Kecskemét, Húhász u. 2. sz. alatti lakos elmondta, hogy Dékány főügyész konyhóját igényelte, de még azt sem akarják neki kiutalni.

Szabó Imre, műszaki raktári dolgozó, Wolker-telep X. utcai lakos elmondta, hogy egy csendőr házában lakik, aki ki akarja lakoltatni az 1946. MB. 2104. lakásügyi miniszteri biztosí véghatározattal.

Pomozi József hetedmagát tartja, 48 forintot keres egy héten, mint 75 %-os hadirokkant.

Dudás István 50 %-os hadirokkant, augusztus 1. óta már nem kap segélyt és hetente csak 33 forintot keres.

Ezeket a példákat még hosszan lehetne sorolni. Dallos András üzemi bizottsági tag elmondotta, hogy az üzemi bizottság ismeri ezeket a problémákat, az üzemi bizottsági tagok járnak be a tanácsházára, hogy UNRA-csomagokat

tudjanak szerezni a legrászorultabbaknak. Éppen ezért, hogy ezen a rendkívüli súlyos helyzeten valamit segítsünk, megnyitottuk a kezdetleges üzemi konyhánkat, ahol meleg ételt kapnak naponta egyszer a munkások, de ha sokáig így megy, a konyhát is be kell zárni, mert nem tudunk burgonyát szerezni. /66/

Folytatva az üzemek látogatását, 1946. november 27-én az Első Kecskeméti Konzervgyárba mentünk, és ott beszélgettünk el az asszonyokkal, mondta Gáti József, a Kommunista Párt városi titkára.

"Ahol csak járunk, mindenütt az a helyzet, hogy nincs ruhánk, maholnap nem tudunk jönni dolgozni, a gyerekeink nem tudnak menni iskolába, mert nincs lábbelijük. Otthon fáznak, dideregnek, mert nincs tüzelő, mert a szörnyű magas árat nem tudjuk érte megfizetni. Ezt a borzasztó nyomort még csak tetőzi, hogy nincs szén, és emiatt el kell küldeni télvíz idején embereket. Szörnyű helyzet, mintha az egészséges ember nem kapna levegőt és úgy pusztulna el. A gyár nem kap szenet, nem tud dolgoztatni, kénytelen a munkások egy részét elbocsájtani.

Az üzemi bizottság és a gyár igazgatósága már hetek óta szaladgál, utazik a fővárosba az illetékesekhez, de még sincs eredmény, mindenki a kommunistáktól és az üzemi bizottságoktól várja a segítséget.

A munkások sorba panaszozzák, minden drágul, egyre nehezebb az élet. Egyre vakmerőbbek a feketézők, miért nem büntetik őket? Az elkeseredés végső fokon áll. A közellátás rossz. A tüzelő a dolgozó emberek számára szinte elérhetetlen. Cipőre, ruhára a mai iparcikk-árak mellett nem telik. A nyomor egyre szélesebb rendet vág a dolgozók soraiban. Apró magyar gyerekek szája elől vonja el a falatot a fekete spekuláció.

A hideg lakásban dideregnek. Szabad prédájuk Kecskemét rémének, a tüdővésznek. A törvényszék fogházában /szabadlábra helyezésükig/ meleg szobában vígan élnek a nyomoruság hiénái: a feketézők." /67/

A Kecskeméti Lapok állandóan arról tudósított, hogy melyik üzem állt le és bocsátotta el munkásait szénhiány miatt. A Gazdasági Gőzmalom, miután mindent elkövetett, hogy szénhez jusson, de azt nem kapta meg, 1946. december 4-én reggel ismét leállt.

1946. december 5-én reggel leállt az Első Kecskeméti Konzervgyár is szénhiány miatt. Nem tudott szénhez jutni a Villamosmű sem, valószínűleg üzemredukcióra kényszerült és nem tudott áramot adni az üzemeknek. A szén megszerzése érdekében minden lehetséges intézkedést meg kellett tenni, mert veszélyben volt a város kenyérellátása is.

Az üzemi bizottságok kérésére Gáti József, az MKP. Kecskemét városi titkára, Kunsági Mihály, az élelmezési munkások szakcsoportjának titkára és Borbély József, az Első Kecskeméti Konzervgyár üzemi bizottsági elnöke vezetésével küldöttség utazott Budapestre, hogy az illetékes hatóságoknál a kecskeméti üzemek további munkalehetőséghez szén szerezzenek. A küldöttség első útja az Iparügyi Minisztériumba vezetett, onnan az Állami Szénbányák Igazgatóságához, ahol azonnali intézkedést követeltek. Elmondták, hogy a munkások elkeseredése a végső fokon áll. Követelésük eredménnyel járt, mert a rendelkezésre álló kevés szénből az állami szénbányák igazgatósága nyomban kiutalt az Első Kecskeméti Konzervgyár részére 16 vagon szén és 100 tonna szén saját fuvarozásban történő szállításra. Az Állami Konzervgyár számára 4 vagon, a Wogrincsics és Aszódi Konzervgyár részére 2 vagon, a Gazdasági Gőzmalom részére 200 q,

a Ferenc-malom részére 150 q, a Schiffer Cipőgyár részére 100 q, a Gépgyár részére 100 q szenet. A küldöttség kívánságára az Állami Szénbányák Igazgatósága a kecskeméti üzemek közül az Állami Konzervgyárat, a Szeszfőzdét, a Remenár-féle Konzervgyárat, a Benedektelepet, az Aszódi Konzervgyárat, az üzemi "B"-csoportba helyezte, ami annyit jelentett, hogy a MÁV. szén-szükségletének kielégítése után a kecskeméti üzemek szén-szükségletét fogják kielégíteni. Tehát az akció teljes sikerrel járt. /68/

A nehéz helyzetben lévők megsegítésére az Élelmezési Munkások Szakszervezete kecskeméti csoportja az üzemi bizottságokkal karöltve gyűjtést indított az üzemek körében az élelmezési iparban lévő munkanélküliek karácsonyi megsegítésére. A nemes és dicséretre méltó kezdeményezést a dolgozók tömegei szeretettel karolták fel, és serényen hozzáfogtak a gyűjtéshez, hogy a keresek nélkül lévők karácsonyát - ha kismértékben is - elviselhetőbbé tegyék, és a szeretet ünnepén legalább egy meleg szoba és egy kis meleg étel jusson az önhibájukon kívül munka nélkül maradt szűkülőknek.

A lelkes munka meghozta az eredményt: A Benedek-cégnél nemcsak 1000 forintos adománnyal, hanem nagyszerű kultúresttel is kedveskedtek a 400 munkanélkülinek. Hasonlóan járt el az Első Kecskeméti Konzervgyár is, ahol szintén 1.000 forinttal és műsoros esttel kedveskedtek.

Ugyanigy az Aszódi-cég, a városi Hűtőház, az Állami Konzervgyár, - minden munkást másfél kilogramm gyümölcs-izzel ajándékozott meg, ezen kívül a gyerekek cukrot is találtak a hatalmas karácsonyfa alatt. Az ebédlőben színes műsorral vidították fel a gyerekeket. -

A Gazdasági Gőzmalom is állított fel karácsonyfát, és rövid ünnepély keretében adta át ajándékát.

Bár a felhívás az élelmezési üzemekhez szólt, mégis csatlakozott a felhíváshoz a Gyufagyár is, ahol 80 gyerek kapott egyenként 100 forint értékű ruhaneműt. /69/

A két munkáspárt, a szakszervezet és az üzemi bizottság, látva a nagy elkeseredést, a gazdasági segítség mellett tiltakozásra szólította fel a nyomorgó tömegeket.

1946. október 1-én több ezer főnyi közönség jelenlétében a drágaság leküzdése érdekében tiltakozó nagygyűlést tartottak, ahol elfogadtak egy tiltakozó táviratot, melyet a miniszterelnöknek küldtek el.

"Kecskemét város lakossága kéri a kormányt, hogy a legerélyesebb módszerekkel torolja meg a néptömegek életérdekei ellen irányuló intelmeket". /70/

A kecskeméti dolgozók nevében gyűlést tartottak a szakszervezet székházában az összes üzemibizottsági tagok és szakszervezeti bizalmiak 1946. október 26-án, ahol határozatot hoztak arra, hogy december 1-én tiltakozó nagygyűlést tartanak a Kossuth szobor előtt. A következő szövegű határozatot fogadták el:

"Az összejövetel tárgya a drágaság elleni harc, amely naprólnapra nehezebbé teszi a dolgozók megélhetését, és már-már attól kell tartani, hogy visszaesünk a júniusi életszínvonalra. Minthogy a magyar dolgozók nem hajlandók megegyezzer azt a kálváriát végigjárni, melyet az újjáépítésben, az infláció nehézségein keresztül magára vállaltak, felhívjuk az illetékes hatóságokat és a kormányzatot, hogy a stabilizáció folytán elért életszínvonalat és az ország gazdasági helyzetét tekintetbe véve az alacsony fizetésű osztályokban dolgozó munkásoknak még azon felül is az életszínvonalát állítsa vissza.

Követelik a kecskeméti dolgozók, hogy az ipari árakat az augusztus 1-én érvényben volt árakhoz viszonyítva 25 %-kal szállítsák le, mert addig nem vagyunk hajlandók egyetlen piaci árust sem zaklatni, amíg okuk van arra, hogy ők se adják a maximálisan megállapított áron termelvényeiket. Kérjük a hatóságokat, hogy az árakat tartsák be, a bíróság pedig ne olyan enyhe ítéletet hozzon a bűnözőkkel szemben, hogy azoknak kifizetődő legyen a további csalások és árdrágítások elkövetése. Szigorú büntetéseket követelnek a kecskeméti dolgozók, és ne riadjon vissza a bíróság szükség esetén a halálos ítéletektől sem.

Nem vagyunk hajlandók tovább tűrni ezt a gazdasági anarchiát, amely újból csak azt eredményezné, hogy a munkásságot visszataszítaná az 1946. év júniusi és azelőtti állapotába, amikor még a legszükségesebb létfenntartását sem tudta előteremteni. A pohár betelt, cselekednünk kell!

A kecskeméti munkásság december 1-én délelőtt fél 11 órakor a Kossuth téren tüntető nagygyűlést rendez a drágaság ellen."

A két munkáspárt helyi vezetői és az üzemi bizottságok kezdtek hozzá a nagygyűlés megszervezéséhez, s nem is eredménytelenül, mert 1946. december elsején a Kossuth téren több ezer dolgozó jelent meg és hallgatta végig, majd fogadta el a határozati javaslatot. A tiltakozó nagygyűlés első szónoka Székely János szakszervezeti titkár volt, utána Zalai Sándor, a Szakszervezeti Tanács megyei titkára szólalt fel, őt követte dr. Kemény Györgyné, majd Székely János, aki felolvasta a határozati javaslatot, amely így hangzik:

"1. Követeljük, hogy az 1946. augusztus 1-én érvényben volt ipari árakat legalább 25 %-kal leszállítsák.

2. Követeljük a közellátás biztosítását a dolgozók részére hivatalosan megállapított árakon.
3. Követeljük, hogy a bíróságok a feketézők és árdrágítók ellen hozott felmentő ítéleteket vizsgálják felül, augusztus 1-től miért engedték szabadon a Gazdasági Rendőrség által letartóztatottakat? Felmentő ítéleteket ne hozzanak, legkisebb büntetesként 10 évi fegyház, súlyosabb esetben halálos ítéletet hozzanak, melyben fellebbezésnek helye ne legyen, és az ítéletet legkésőbb 2 órán belül hajtsák végre.
4. Felhívjuk az államrendőrséget, a polgármesteri hivatalt, a főispáni hivatalt és a kormányozó hatóságokat, hogy az árakat a legszigorubban ellenőrizzék, és a szükséges intézkedéseket - ne úgy mint a közelmúlt időben - sürgősen megtegyék.
5. Tiltakozunk a dél-szlovákiai magyarok deportálása ellen, mely a demokratikus eszmékkel ellenkezik, és olyan elvtársainkat és munkatársainkat is érint, akik aktiv harcosai voltak a demokráciának és Szlovákia felszabadításának.

Jelen határozatunkat megküldjük a Szakszervezeti Tanácsnak, a demokratikus politikai pártoknak, a Magyar Államrendőrségnek, a polgármesteri hivatalnak, a főispáni hivatalnak, a belügyminiszter urnak, az igazságügyi miniszter urnak és a közellátási miniszter urnak."

A határozati javaslatot a tömeg óriási lelkesedéssel, nagy taps közepette fogadta el. /71/

3./ Küzdelem a vezető szerep megszerzéséért.

A stabilizáció a nagytőke ellen indított további támadásnak is megteremtette az alapját. Erről a kérdésről az MKP. III. kongresszusa 1946. szeptember végén az alábbiakat állapította meg: az infláció lezárult, kezdődik egy új periódus. A stabilizáció megállította a dolgozó rétegek elnyomódását, véget vetett a spekuláció tobzódásának, megerősítette a demokrácia gazdasági alapjait és hitelét. Ugyanakkor azonban megnövelte a demokráciával szemben álló rétegek gazdasági erejét is. /72/

Korlátok közé kell szorítani a tőkés kizsákmányolást, végre kell hajtani gyorsan és erélyesen az eddig elhatározott államosításokat, meg kell valósítani a Weiss-Manfréd, a Ganz Gyár és az Ózdi Gépgyár állami kezelésbe vételét, amit eddig sikerült a reakciónak elhuzni. Meg kell valósítani a harácsoló bankok állami ellenőrzését, mert különben ők szedik le népünk munkájának gyümölcsét, a stabilizáció idején csak úgy, mint az infláció idején megtették. /73/

A kongresszuson elfogadott gazdaságpolitikai program hűen fejezte ki a munkásosztály, a dolgozó tömegek legfőbb törekvését: az újjáépített Magyarország csak a dolgozók országa lehet.

Az MKP. III. kongresszusa után gyorsan bekövetkezett az ország négy legnagyobb üzemének - a Weiss-Manfréd Műveknek, a Ganz Gépgyárnak, a Rimamurányi Vasműnek és a Győri Magyar Vagon- és Gépgyárnak - állami ellenőrzésbe vétele, gyakorlatilag államosítása.

A munkáspártok javaslatára - 1946. októberében - az Iparügyi Minisztérium az érintett üzemekben - iparügyi

ellenőröket küldött ki, akiknek feladatuk kettős volt: egyrészt a pártszervezetekkel és az üzemi bizottságokkal együttműködve megakadályozni a rablógazdálkodást, az üzemek értékeinek elherdálását, az igazgatóságok reakciós manővereit. Másrészt elő kellett készíteni az üzemek állami kezelésbe vételét.

A W.M. érdekeltségű Első Kecskeméti Konzervgyárba Sándor Györgyöt küldték ki, aki az üzemi bizottsággal karöltve megakadályozta, hogy 86.000 forintos OTI-hátralék miatt lefoglalt cukor-, lecsó- és befőtt-készleteket elszállítsák a gyárból. /74/

A kormányrendelettel egyidőben látott napvilágot a nehézipari központ /NIK/ felállítását és működését szabályozó rendelet. 1946. december 1-től az állami kezelésbe vett üzemek igazgatóságai megszűntek, a vállalatokat a kommunista vezetéssel létrehozott NIK. igazgatótanácsa, illetve titkársága vezette.

Igy került az Első Kecskeméti Konzervgyár is a NIK. irányítása alá.

A konzervgyár dolgozói kitörő lelkesedéssel fogadták a hírt az államosításról, akik az államosítást egyébként már kérték, és akik tudatában voltak annak, hogy az államosítás újabb jelentős lépés a szocializmus felé.

1946. év őszén az osztályharc tovább éleződött, a jobboldali szociáldemokraták az üzemi bizottságokat forradalomellenes céljaikra akarták felhasználni. Mindent elkövettek azért, hogy a gyárakban a két munkáspárt együttműködését megakadályozzák, és az üzemi bizottságokban szembeállítsák a kommunistákat a szociáldemokratákkal.

1946. december elején az SZDP. jobbszárnya, Peyer Károly és szűkebb csoportja nagyszabású akciót indított a Kommunista Párttal együttműködő, a munkásegységet hirdető baloldali szociáldemokraták ellen.

A Peyer-féle memorandum /75/ megtámadta a népi demokrácia alapvető vívmányait, intézményeit, a meglévő hiányosságokért az MKP-t és az SZDP. baloldalát okolta. Az emlékirat annyira kommunista-ellenes volt, hogy attól nemcsak a baloldali szociáldemokraták határolták el magukat, de a centristák is.

A Peyeristák akciója országos felháborodást váltott ki az üzemek szervezett dolgozói körében, a szociáldemokrata tagok, az SZDP. alapszervei és a szociáldemokrata üzemi bizottsági tagok tömegesen követelték Peyernak és követőinek a kizárását a pártból.

A kecskeméti szociáldemokrata pártszervezet 1946. december 16-i ülésén, melyen részt vett Pavlovszki Ferenc nemzetgyűlési képviselő, az SZDP. pestmegyei titkára is, nagy vita után ugyan, de végül is egyhangú szavazattal elfogadta annak a táviratnak a szövegét, amelyet tiltakozásul elküldtek a központi pártvezetőségnek:

"A Szociáldemokrata Párt kecskeméti szervezetének végrehajtó bizottsága megdöbbenéssel értesült Peyer Károlyék memorandumáról, és a következő egyhangú határozatot hozta: a memorandumot - főként nyilvánosságra hozatalának módja miatt - a legmélyebben elítélik, azzal nem azonosítják magukat. Biztosra vesszük, hogy a már előbb összehívott kongresszus olyan meggyőző formában fogja a vádakát visszautasítani, hogy a mesterségesen és alantas, önző célokból felkeltett műviharból a párt hatalmasan megerősödve fog kikerülni. Éljen a Szociáldemokrata Párt! Előre a szocializmusért! /76/

A jobboldali szociáldemokraták ellenséges, nyílt fellépése végső célját nem érte el, nem sikerült a kommunistákkal együttműködő baloldali szociáldemokratákat a pártvezetéstől kirekeszteni és az MKP-val kötött szövetséget felborítani. Ilyen helyzetben került sor az 1947-es januári részleges üzemi bizottsági választásokra.

4./ Az 1947-es részleges üzemi bizottsági választások:

Az SZDP. vezetősége a jobboldaliak javaslatára elfogadta az üzemi bizottságok újraválasztására vonatkozó javaslatot, melynek indítéka: feltétlenül SZDP-többségre kell törekedni és vezető helyet kell biztosítani az üzemi bizottságokon belül. Ezzel a baloldaliak is egyetértettek. Az MKP. és a szakszervezeti tanács nem értett egyet az üzemi bizottságok újjáválasztásával. A szakszervezeti tanács üzemi bizottsági titkárságának vezetője 1946. december 3-én javaslatot tett a szakszervezeti tanács elnökségének az üzemi bizottságok megbízatásának egy évvel történő meghosszabbítására. Azzal indokolta, hogy a kiélezett belső helyzetben a választások zavarnák a két munkáspárt együttműködését, másrészt elvonná az üzemi bizottságok figyelmét más, fontosabb feladatokról. Végül megállapította, hogy az 1946-ban választott üzemi bizottságok általában jól látják el feladatukat, a legtöbb elnök és alelnök elvégezte a továbbképző tanfolyamot, ahol megfelelő szakértelemre tett szert.

Az MKP. hasonló megfontolások alapján időszerűtlennek tartotta az üzemi bizottsági választásokat. De az MKP. elhalasztó javaslatát az SZDP. nem fogadta el. Így az MKP. igyekezett tömegbefolyásának további növelésére felhasználni az üzemi bizottsági választásokat.

Az MKP. szakszervezeti osztálya 1946. december 30-án részletes, szinte mindenre kiterjedő javaslatot dolgozott ki a választás megszervezésére és levezetésére. 1947-ben az MKP. kilátásai sokkal kedvezőbbek voltak az üzemi bizottsági választásokon mint az SZDP-nek.

Az üzemi bizottsági választások 1947. január 5-én kezdődtek el és január 13-ig tartottak, amikor is az MKP elfogadta az SZDP javaslatát a választások elhalasztására.

Kecskemét városban ez idő alatt hét üzemben választották újra az üzemi bizottságokat, ahol a korábbtól eltérően már nagyban megnövekedett az MKP. befolyása. Bár az üzemekben még mindig a szociáldemokrata tagság volt többségben, azért Kecskeméten a választáson továbbra is SZDP. többségű üzemi bizottságokat választottak.

A Szakszervezeti Tanács levelet intézett a kecskeméti szakszervezetek megyei titkárságához, melyben közölte az üzemi bizottságok újjáválasztásáról szóló határozatát. Felhívta a figyelmet a közös lista készítésére. Részletesen közölte a választás módját: ha közös lista van, akkor az üzemi bizottsági szabályzat 2.§. 6. pontja az irányadó. Ahol a szakszervezet engedélyével külön listák indulnak, ott a szavazás úgy történik, hogy a listák közös szavazólapra kerülnek.

A levélben közlik, hogy a jelöltek neve mellé a pártállás nem tüntethető fel. A választásokról sajtóközlemény leadása mellőzendő. /77/

A hét kecskeméti üzemben megválasztottak 33 rendes és 33 póttagot, összesen 66 üzemi bizottsági tagot, ebből 30 MKP-tag, 35 SZDP-tag és 1 párontkivüli van.

Az üzemi bizottságokba 8-8, vagyis összesen 16 nő lett beválasztva.

Most kezdett először szerephez jutni az üzemek dolgozóinak többségét alkotó réteg is, a nők.

Megjegyezzük, hogy országosan is hasonló volt a helyzet.

Üzem neve	rendes tag	póttag	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Első</u>	Borbély József ÜB-eln.		MKP	
<u>Kecske-</u>	Villám Sándor		SZDP	
<u>méti</u>	Fülöp Tamás		MKP	
<u>Konzerv-</u>	Nyári Ferenc		SZDP	
<u>gyár:</u>	Vancsai Lajos		SZDP	
1947.	Markó Jánosné		SZDP	igen
jan.6.	Szabó János		SZDP	
		Verdung Mihály	SZDP	
		Kiss Ferenc	SZDP	
		Elefánti Teréz	MKP	
		Kovanda Vendel	SZDP	igen
		Mikus Margit	SZDP	
		Kerekes László	SZDP	
		Nagy János	SZDP	igen
<u>Állami</u>	Zsivola József ÜB-eln.		MKP	
<u>Konzerv-</u>	Dallos András		SZDP	
<u>gyár:</u>	Szabó József		MKP	
1947.	Herczeg Árpád		SZDP	
jan.7.		Hovodzák Magda	MKP	
		Dobrai Ilona	MKP	
		Mátyus Ferenc	SZDP	
		Kapus Pál	SZDP	igen

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Gépgyár:</u>	Halász Pál ÜB-eln.		SZDP	
1947.	Virágh Ferenc		MKP	
jan.7.	Vértessy Ferenc		MKP	
	Szücs László		PK	
		Ábrahám Ferenc	MKP	
		Bózsik Imre	MKP	
		Góg Gáspár	SZDP	
		Kasza István	SZDP	
<u>Gyufa- gyár:</u>	Hajdu Ágnes ÜB-eln.		MKP	
	Szücs Mihályné		MKP	
1947.	Déri József		MKP	igen
jan.8.	Farkas Józsefné		SZDP	
	Nagy Antal		SZDP	
		Fodor Józsefné	SZDP	
		Molnár Sándor	SZDP	
		Pártényi Lajos	MKP	
		Horváth Imréné	MKP	
		Kovács István II.	SZDP	
<u>Schiffer</u>	Fodor József ÜB-eln.		MKP	
<u>Cipő-</u>	Sütő József		MKP	
<u>gyár:</u>	Kalász Lászlóné		SZDP	
1947.	Urbán Béláné		SZDP	
jan.9.		Kelemen János	MKP	
		Mészáros Józsefné	SZDP	
		Szergyik Iván	SZDP	
		Bartha József	SZDP	

Üzem neve	rendes tagok	póttagok	párt- állása	tiszt- viselő
<u>Faragó</u>	Kuti Péter ÜB-eln.		MKP	
<u>Hordó-</u>	Bányai Sándor		MKP	
<u>és Lá-</u>	Acsai Mihály		SZDP	
<u>dagvár</u>	Szabó László		SZDP	
1947.		Csaplár László	MKP	
jan.9.		Nagy István	MKP	
		Takács Lajos	SZDP	
		Kovács Ferenc	SZDP	
<u>Benedek-</u>	Raposa Margit ÜB-eln.		MKP	
<u>telep:</u>	Morvai Nándor		MKP	
1947.	Brett József		MKP	
jan.10	Boldván Mihály		MKP	
	Székely Mihály		SZDP	
		Szabó László	MKP	
		Kökény László	MKP	
		Udvardi Katalin	MKP	
		Való Mihályné	SZDP	
		Deák Béla	SZDP	

Az 1947-es részleges üzemi bizottsági választások tapasztalatai azt bizonyították, hogy az SZDP. túl-
értékelte az üzemi dolgozók közötti befolyását.

Jelentéktelen kivételtől eltekintve még azokban az
üzemekben sem választották szociáldemokrata többségű
üzemi bizottságot, amelyekben pedig az SZDP-nek, az
MKP-nál nagyobb volt a taglétszáma.

Alighogy a részleges választás befejeződött, a kecske-
méti üzemi bizottságok figyelmét a szervezendő szakszer-
vezeti kongresszusra kellett terelni.

1947. március 22-23-án tartották meg a Dél-Pestmegyei Szakszervezeti Kongresszust. A kongresszuson mintegy 210 küldött vett részt és adott számot az elmúlt években végzett munkáról. A Szakszervezeti Tanács részéről Nemes Dezső és András Antal vettek részt. A megyéből pedig megyei, szakmaközi bizottsági, egyes azakszoportok elnökei, titkárai, valamint az üzemi bizottsági elnökök vettek részt mint küldöttek.

A kongresszust Zalai Sándor dél-pestmegyei szakszervezeti titkár nyitotta meg, és az elnökség megválasztása után elsőként a különböző pártok képviselői szólaltak fel a kongresszuson.

Elsőnek Fehér Kálmán, az MKP. városi titkára üdvözölte a kongresszust, méltatta az elért eredményeket, és elismeréssel beszélt az üzemi bizottságok munkájáról. Utána Aradi Lajos, az SZDP. részéről szólalt fel, és adta át pártjának üdvözlését.

Ezt követően Juhász Sándor a Nemzeti Paraszt Párt nevében szólalt fel.

Beszédében elismerően szólt a szakszervezetek munkájáról, és ígéretet tett, hogy a szakszervezet által szervezett megmozdulásokon ezután is részt vesznek.

Ezek után tartotta meg beszédét Nemes Dezső központi kiküldött az általános politikai kérdésekről. Beszédét nagy tapssal, lelkesen fogadták.

A második napirendi pont előadója Zalai Sándor volt, aki arról beszélt, hogy a felforgató elemek hogyan próbálkoztak Kecskeméten a közalkalmazottak elnökségét puccs-szerűen lecserélni olyan egyénnel, akiket a népbíróság nem igazolt át, sőt elítélt. Majd arról szólt, hogy a kecskeméti adó kivétel bizottságnak a Baross-szövetség volt alelnöke is tagja, így érthető, hogy mindent elkövet a munkások megadóztatásáért.

A hatalmas jövedelemmel rendelkezőket viszont igyekeznek kevés adófizetéssel segíteni.

Egy munkás keresete után 230-240 forint adót vonnak le és fizetnek be a vállalatok. Éppen ezért nagy szükség van a munkásegységre, és felszólítja a pártok képviselőit a további együttműködésre, a baloldali blokk támogatására.

Majd Básti Ágoston, az UFOSZ. kecskeméti titkára, őt követően pedig Kunsági Mihály, az Élelmezési Munkások kecskeméti titkára szólalt fel.

Másnap megkezdődtek a küldöttek hozzászólásai, első sorban a nagyobb üzemek üb-elnökei kaptak szót.

Elsőnek Fodor József, a Schiffer Cipőgyár üzemi bizottsági elnöke kapott szót. Beszámolt a felszabadulástól végzett munkáról és említést tett arról, hogy ma még nagyon alacsony a munkások életszínvonala, és bizik abban, hogy a kongresszus után változás lesz.

Jávor József, az Aszódi-Wogrincsics cég üzemi bizottsági elnöke beszámolt arról, hogy milyen nehezen lehetett megindítani a szakszervezeti életet az üzemben, mivel nem volt mozgalmi múltjuk, és nehezen akartak a gyűlésekre eljárni, de ma már arról adhat számot, hogy a dolgozók nagy többsége tagja a szakszervezetnek.

Elmondta, hogy az élelmezési iparban Kecskeméten a szakszervezeti tagság létszáma hogyan alakult:

1945-ben 422 fő volt tag, 1946. I. félévében 1109 fő, majd 1946. II. félévében 2016 fő volt. Indokolja, hogy ez nemcsak azért van, mert az élelmezési üzemekben a munka dandárja a szezonban van, hanem azért, mert nagyon komoly felvilágosító és szervező munkát végeztek.

Most 1947. márciusában a taglétszám 971 fő, ami azzal magyarázható, hogy a konzervgyárakban kora tavasszal alig van munka.

Majd Virágh Ferenc, a Gépgyár üzemi bizottságának egyik tagja szólalt fel és beszámolt a Gépgyár üzemi bizottságának munkájáról. Felvetette, hogy adjanak választ arra, hol vannak a sokat emlegetett házhelyek. Hol van az üzemi bizottságok jogainak kibővítése, amit már meg is ígértek?

Nagy Antal, a Gyufagyár üzemi bizottságának tagja volt a következő hozzászóló, aki szintén beszámolt a végzett munkáról, és elmondta, hogy már van nekik kulturtermük, fürdőjük és napközi otthonuk, s üzemorvosuk is. Elmondta, hogy a kecskeméti üzemek közül ők vezették be legelőször a progresszív akkordrendszert.

Majd a kongresszus befejezéseként Zalai Sándor terjesztette be a következő határozati javaslatot:

A kongresszus táviratot küldött Rákosi Mátyásnak, az MKP. főtitkárának, Szakasits Árpádnak, az SZDP. főtitkárának, valamint Kossa Istvánnak, a Szakszervezeti Tanács főtitkárának.

- "1. Követeljük az összeesküvőkkel való könyörtelen leszámolást, származásra való tekintet nélkül.
2. Állásfoglalás a szabad vallásgyakorlat mellett.
A tankönyvek jó és olcsó kiadása és államosítása.
3. A szegedi tüntetésekkel kapcsolatban követeljük a tanári korból a reakciós elemek eltávolítását Szegeden és mindenütt.

4. Követeljük a szakszervezeti alkotmány törvénybeiktatását és a szakszervezetek önrendelkezési jogának elismerését.
5. Üdvözljük a munkáspártok 3 éves tervét és követeljük annak mielőbbi kormányprogrammá való nyilvánítását.
6. Követeljük az árdrágítók elleni további rendíthetetlen harcot.
7. Követeljük a Duna-Tiszaközi csatorna építésének mielőbbi megkezdését, valamint az utak építésének sürgős megindítását.
8. Követeljük a földmunkások bérének felülvizsgálatát.
9. Követeljük az állami és községi alkalmazottak státusz-rendezését, a pedagógusok részére a nevelési pótlék mielőbbi folyósítását.
10. Követeljük az OTBA-járulékok fizetésének mielőbbi megszüntetését, a közmunka váltságot a munkáltató fizesse.
11. Követeljük a társadalombiztosítások egységesítését, az OTBA-nak az OTT-ba való beolvasztását, biztosítva a közalkalmazottak önkormányzatba való beleszólását.
12. Követeljük a földnélküli parasztságot, az ipari munkásság és az értelmiség részére a házhelyek kiosztásának megkezdését.
13. Minden nagyobb városban tartsanak a legrövidebb időn belül üzemi bizottsági és üzemi bizalmi tanfolyamokat.

14. Alakuljanak meg minden vonalon azok a kulturszervek, amelyek hivatva vannak a dolgozó munkásság kulturális igényeit kielégíteni.
15. A szakszervezeti központok gondoskodjanak vidéki csoportjaik megerősítéséről nemcsak szervezetileg, de anyagilag is. A vidéki erős csoportok karolják fel a környék gyengébb csoportjait.
16. Követeljük, hogy a családi pótlékot folyósítsák a 16 évet betöltött, de iskolai tanulmányait folytató gyermek után, valamint az állandó testi vagy szellemi fogyatékoság által keresetképtelen gyermek után 24 éves korig.
17. Követeljük, hogy az üzemek ellenőrzésére hivatott ipari felügyelőségekbe olyan szakmunkásokat vigyenek be, akik saját szakmájukban szakértők és helyüket minden vonalon megállják.
18. Követeljük, hogy mindazon üzemekben, ahol 50 női munkavállaló van, bölcsődék és napközi otthonok állítsanak fel a munkáltatók terhére. Ezekhez megfelelő dadák és nevelők csak a szakmaközi bizottság közvetítésével legyenek alkalmazhatók.
19. Követeljük, hogy azokban az üzemekben, ahol többségében nők és gyermekek vannak foglalkoztatva, alkalmazza az éjjeli munkát tiltó 1923. évi törvényt.
20. Követeljük, hogy az alföldi tanyavilág paraszt dolgozói részére kulturaközpontokat állítsanak fel.
21. Követeljük, hogy a falusi bírót, ha nem rendelkezik megélhetést biztosító anyagiakkal, osszák be olyan státuszba, amely legalább szerény megélhetést biztosít.

22. Követeljük az élelmiszer-jegyek megváltásának progresszív megállapítását.

23. Követeljük a közalkalmazottak szolgálati szabályzatát."

A határozati javaslatot nagy lelkesedéssel elfogadták, ezt követően pedig megnyitották a felszabadulás után rendezett első kiállítást, melyen a kecskeméti üzemek termékeit mutatták be. Ezzel ért véget Kecskeméten a nagyjelentőségű kongresszus. /78/

5./ Az üzemi bizottságok harca a munkanélküliség felszámolásáért.

Kecskemét városra mint lidércnyomás nehezedett a munkanélküliség. 1947. januárban is 5.500-6.000 főre volt tehető a szakszervezeti munkaközvetítő hivatal kimutatása szerint a munkanélküliek száma. A szakszervezet mindent elkövetett, járt az illetékeseknél, kilincselte nap nap után, hogy indítsák be végre a sokat ígért közmunkát. Nagykeservesen be is indították az utépitést, ezzel valamelyest csökkent a munkanélküliek száma. 1947. március 14-én az állami közmunka hivatal által készített jelentésből kitűnt, hogy kb. 4.000 munkanélküli volt ekkor Kecskeméten.

A jelentés foglalkozik az Építésügyi Minisztérium segélyjuttatásaival is. A kecskeméti iskolák és intézmények: a református gimnázium 15.000 forintot, a református leánygimnázium május hónapra ugyancsak 15.000 forintot, július hónapra 10.000 forintot kapott. A Bodor Zsuzsanna Árvaház 5.000 forintot, a Tiborc Kollégium 2.500 forintot, a Szövő-fonó tanfolyam pedig 5.000 forint segélyt kapott. /79/

Az üzemi bizottságok, hogy a nehéz körülmények között élő dolgozóikat ne kelljen az utcára kitenni, különböző megoldásokhoz folyamodtak. Pl. a Benedek József és Fia cég üzemi bizottsága 1947. január 8-i ülésén megtárgyalta és elfogadta azt a javaslatot, hogy a kollektív szerződéssel ellentétben - mely szerint a szabadságot lehetőleg március és szeptember között kellene kiadni - az üzemi bizottság a szabadságolást most fogja végrehajtani, mert a termelés a legminimálisabbra csökkent és így a dolgozókat nem kell az utcára tenni.

Az üzemi bizottság kéressel fordult az élelmezési szakszervezetek kecskeméti csoportjához, hogy járuljanak ehhez hozzá. A szakszervezet a fentiekhez hozzájárult.

Ugyanebben az időben még nagyobb problémával küzdött a Gépgyár és annak üzemi bizottsága. A rendkívüli hideg időjárás miatt az öntési munkákat nem tudták folytatni, mert a többlet fűtőanyagot az üzem nem tudta beszerezni. Mivel öntés csak háromnaponként volt, ez idő alatt a formák befagytak és nem lehetett önteni.

Emiatt kénytelenek voltak a munkásokat elbocsájtani. Az üzem vezetői fizetés nélküli szabadságra akarták küldeni a munkásokat, ezzel az üzemi bizottság nem értett egyet, és döntés végett az üzemi bizottsági ülés állásfoglalását megküldték a Dél-Pestmegyei Szakszervezeti Tanácsnak, ahonnan a válasz sürgősen megérkezett, melynek lényege, hogy lehetőség szerint fizetett szabadságra kell elküldeni az öntőket. Ebbe a válaszbba az üzemi bizottság belenyugodott.

A Gazdasági Fórumalom vezetői munkás-elbocsátást akartak végrehajtani, és a szakszervezethez írt levelükben úgy fogalmaztak, hogy az elbocsátáshoz a hozzájárulást az üzemi bizottsággal egyetértésben kérik.

Miután az üzemi bizottság tudomást szerzett erről, összeült és tiltakozott, hogy a nevében ilyet irtak. Állást foglalt, hogy nem ért egyet az elbocsátással, mert a nehézség áthidalható munkaidő csökkentéssel, melyet a munkássággal megbeszéltek, akik vállalták ezt a megoldást. A munkaidő-csökkentéshez a Dél-Pestmegyei Szakszervezeti Tanács hozzájárult. /80/

De az üzemi bizottságoknak arra is volt idejük és energiájuk, hogy az országot érintő kérdésekkel is foglalkozzanak. 1947. január 21-én az Élelmezési Munkások Szabad Szakszervezete kecskeméti csoportja a köztársaság megdöntésére irányuló összeesküvés ellen tiltakozó nagygyűlést tartott a Katona József színházban. A színház teljesen megtelt munkásokkal, ahol Zalai Sándor, a Dél-Pestmegyei Szakszervezeti Tanács titkára mondott beszédet, ezt követően Kunsági Mihály, a kecskeméti ÉDOSZ. titkára felolvasta a tiltakozó távirat szövegét, amelyet a kormányhoz juttattak el. A jelenlévők a táviratot egyhangulag elfogadták. /81/

A Dél-Pestmegyei Szakszervezeti titkárság elrendelte, hogy Kecskeméten 1947. február 1-én délelőtt 10 órától 12 óráig minden üzemben általános munkaszünetet kell tartani. A munkásság pártkülönbség nélkül gyárakból, hivatalokból, intézményekből zárt sorokban vonuljon fel a színházba, ahol a köztársaság kikiáltása első évfordulójának ünneplése lesz.

A város nevében Tóth László polgármester, a szakszervezetek megbízásából Székely János, a Nemzeti Bizottság részéről pedig Szabó Gyula elnök mondott ünnepi beszédet. Olyan nagy tömeg sereglett a színházhoz, hogy mindnyájan be sem fértek. Ismét megmutatta Kecskemét munkássága, hogy nemcsak dolgozni tud, hanem eredményeit képes megvédeni is. /82/

Ujabb üzemekben jelentkezett az elbocsájtás réme.

A Faragó Gyula Hordó- és Ládagyár vezetője 1947. február 4-én felkérte az üzemi bizottságot, hogy együttesen vizsgálják meg a munkások további foglalkoztatásának lehetőségét, mert a munka fogytán van. Ugy határoztak, hogy a 62 főből, akik kimondottan családfenntartók, egyet sem bocsájtanak el, ennek érdekében mindent elkövetnek, de ha nem tudnak megfelelő nyersanyaghoz jutni, akkor a dolgozók 50 %-át el kell bocsájtani. Ehhez kérték a szakszervezet hozzájárulását, amelyet meg is kaptak.

Hasonló észrevétel érkezett a szakszervezet titkárságához az Első Kecskeméti Konzervgyárból, melyet az üzemi bizottság elnöke és a gyár vezetője irt alá, amiben közlik, "hogy jelenleg 230 munkás és 30 tisztviselő dolgozik /ideértve a szellemi, művezetők, raktárnokokat is/ nagy gondot okoz a fenti létszám foglalkoztatása, valószínű hamarosan elbocsátásokat kell eszközölni. Ehhez kérték a hozzájárulást." A szakszervezeti titkárság, mivel ismerte a konzervgyár sajátosságát, a kéréshez hozzájárult. /83/

A Kecskeméti Gyufagyár üzemi bizottsága 1947. március 22-én ülést tartott, ahol egyetlen napirendi pontot tárgyaltak, a gyufagyártás problémáját.

Az üzemi bizottság elnöke elmondotta, hogy a gyár a foszforos gyufa gyártását anyagihiány miatt kénytelen volt beszüntetni, viszont a szikragyújtó gyártását is abba kellett hagyni, mert a két másik magyarországi gyufagyár is azt gyártotta és olyan nagy mennyiség van raktáron, hogy alig lehet belőle eladni. Emiatt született meg az a gondolat, hogy valamifajta új gyufát kellene gyártani.

A sok javaslatból végülis az üzemi bizottság elhatározta, hogy forgalomba hozza az óriási gyufát és emellett a miniatűr gyujtót. A baj csak ott volt, hogy a nagydobozu gyufához kézileg kellett a dobozt előállítani, mert nem volt gép hozzá, de megkezdték a régi gép átszerelését, és az üzemi bizottság reményét fejezte ki, hogy az hamarosan sikerülni fog.

Az üzemi bizottsági elnök indokolta, hogy a családi dobozban pontosan 8 kis doboz tartalma van, tehát nyolcszor 50 szál gyufa. Az ára kedvező, 1,80 forint, a gyujtó fejének színe zöld, ugyancsak zöld a Galamb-gyufáé is, így nem kell a gyujtó anyagot kétszer színezni.

A családi gyufából naponta 40.000 dobozt állítanak elő, a Galamb-gyufa a régi Turul utóda. Előnyös tulajdonsága, hogy terjedelménél fogva könnyen simul a zsebbe, a gyujtó pedig, mert a szálak impregnálva vannak, az elfújás után nem hagy parazsat, így nem okoz tüzet.

A szálakat azért festették feketére, mert pontosan ugyanilyen a valódi svéd gyufa is.

A Galamb-gyujtóból naponként 90.000 dobozt állítanak elő.

A két új gyufa előállításának ötlete megmentette a gyufagyári munkásokat az utcára való kerüléstől, és lehetővé tette, hogy a Kecskeméti Gyufagyár továbbra is dolgozzon, sőt majdnem teljes békebeli létszámmal.

A üzemi bizottsági tagok a beszámolót nagy megelégedéssel vették tudomásul, és kérték a gyár vezetését, hogy a feltalálókat jutalomban részesítse. Egyben felszólította a gyár vezetését, hogy mindent kövessen el, hogy az új gyufát a lakosság megismerje és megszeresse, hogy az eladása biztosítva legyen. /84/

1947. május 22-én a Benedek-telepi üzemi bizottság ülésén megállapították, hogy sem külföldön, sem bel-
földön nem tudják értékesíteni baromfi- és nyulkész-
letüket. Szomorúan mondta az üzemi bizottság elnöke,
hogy a békebeli esztendőben ilyenkor május második
felében hatalmas erővel és felkészüléssel indult meg
a munka.

Százezrével vásárolták a baromfit és rakták hűtőkam-
rákba, készülődtek az exportra, amelynek világhírű
gócpontja éppen Kecskemét volt.

A háború után ezen a téren is mutatkoztak nehézségek.
Körülményesebbek a vásárlási lehetőségek, és még ennél
is nehezebbek a külföldi értékesítési viszonyok.

A hűtőházban jelenleg is 12 vagon baromfi és mintegy
6 vagon nyul fekszik a hűtőkamrákban.

Beszámolt arról is, hogy fennt jártak Budapesten a
vállalat vezetőjével, ahol ígéretet kaptak arra, hogy
a jóvátételi szállítások keretében Csehszlovákia felé
nagyobb mennyiséget lehet nem soká exportálni.

Örömmel tájékoztatta az üzemi bizottságot, hogy ezzel
talán meg tudják menteni a munkásokat az elbocsájtástól.
Az üzemi bizottság a tájékoztatót tudomásul vette. /85/

A Kecskeméti Gépgyár üzemi bizottsága 1947. június 1-én
a gyár vezetőségével megállapodott, hogy június 19-től
áttérnek a heti 5 napos munkahétre. Öt nap alatt dol-
gozzák le az engedélyezett heti munkaidőt. Kivéve a
zománcozókat és a raktárt, melyek a szükségnek megfele-
lően heti 6 napon át dolgoznak. Fenti határozatot mege-
küldték a szabad szakszervezetek kecskeméti titkárságá-
nak, ahol a bejelentést tudomásul vették, melyről az
üzemi bizottságot 1947. június 6-án írásban értesí-
tették. /86/

Az Első Kecskeméti Konzervgyár Üzemi Bizottságát tájékoztatta a gyár vezetője, hogy a Közellátásügyi miniszter a kivitel céljára gyártott vegyes izt a bel-földi lakosság ellátásának céljaira felszabadította. A gyárak kilónként 7,40 forintért adhatják át a kereskedőknek, ahol a fogyasztói ára 8,40 forint. Megállapította azt is, hogy legalább 50 % kristálysukrot kell tartalmaznia a vegyes iznek.

Ez a rendelkezés Kecskeméten két gyárat érintett, az Első Kecskeméti Konzervgyár 39.000, a Remenár-féle gyár 2.000 kg készárut hozhatott azonnal forgalomba. Ez rendkívül jól jött mindkét gyárnak, mert így a készlet is fogyott és tovább tudtak munkát biztosítani a dolgozóknak.

Az üzemi bizottság a bejelentést tudomásul vette /87/

A szakszervezetek felhívására Kecskemét város néhány üzemében tiltakozó gyűléseket tartottak, ahol nyilatkozatot fogadtak el és juttattak el Budapestre a szakszervezeti tanácshoz.

"Az Első Kecskeméti Konzervgyár dolgozói - hangzik a nyilatkozat - követeljük gyűlésünk alkalmával a kormánytól életszínvonalunk felemelése céljából a munkanélküliség leküzdése érdekében a hároméves gazdasági terv végrehajtásának 1947. augusztus 1-én való megkezdését. A hároméves gazdasági terv pénzügyi alapjának megvalósítására szükséges a három legnagyobb magyar bank, a kereskedelmi, leszámítoló és hitel-bank, valamint a Magyar Nemzeti Bank azonnali államosítása.

Követeljük az iparcikkek árának leszállítását. Az árak leszállítása, a bankok államosítása, a hároméves terv végrehajtása a munkásság, a nemzet érdekét szolgálja,

melyet gyűlésünkön egyhanguan követelünk, és követelésünket sajátkezü aláírásunkkal alátámasztjuk."

A nyilatkozatot 96 dolgozó írta alá 1947. június 12-én. /88/

Ugyanílyen szövegű nyilatkozatot fogadtak el és írtak alá sajátkezüleg a malomipar dolgozói 35 fő, a városi villamosmű dolgozói 27 fő és a Benedek József és Fia cég dolgozói 141 fő. /89/

Ez is azt mutatja, hogy az országos vonatkozású tiltakozások és követelések irányítottak voltak.

Ez azonban mit sem von le értékükből és jelentőségükből.

Kecskemét város történetében nagy jelentőségű esemény zajlott le 1947. június 11-én. Bensőséges ünnepség keretében mondták ki az államosítást és iktatták be hivatalába Juhász Jánost, az Első Kecskeméti Konzervgyár munkásigazgatóját, aki a Weiss-Manfréd Üzemnek 31 éven át volt munkavállalója.

Az ünnepségen a Nehézipari Központot Spiró Miklós főmérnök és Harcsa Imre, a központi igazgatóságot Soór Imre vezérigazgató, Bauer Ernő igazgató, Szomolányi Józsefné főkönyvelő, a budapesti központi üzemi bizottságot Budavári István üzemi bizottsági elnök, Weisinger Mihály üzemi bizottsági alelnök, a Szegedi Konzervgyárat Farkas Lajos igazgató képviselték, de ott voltak a gyár összes munkásai is.

A megjelenteket Spiró Miklós főmérnök üdvözölte, kijelentve, hogy "ez a kinevezés szimbólumot jelent, azt jelenti, hogy az új Magyarország a dolgozók demokráciája, mindenkinek lehetőséget ad, hogy tanuljon,

fejlődjön és rátermettségénél fogva a legmagasabb polcra emelkedjék".

Majd a központi üzemi bizottsági elnök, Budavári István, Soór Imre és az Első Kecskeméti Konzervgyár üzemi bizottsági elnöke, Borbély József, végül pedig az Élelmezési Munkások Szakszervezetének kecskeméti titkára, Kunsági Mihály köszöntötte az ünnepeltet, aki szerényen elhárította azt.

Juhász János azt mondta rövid beszédében, hogy mindent tettekkel akar bizonyítani, munkájához a gyár valamennyi dolgozójának munkája szükséges, mert csak így tud termelni.

Kérte a gyár munkásait, hogy a gyár hároméves tervvel kapcsolatos feladatát maradéktalanul el tudja végezni, ehhez legyenek a segítségére.

A gyár dolgozói vidáman, boldogan hallgatták a beszédek, és az ünnepség után szinte egyemberként álltak a munkásigazgató mellé, ezt igazolta a gyár termelési eredménye is. /90/

Az Első Kecskeméti Konzervgyár dolgozóit nemsoká újabb öröm érte, mert 1947. október 23-án a racionalizálási és ésszerűsítési mozgalom keretében a Nehézipari Központ a következő munkásokat részesítette dicséretben a munka ésszerűsítése terén elért kiváló munkájukért: Zacher Zoltán főmérnököt, Kriskó Antal főgépészt, Vancsai Lajos, Horváth József, Lesi Ferenc lakatosokat, Villám Sándor villanyszerelőt, Takács György lakatos, Mészáros Mihály segéd munkást, valamint Csorba Ferenc, Németh Ferenc, Mócza László, Bene Árpád, Holányi József, Nancz János, Nyári Ferenc, Horváth János, Gábor Béla, Diós Mihály, Jámbor Elek, Gubacsi László és Lédeczi Endre szakmunkásokat. /91/

Kecskemét város dolgozóit szinte megszakítás nélkül fenyegette a munkanélküliség. 1947. október 3-án a szakszervezeti munkaközvetítő hivatal 6.500-7.000 főre becsülte a munkanélküliek számát Kecskeméten.

Kecskemét természetesen a munkanélküliek vonatkozásában sokkal hátrányosabb helyzetben volt, mint az ipari városok.

A gyümölcs- és zöldségfeldolgozó üzemek csak a nyári hónapokban dolgoztak nagyobb munkáslétszámmal.

Szüret után a mezőgazdasági munkások tömegével maradtak kereset nélkül.

A város igyekezett segíteni a súlyos helyzeten.

Az erdőtelepítésnél Köncsögön 100, Ménteleken 20, a vasútépítésnél 100 embert foglalkoztatott.

Sajnos azonban ez nem oldotta meg a gondokat. /92/

A városi közgyűlésen Székely János szakszervezeti titkár sérelmezte, hogy "a közmunkák abbamaradtak, pedig így is nagyon sok a munkanélküli. A szakszervezet nevében tiltakozott a drágaság ellen, és kemény szavakkal ostorozta a mai magyar élet vámszedőit, akik az árut ismét eldugdosták. Egyesek 5-6 db tojásért adnak 1 liter petróleumot a tanyákon, tehát 7-8 forintot kérnek a világító anyagért.

Felveti, hogy eltűnt a krumpli, eltűnt a gyufa. Főként a gyufa sorsa érdekes, mondotta a továbbiakban. Augusztusban a Kecskeméti Gyufagyár a helyi kereskedőknek 60.000 doboz gyufát adott ki, szeptemberben 130.000 dobozt és október 28-ig 315.000 dobozt. Ezen túl 8.000 doboz családi gyufát és 13.000 doboz finomgyufát. Ennek ellenére a városban nem lehet gyufát kapni.

A szakszervezetek nevében követeli, hogy a gazdasági rendőrség állapítsa meg, hová lett a gyufa.

Ezután követelte a kötött gazdálkodás bevezetését és az árak megállapítását." /93/

Kecskeméten a munkanélküliség, a drágaság arra kényszerítette a szakszervezetek és az üzemi bizottságok vezetőit, hogy tegyenek ez ellen valamit.

Ezért 1947. október 10-én a város összes üzemi bizottságai és a szakszervezeti vezetők együttes ülést tartottak, ahol a következő határozati javaslatot fogadták el azzal, hogy küldjék fel a miniszterelnökségre és küldjék meg a koalíciós pártok vezetőinek is.

- "1. Követeljük, hogy a legszükségesebb és legfontosabb közszükségleti cikkek árát olymódon állapítsák meg, hogy azt a kötött bérek mellett dolgozó munkásság úgy maga, mint családja számára meg tudja vásárolni.
2. Követeljük az összes közszükségleti cikkekre a kötött gazdálkodás bevezetését, amíg belföldi termelésből kell szükségleteinket fedezni, nem engedhetjük szabadon a közszükségleti cikkek forgalmát.

A kötött forgalom és árrendszer bevezetése szükséges a mezőgazdasági és ezzel kapcsolatos ipari termelés vonalán szigorú készlet-gazdálkodás. Szabad forgalom és szabad ár csak olyan cikkeknél engedhető meg, melyekből exportálni is tudunk.

3. Haladéktalanul fel kell állítani az uzsora-bíróságokat, hogy példás büntetéseivel megakadályozza az árdrágító bűncselekményeket.

Az uzsora-bíróságokat minden olyan városban fel kell állítani, ahol törvényszék van. Azok tagjai egy szakbíró vezetésével olyan üzemek dolgozói legyenek, amely üzemek létszáma 200-on felül van.

4. Követeljük a kettős árrendszer bevezetését, minden közszükségleti cikkekre úgy, hogy szabad forgalomba csak a feleslegek kerülhessenek.
5. A tűzifára kettős árrendszer van bevezetve, de az nem a nagyfogyasztókat, hanem a kicsinyeket sújtja, mert egyfajta jegy van, és nem ellenőrizhető, hogy ki kapott olcsóbb és ki drágább fát.

Ezért javasoljuk a tüzelőre a két ár és kétféle jegy bevezetését, mégpedig oly módon, hogy a kisemberek tüzelője olcsóbb, a tehetősebbeké pedig drágább legyen."

A szakszervezet nevében Székely János titkár. /94/

Fenti határozatra választ is kaptak 1947. november 12-én a szakszervezeti tanácstól, Horváth Mihály titkár és Sárközi Sándor osztályvezető aláírásával.

Ebben közlik, hogy "az ország több helyi csoportjától kaptak ilyen határozati javaslatot, ezért szükségesnek tartják a szakszervezeti tanácsnak egységes álláspontját közölni.

A határozati javaslattal egyetértenek, illetve a határozati javaslat is kifejezésre juttatta, hogy a Kecskeméti dolgozók egyemberként állnak a szakszervezeti tanács mögött, amely több ízben nyomatékosan

követelte a kormánytól többek között a határozati javaslatban foglaltak megvalósítását. A szakszervezetekre, üzemi bizottságokra, bizalmiakra az a feladat hárul, hogy a maguk területén is minden erővel támogassák az illetékes hatóságokat, szükséges népmozgósítás a gazdasági szabotálók letöréséhez."

Még hosszan taglalja a levél a szakszervezetek feladatát e kérdések eredményes megoldásához. /95/

A szakszervezetek és az üzemi bizottságok egyik állandó feladata a munkások alkalmaztatásáért folytatott küzdelem volt.

Ezt mutatják még az 1947. második felében készített jegyzőkönyvek is.

A Benedek József és Fia cég 1947. november 26-án 110 ideiglenes kopasztó asszornynak mondott fel azzal, hogy a felmondási időt le kell dolgozni.

Erre 60 asszony nem vette fel a munkát, hanem panaszra mentek a szakszervezethez, ahol meghallgatták őket, és felkérték az üzemi bizottságot az ügy rendezésére.

Az üzemi bizottság felhívta az ÉDOSZ. központot, ahol Háber Sándor a következő utasítást adta:

"Abban az esetben, ha az ideiglenes és az állandó munkások ugyanazon akkor alapbért kapnak, ez azt jelenti, hogy a bérben az ideiglenes munka tuldíjazása nem foglaltatik benne. A szakmában az ideiglenes munka ideje 6 hétig tartható fenn. Tehát 6 héten belül jár a 25 %, viszont nem jár a felmondás. Hat héten túl nem jár a 25 %, de jár a kétheti felmondás."

Ezek után 1947. november 27-én összeült az üzemi bizottság, ahová meghívták a fő bizalmi is, valamint az ÉDOSZ. központot.

Az üzemi bizottság a következő álláspontot fogadta el: "A munkabeszüntetés a demokrácia mai nehézségei mellett bűnnek számít, különösen akkor, amikor a kevésbé öntudatos munkásokat az öntudatosabbaknak kell felvilágosítani. Mind amellet az üzemi bizottság nem hivatkozhat a kollektív felelősségrevonásnak, Megállapítandó tehát, hogy kik voltak a hangadók.

Az üzemi bizottság megállapítja azt, hogy a főnökség elhatározása a munkabeszüntető asszonyoknak nyújt előnyt, mert ők a felmondásra járó illetményért nem dolgoznak, ugyanakkor a felmondásban lévő, de a munkát folytató asszonyok hátrányba kerülnének, mert ők a díjazást ledolgoznák. Természetesen a visszamaradt munkásoknál a munkafegyelmet így nem lehetne fenntartani, mert ők joggal kívánnak azonos elbánást, vagyis a felmondási idő le nem dolgozását.

Igy a munkabeszüntetők büntetése nekik előnyt biztosítanak.

Az üzemi bizottság úgy határozott tehát, hogy a hangadó asszonyokat ezen a címen azonnali hatállyal elbocsájtja, természetesen a járó 25 % ideiglenes pótlék kifizetése mellett, amíg a többieket felszólítja, hogy a munkát azonnal vegyék fel. Csak azokat bocsájtja el szintén azonnali hatállyal, akik a munkát nem veszik fel. Az üzemi bizottság utasítja a személyzeti osztályt, hogy a határozatot hajtsa végre."

Fenti határozattal a vállalat vezető, és a jelenlévő Varsel Sándor, az ÉDOSZ. központ titkára is egyetértett. /96/

A munkás-elbocsátás továbbfolytatódott más üzemekben is. Pl. a Gazdasági Gőzmalom vezetője és üzemi bizottsága elhatározta, hogy 1947. december 15-ével elbocsájtja Mátyus József kőművest, Babinszki Józsefet, Gál István és ifj. Nagy János napszámosokat. Az elbocsájtáshoz a szakszervezet titkára hozzájárult. /97/

IV.

Az üzemi bizottságok a szocialista tulajdon-viszonyokért

1./ A hároméves terv előkészítése.

Az üzemi bizottságok lendületes munkája a hároméves terv előkészítésében is komoly szerepet játszott.

A "Magyar Közösség" nevű illegális államellenes összekövés felszámolása, a külföldre emigrált Nagy Ferenc miniszterelnök és a jobboldali beállítottságu kisgazdapárti képviselők kizárásával a Független Kisgazda Pártban végbement demokratizálódás, a belpolitikai válság levezetése és az 1947. júniusában Dinnyés Lajos elnökletével alakult új kormány hivatalba lépése egyet jelentett a népi demokratikus rendszer megszilárdításával és továbbfejlesztésével, szükségessé vált a dolgozó tömegek politikai mozgósítása.

Új kérdések csoportja, a gazdasági élet továbbfejlődésének alap-problémái kerültek előtérbe.

Az üzemek dolgozói a munkáspártok, a szakszervezetek és az üzemi bizottságok vezetésével tömeggyűléseken követelték a hároméves terv törvénybe iktatását, a vagyondézmát, a három nagybank államosítását és a drágaság beszüntetését.

A felszabadulást követő harmadik szabad május elseje megünneplése e követelések jegyében zajlott le. A szakszervezeti tanács felhívására Kecskemét dolgozói is május 1-én a hároméves terv mellett tüntettek.

A Szakszervezeti Tanács főtitkárához és a munkáspártok vezetőihez Kecskemét város valamennyi üzeméből érkeztek követelések, mint már ezekről korábban szoltunk. A konzervgyárak, a Gazdasági Gőzmalom, a Villamosművek dolgozói sajátkezüleg is aláírták ezeket a követeléseket és úgy küldték el.

"A kormánytól életszinvonalunk felemelése céljából követeljük a hároméves terv mielőbbi bevezetését, a hároméves terv pénzügyi alapjának biztosítására a három nagy bank államosítását. Követeljük az iparcikkek árának leszállítását." /98/

A hároméves terv törvénybeiktatása megmozgatta az üzemek dolgozóit. Az üzemi bizottságok és a bizalmi testületek együttes értekezleteken vitatták meg, majd gyári értekezleteken ismertették a vállalatok hároméves terveit és a megvalósítandó beruházásokat. A szakmai bizottságok megyei értekezleteken beszélték meg az üzemi bizottságokkal a hároméves terv végrehajtásának előkészítésével kapcsolatos teendőket.

Az 1947-es májusi tömegmozgalmak, amelyek szervezéséből az üzemi bizottságok is kivették a részüket, nem maradtak hatástalanok, meggyorsították a nagybankok állami ellenőrzés alá helyezését, a hároméves terv törvénybe iktatását.

1947. június 1-én jelent meg a kormányrendelet a nagybankok állami ellenőrzés alá helyezéséről: ezt követte 1947. június 14-én a hároméves terv törvénybe iktatása. A terv végrehajtásának ellenőrzésére 1947. július 16-án Tervgazdasági Tanácsot és Országos Tervhivatalt létesítettek. 1947. augusztus 1-én pedig - egy évvel a stabilizáció megteremtése után - kezdetét vette az ország életében döntő változásokat hozó hároméves terv.

Az üzemi bizottságok nagy munkát végeztek a három-
éves terv fontosabb üzemi feladatainak kijelölése
és népszerűsítése terén. Az üzemi bizottsági üléseken,
az üzemi értekezleteken májustól állandó téma volt a
hároméves terv.

A szakszervezeti tanács irányításával a Dél-Pest-
megyei Szakszervezet Kecskeméten 1947. május 22-én
konferenciára hívta össze az összes üzemi bizottsági
elnököket a hároméves tervfeladatok megbeszélésére.
Itt határozatot hoztak arra, hogy "két hét leforgása
alatt minden kecskeméti üzemben szervezzenek gyűlé-
seket, szavaztassák le a munkásokat, hozzanak határo-
zati javaslatokat a bankok államosítására a bank-
uzsora letörése érdekében.

A határozati javaslat egy példányát a miniszter-
elnökségnek, 1 példányát a Szakszervezeti Tanácsnak,
1-1 példányt pedig a munkás-sajtónak - Népszava,
Szabad Nép - küldjenek el.

A határozati javaslatokat a dolgozók írják alá párt-
állásra való tekintet nélkül, és a pártönkvüliek is,
mert nekünk az a meggyőződésünk, hogy a tőkésék, a
bankok, a bankárok elleni harcban az egész magyar
dolgozó nép, pártállásra való tekintet nélkül, egyet-
ért velünk."

Ezt a határozatot írásban minden kecskeméti üzemi
bizottsághoz megküldték.

Két héttel a hároméves terv megkezdése előtt, 1947.
július 18-19-én két napra összehívta a Szakszervezeti
Tanács az üzemi bizottságok második országos konfe-
renciáját.

A konferencián az üzemi bizottságok 700 küldöttje vett
részt.

A részt vevők részletes tájékoztatást kaptak a hároméves üzemi tervek kidolgozásának alapelveiről.

Az elhangzott két referátum nyomatékosan felhívta a figyelmet az elavult munkamódszerek racionalizálására, az improduktív termelési ágak visszafejlesztésére, a normák ellenőrzésére és a vállalati deficitek felkutatására.

A főreferátum előadója, Vas Zoltán hangsúlyozta, az új üzemi alkotmány megjelenésének fontosságát, hogy az üzemi bizottságok a hároméves tervvel kapcsolatos feladataikat eredményesebben megvalósíthassák. A felszólalók valamennyiben szükségesnek tartották az üzemi bizottságok jogkörének kiterjesztését, a közel egy év óta vajdó üzemi alkotmány megteremtését, főként pedig a büntető szankciók alkalmazását. /99/

Az üzemi bizottságok részére a hároméves terv sikere érdekében több jogot, az üzemvezetésben nagyobb részvételt, szabatos és minden félreértést kizáró szabályozást sürgettek, s követelték, hogy a munkásság által választott testület a vállalat minden ténykedésébe beleszólási jogot kapjon. /100/

Az állandó sürgetések és követelések azonban eredménytelenek maradtak: az üzemi bizottságok jogkörének rendelkezése 1947. nyarán véglegesen zsákutcába jutott. /101/

A konferencián - bár szükséztlenül és általánosságban - de szó esett az üzemi bizottságok szervezeti életét befolyásoló változásokról is. Kimondták, hogy összetételben megfelelő üzemi bizottságokat kell létrehozni, ezért le kell váltani a diktatórikusan vagy

tőkésekkel kollaboráló üzemi bizottsági tagokat és korrupt elemeket. Ezek helyett "megfelelő harcos, üzemi bizottságokat" kell választani. /102/

A tőkés vállalatok feletti munkásellenőrzés hatékonnyabbá tételét szolgálta a tervmegbizottak hálózának kiépítése is. A tervmegbizottak, akik lényeges ellenőrzési hatáskörrel rendelkeztek, az Országos Tervhivatal irányításával ellenőrizték az üzemi tervek végrehajtását. Az üzemi tervmegbizottakat az üzemi bizottság javaslata alapján az Országos Tervhivatal nevezte ki. Egyáltalán nem volt közömbös, hogy milyen személy tölti be a fontos tisztséget. A tőkésék ezért igyekeztek a saját képviselőiket a bizottságba bejuttatni. Az üzemi bizottságok feladata volt, hogy ezt megakadályozzák, és szakmailag, politikailag alkalmas tervmegbizottak kinevezését javasolják. Az üzemi bizottság javaslatát az Országos Tervhivatal általában elfogadta, a javasolt személy a legtöbb esetben üzemi bizottsági tag volt. Az üzemi bizottságok ellenőrző szerepe ezáltal is növekedett.

Kecskemétről a második országos konferencián az alábbi küldöttek vettek részt: Raposa Margit a Benedek-telepről, Halász Pál a Gépgyárból, Hajdu Ágnes a Gyufagyárból, Fodor József a Cipőgyárból, Tarjányi Béla az Első Kecskeméti Konzervgyárból, és Zsivola József az Állami Konzervgyárból.

A kecskeméti küldöttek közül Raposa Margit szólalt fel. Átadta a kecskeméti dolgozók üdvözlét, majd hozzászólásában kifejezésre juttatta a kecskeméti munkások követelését: a hároméves terv bevezetését és az üzemi bizottságok jogkörének bővítését. /103/

Kecskemét város közvéleményét rendkívül foglalkoztatta az a hír, hogy 1947. december közepén az Első Kecskeméti Konzervgyár üzemi bizottságát a Dél-Pest-megyei Szakszervezet titkársága felfüggesztette.

A feltűnő határozatra az adott okot, hogy az üzemi bizottság eladósította a munkásokat. Élelmet, ruhá-
neműt, kerékpárokat szerzett be és vásároltatott meg
részletre a munkásokkal, akik nagy adósságokba keve-
redtek, és nem egy volt köztük olyan, aki a heti fize-
tésnél mindössze 2-3 forintot kapott kézhez.
Volt olyan időszak, amikor kb. 150 munkás közel
200.000 forinttal tartozott a vállalatnak.

Az üzemi bizottság népszerű volt ezzel, hogy beszerez-
te a fenti cikket, sőt még olyan dolgokat is, ami nem
tartozik szorosan a közszükségleti cikkekhez.

Mivel nagyon kevés pénzt kaptak kézhez a dolgozók,
és több mint fél évre előre be voltak táblázva, nem
volt kedvük dolgozni, mert tudták, hogy a hét végén
ugysem kapnak több pénzt.

Igy a termelés nagymértékben csökkent, nemegyszer az
50 %-ára, és még csak elbocsájtáshoz sem lehetett fo-
lyamodni, mert a gyár nem bírta volna ezeket a súlyos
terheket, ha leírta volna az előlegeket.

Ez a felfüggesztő határozat indokolása.

Az üzemi bizottság azzal védekezett - és a munkások
egy része el is ismerte -, hogy a fenti beszerzéseket
a dolgozók maguk is követelték. /104/

Az üzemi bizottság ellen először Juhász János munkás-
igazgató tett panaszt, később azonban egyre több mun-
kás is.

A felfüggesztést az Élelmezési Munkások Országos Központjának fegyelmi bizottsága is kivizsgálta, és úgy döntött, hogy az 55.000 sz. rendelet értelmében helyesen jártak el a felfüggesztés elrendelésekor.

Megállapították, hogy az elbocsájtás helyes volt, helyesen alkalmazták a rendelet idevonatkozó részét akkor is, amikor azonnali hatállyal, minden jogigény nélkül mind a hét üzemi bizottsági tagot elbocsájtották.

A munkások sajnos mögötte álltak ennek az üzemi bizottságnak, nagyon hehezen lehetett őket meggyőzni arról, hogy ez az üzemi bizottság el is korrumpálódott. Miután a dolgozók megértették, s elfogadták az intézkedést, azt követően a munkafegyelem hamarosan kezdett javulni, termelésüket megduplázták.

Mivel az akkori SZDP. széligista vezetői kiálltak emellett az üzemi bizottság mellett, az SZDP. sajtóján keresztül szinte minden nap közölt híreket az üzemi bizottság felfüggesztését illetően, tiltakozott a felfüggesztés ellen, mert a 7 üzemi bizottsági tagból 5 az SZDP-nek volt tagja.

Azt követelte, hogy a két kommunista üzemi bizottsági tagot bocsássák el, de az öt SZDP-tagot azonnal vegyék vissza. Bár azt elismerte, hogy az üzemi bizottsági elnököt, Borbély Józsefet az MKP. soraiból kizárták, mégis állandóan szította a hangulatot.

Az öntudatos munkások emiatt egy hét alatt 80-an léptek át az SZDP-ből az MKP-ba, amely a kommunista tagságu üzemi bizottsági elnököt a leleplezéskor azonnal kizárta a soraiból.

Végülis az elbocsájtásba mindenki belenyugodott, és 1948. márciusában új üzemi bizottságot választottak. Üzemi bizottsági elnök lett Tarjányi Béla, üzemi bizottsági tagok: Takács György, Elefánti Teréz, Gábor Béla, Kerekes László, Farkas Irén MKP-tagok és Kiss Ferenc SZDP-tag.

Ez és ehhez hasonló eset - mely a Nagykőrösi Konzervgyárban is megtörtént - megnövelték a szakszervezet tekintélyét nemcsak a két konzervgyárban, hanem Kecskemét város valamennyi üzemében is.

A hároméves terv 1947. augusztus 1-én történt megkezdését a munkásosztály a forradalmi erők nagy győzelmeként ünnepelte. Az üzemekben augusztus 1-én a műszakok megkezdése előtt rövid ünnepségeket tartottak, melyen méltatták a tervgazdálkodás jelentőségét.

A Gépgyárban, az Első Kecskeméti Konzervgyárban, az Állami Konzervgyárban, a Gyufagyárban és a Cipőgyárban kollektívan hallgatták meg a köztársaság elnökének és az MKP. főtitkárának ebből az alkalomból tartott rádióbeszédét. /105/

Kecskeméten az egyik ilyen gyűlésen részt vett és felszólalt Bárányos Károly földművelésügyi miniszter és hozzászólásában elmondotta, hogy mit kap Kecskemét a hároméves államtervből: növény-nemesítő telepet, gépjavító műhelyt, mezőgazdasági ipari központot. Főként Kecskeméten fognak új gyümölcs-telepítésekkel létesíteni és Kecskemét az értékesítés szempontjából is döntő jelentőségű lesz. A város a szőlőgazdálkodáshoz 18 millió forintot kap. Helyrehozzák a Miklós-telepi Szakiskolát, itt szőlőszaporító állomást rendeznek be, és 2 milliót adnak szőlőkaróra, műtrágyára.

Másfél millió jut az állami pincék rendbehozására. Felállítanak egy szőlőmunkásképző iskolát, de lesz kertészeti középiskola is.

Itt lesz a termelési értékesítés központja, ezért csomagolókat és kishűtőket létesítenek, de lehet, hogy nagyhűtőt is.

A csatornából az első évben 22 kilométert építenek meg, és a második évben Kecskemét már viziváros lesz és vizen juthat el a gyümölcs a Balatonhoz.

Talajjavításra 60 milliót irányoznak elő, de eredményt csak akkor lehet elérni, ha a parasztság a legnagyobb erőfeszítést fejti ki."

Majd ezt követően Tóth László polgármester a törvényhatósági közgyűlésen ismertette a további terveket.

"Uj Jéggyár, új vágóhid, a Széktó üzembehelyezése, 106 kislakás és 2 emeletes bérház, erdei üdülőttelep, új egészségház, központi vízvezeték, a Vásáry utca megnyitása, gazdasági udvar áttelepítése, végül be-kötő utak építése."

A hároméves terv elindította Kecskemét várost is a fejlődés útján.

Kecskemét város többé-kevésbé teljesítette hároméves tervét. A kimutatásokból megtudhatjuk, hogy a hároméves terv keretében 34.461.778 forint értékű beruházást használtak fel a következőképpen:

Közületi beruházások	1.932.500.- Ft.
Városi üzemi beruházások	6.703.000.- Ft.
Állami beruházások	15.121.796.- Ft.
Szövetkezeti beruházás	3.221.754.- Ft.
Magán beruházások	7.265.628.- Ft.
Társadalmi beruházások	<u>217.100.- Ft.</u>
Ö s s z e s e n:	34.461.778.- Ft.

Az elpusztult vágóhid helyett új vágóhidat építettek, helyreállították az iskolákat. Igen fontos beruházás volt a városi vízmű építése. Megépült a város legszebb és legjobban felszerelt közintézménye, az új OTI-székház. /106/

Az üzemek hároméves tervéről nem sok írásos anyag maradt ránk, de az üzemi bizottsági ülések jegyzőkönyveiből megtudhatjuk, hogy a hároméves terv a legtöbb helyen a következőket tartalmazta: terv-teljesítés, takarékoság az anyaggal, energiával, selejt-csökkentés, és a rezsi csökkentése pl. a Gépgyárban 30 %-kal.

A Gépgyár üzemi bizottsága a gyár vezetőivel összeállította a teendőket, melyeket így összegezték:

1. Takarékoskodni annyit jelent, hogy növelni kell a különbséget, ami a vállalat bevételei és kiadásai között fennáll.

Természetesen a bevétel javára, tehát csökkenteni különösen az ésszerűtlen és fölös kiadásokat.

Ezt szolgálja a megfelelő organizálás és racionalizálás, amelynek fő célja, hogy minden téren egyszerűsítéseket és megtakarításokat tudjunk elérni. Éppen ezért a munkaidő megtakarítás elsőrendű feladat.

2. Minden legkisebb anyagnak értéke van, tehát semmi- nek sem szabad elkallódnia.

3. Fordítsunk gondot arra, hogy a szerszám-készlet ne legyen elavult, illetve mindig megfelelő állapotban legyen, mert ellenkező esetben ez igen sok anyag- és munkapazarlást jelenthet. Jó szerszám, jó teljesítmény, rossz szerszám: anyag-, munkaidő,

energia-pazarlás mellett százalékban is gyenge teljesítményt jelent.

4. Igyekezzünk az üzemben a munka folytonosságához az egymáshoz tartozó részeket úgy elhelyezni, hogy ne kelljen ide-oda járkálással és szállítással időt tölteni.
5. Az elavult gyártási eljárásokat szüntessük meg, mert emellett igen sok anyag veszhet el.
6. Arra kell törekedni, hogy a munka tempóját a legkiválóbb munkavállaló diktálja, mert ha nem erre vetjük a súlyt, akkor ez súlyos ráfizetést jelent.
7. Tegyük a munkahelyet a lehetőség szerint kellemesebbé, vonzóbbá, mert ez is hozzájárul a munkateljesítmény fokozásához, mint ahogy fokozza a munkát az is, ha szociális téren mindent elkövetünk olyan irányban, hogy a munkavállaló lássa, hogy érdekében minden megtörténik, és lássa azt is, hogy a gyár, amelyben dolgozik, nem kizárólag a robot helye.
8. Legalább 30 %-kal csökkenteni kell a rezsiköltséget." /107/

A Cipőgyár üzemi bizottsága 1947. május 27-i ülésén megtárgyalta az üzemi bizottság hároméves tervből adódó feladatait. Fodor József üzemi bizottsági elnök hangsúlyozta, hogy a hároméves tervet csak pontos, fegyelmezett munkával lehet teljesíteni.

Az Első Kecskeméti Konzervgyár üzemi bizottsági ülésén tárgyalta meg 1947. július 28-án a kidolgozott hároméves

üzemi tervet, mely szerint "az 1947. évi termelést figyelembe véve cikk-csoportonként 30 %-os teljesítést vállalunk, cikkcsoportok a hároméves terv szerint: süritett paradicsom, gyümölcskonzerv, főzelék-konzerv, szesz, savanyúságok és a dobozgyártás. A fajlagos anyagszükséglet 10 %-os csökkentését vállaljuk, a fajlagos termelési érték 30 %-os teljesítését vállaljuk."

Az üzemi bizottság a fenti tervet egyhangulag elfogadta. /108/

2./ Az 1947-es országgyűlési választás és kecskeméti vonatkozásai.

A nagybankok állami ellenőrzés alá helyezését, a hároméves terv törvénybeiktatását elősegítette az 1947. tavaszán kibontakozott tömegmozgalom. A nagy gazdasági és egyben politikai sikerek előfeltétele a forradalmi erők egységes fellépése volt. A tőke hatalma ellen indított újabb támadásban megerősödött a munkásegység. A reakciós összeesküvés felfedése, a nagy gazdasági sikerek és más fontos tényezők a belső erőviszonyok jelentős átrendeződését, a forradalmi erők, elsősorban az MKP. tömegbefolyásának megerősödését eredményezték. A bekövetkezett változások az új parlament összetételében is kifejeződtek.

Az országgyűlési választásra 1947. augusztus 31-én került sor. Ezen a választáson külön listán indult a két munkáspárt. A választási harc során a jobboldali szociáldemokraták leplezetlen kommunista ellenes tevékenységet folytattak. A választás a függetlenségi

frontba tömörült koalíciós pártszövetség győzelmét eredményezte, amely a szavazatoknak 60,8 %-át szerezte meg.

Az MKP. a választáson elért 22,2 %-kal az ország első pártja lett, az SZDP. viszont 1945-höz képest jelentősen visszaesett, a szavazatok 14,6 %-át kapta. A Kisgazda Párt összezsugorodott, csupán a szavazatok 15,1 %-át kapta az 1945-ös 57 %-kal szemben.

1947. augusztus 31-én már reggel 6 órakor megélénkült Kecskemét városa. A bizalmiak korán reggel elindultak a szavazó helyiségek felé, de a szavazók is korán keltek. Már reggel 7 órakor a legtöbb helyen megkezdődtek a szavazások. Kecskeméten közel 50.000 választó polgár az urnák előtt ismét bebizonyította, hogy Kecskemét még mindig a Kisgazda Párt fellegetvára. Az országos átlagot messze felül múló eredményt ért el, a megszerzett 18.101 szavazattal nemcsak biztos győzelmet ért el, hanem majdnem kétszeresen felülmulta a koalícióban részt vevő többi pártok szavazatainak számát. A Kisgazda Párt a kecskeméti szavazatok 38,1 %-át szerezte meg.

Nagy versenytársa volt a választáson a Barankovics-féle Demokrata Néppárt, amely 14.668 szavazatot szerzett, vagyis a kecskeméti szavazatok 30,9 %-át, ezzel a második helyre került.

A harmadik lett az MKP., amely 5.227 szavazatot kapott, vagyis a kecskeméti szavazatok 11 %-át.

A negyedik helyre került az SZDP. 3638 szavazattal, ami a kecskeméti szavazatok 7,7 %-át teszi ki.

A többi pártok szavazatainak megoszlása a következő:
a Balogh-párt 1792 szavazattal 3,8 %, a Pfeiffer-párt 1369 szavazattal 2,9 %, a Nemzeti Paraszt Párt 1330 szavazattal 2,9 %, a Slachta-párt 649 szavazattal 1,4 %, a radikális párt /Peyer Zsolt/ 529 szavazattal 1,1 %, a Polgári Demokrata Párt 85 szavazattal 0,2 %.

Kecskeméten leszavazott 21.544 férfi és 25.844 nő, összesen 47.388 fő.

A szavazatok számát tekintve feltűnő az SZDP. lemaradása. Az SZDP. az 1945-ös választáson 5.634 szavazattal a szavazatok 13,2 %-át szerezte meg, 1947-ben pedig a 8 %-ot sem érte el.

A kecskeméti szociáldemokrata ujság fájdalmasan állapítja meg, hogy csökkenés mutatkozik mind a belterületen, mind a külterületen, csak Lakitelek és Rendőrfalu maradtak hűségeseek. "Főként a nők hagytak cserben - írja az SZDP. lapja - mert amíg 1945-ben 2951 nő szavazott pártunkra, addig most 1633 nő szavazott ránk." /109/

Szaporodott viszont az MKP. szavazóinak száma: míg az 1945-ös választáson 4.244 szavazattal 10 %-ot ért el, addig 1947-ben 11 %-ot kapott.

Emelkedett a Nemzeti Paraszt Párt aránya is. Az 1945-ös választáson 988 szavazatot kapott, vagyis 2,3 %-ot, ezzel szemben 1947-ben 1330 szavazatot, vagyis 2,9 %-ot.

A Független Kisgazda Párt az 1945-ös választáson 30.871 szavazatot kapott és így 72,4 %-ot ért el, az 1947-es választáson az ellenzéki polgári pártok a Független Kisgazda Párt szavazóit vitték el, annál is inkább, mert a jelöltek nemrégén még a Kisgazda Párt tagjai voltak, így kapott 1947-ben 38,1 %-ot. /110/

Összevetve az 1947-es választás adatait, kitűnik, hogy Kecskeméten a négy koalíciós párt megkapta a szavazatok 59,7 %-át.

A központi választási bizottság megállapítása szerint Pest- és Bács-Bodrog megyében, ahova a kecskeméti szavazatok is számítanak, a szavazások az alábbiak szerint alakultak:

A Kisgazda Párt 135.009 szavazatot kapott, vagyis 20,4 %-ot, ezzel a megyében az első lett.

A KMP 123.978 szavazatot kapott, vagyis 18,7 %-ot, ezzel a megyében a második lett.

A Pfeiffer-párt 123.330 szavazatot kapott, vagyis 18,6 %-ot, ezzel a harmadik lett.

Az SZDP. 86.331 szavazatot kapott, vagyis 13 %-ot, s ezzel a negyedik lett.

A Barankovics-párt 65.166 szavazatot, vagyis 9,8 %-ot kapott, ezzel az ötödik lett.

A Balogh-párt 61.117 szavazatot kapott, vagyis 9,2 %-ot, ezzel a hatodik lett.

A Nemzeti Paraszt Párt 44.752 szavazattal 6,7 %-ot, a Slachta-párt 7.480 szavazattal, a Polgári Demokrata Párt 3.558 és a Peyer Párt 3323 szavazatot kapott.

Pest-Bács-Bodrog vármegyében leszavazott 660.044 fő a 702.412 szavazóból, ami óriási, példa nélküli százalék.

A választás eredményeként az MKP. 8, a Kisgazda Párt 9, az SZDP. 6, az NPP 3, a Néppárt 5, a Pfeiffer-párt 8, a Balogh-párt 4 mandátumot kapott, míg Slachtaék, Peyerék és a PDP a megyében nem jutott mandátumhoz. /111/

A választást követő napokban még jobban kiéleződött a két munkáspárt között a helyzet. A Szociáldemokrata Párt azzal vádolta a Kommunista Pártot, hogy a választás idején nem megengedhető módon is felhasznált. "Kecskeméten 153 olyan eset volt, ahol "kék cédulások" fogtak el, de sajnos felső utasításra el kellett őket engedni. Pedig bebizonyítható volt, hogy ez nem más, mint választási visszaélés." /112/

Ezzel igyekezett magyarázni, hogy miért kapott a párt olyan kevés szavazatot. Kecskeméten éppúgy, mint az ország más városaiban is, tiltakozó gyűléseket tartottak, ahol követelték a "munkakormány megalakítását, a politikai viták azonnali megszüntetését és az árak letörését." /113/

A Gépgyár dolgozói tiltakozó gyűlésen követelték a kötétt árak bevezetését, a hároméves terv mindhárom évére, az árdrágitók példás megbüntetését, a kettős árrendszert bevezetését. /114/

3./ A két munkáspárt egyesülése:

Az SZDP-n belül megkezdődött a jobboldal elszigetelődése, megerősödött a Szociáldemokrata Pártban a baloldal. A választások után több üzemben elhatározták a két munkáspárt üzemi szervezetének, üzemi bizottságának vezetői, hogy havonta megbeszélést tartanak, és megvitatják a munkásegység helyreállításának feltételeit, megtárgyalják a hároméves tervvel kapcsolatos feladatokat.

Az Állami Konzervgyárban 1947. november 21-én ültek össze a két párt vezetői, a jegyzőkönyv szerint az MKP. részéről Almási Viktória, Kiss Sándor, Nóti Miklós, az SZDP. részéről: Dallos András, T. Nagy János és Korcsog József.

A kommunisták indítványozták, hogy a gyárban hozzanak létre a két munkaspárt között összekötő bizottságot a munkásegység és együttműködés biztosítása céljából. Az SZDP. tagjai a javaslatot egyhangulag elfogadták.

Ezután megállapodtak abban, hogy az üzemben ettől a naptól fogva félreteszik a két párt közötti áldatlan versengést, és a jövőben együtt kívánnak mindannyian működni a demokratikus fejlődésért, az üzem keretein belül. Azután kijelölték közösen azoknak a névsorát, akiket a munkások bizalmijaként kívánnak megválasztani, név szerint a következőket:

Lakatos műhely: T. Nagy János, Gépház: Tassy Antal, Villanyszerelő műhely: Horváth Árpád, Szárító üzem: Földházi József, Udvari munkások: Kiss Sándor, női munkavállalók: Schwrteczki Aranka, B. Farkas Antalné és Katona Mária.

A két munkaspárt fenti összekötő bizottsága egyhangulag elhatározta, hogy minden hónapban egy összekötő bizottsági ülést tart, amelyen az üzemben felmerülő politikai, szociális problémák megoldását közösen kívánják megoldani. Több tárgy nem lévén, az ülés bezárott." A jegyzőkönyvet mind a hatan aláírták. /115/

Ilyen és ehhez hasonló megállapodást kötöttek még a Gépgyárban és az Első Kecskeméti Konzervgyárban. /116/

A munkásegység helyreállításával természetesen erősödött az üzemi bizottságok akcióképessége és befolyása is az üzemekben. Az üzemeket jóval megelőzve, már 1947. június 10-én a szabad szakszervezetek kecskeméti székházában megtartották az első összekötő bizottsági ülést, amelyen részt vett: Zalay Sándor a Szakszervezeti Tanács, Székely János a szakmaközi bizottság, Lénárt Gábor az MKP., Czina Béla az MKP., Ábrahám Mihály az MKP., Aradi Lajos és Hajdu Ernő az SZDP. nevében.

A szakszervezetek képviselői és a két munkáspárt megbízottai elhatározták, hogy legalább kéthetenként, de a szükséghez képest bármikor, minden hónap első és harmadik szerdáján de. 11 órakor felváltva a két párt helyiségében tartanak összekötő bizottsági üléseket.

Az összekötő bizottsági ülés elmaradása miatt a felelősség arra a pártra hárul, amely párt képviselője azt nem tartja be. Személy szerint felelős az MKP. részéről Lénárt Gábor, az SZDP. részéről Rózsa Sándor.

Ábrahám Mihály nem helyeselte, hogy a szakszervezetek képviselője nem kap helyet az összekötő bizottságban. Az összekötő bizottság megállapodott abban, hogy az összekötő bizottság 3-3 küldöttet ad a bizottságba, egy-egy a szakszervezet nevében és képviseletében. Majd az összekötő bizottság gyufagyári témát tárgyal.

Ezután az összekötő bizottság elhatározta, hogy június 15-én nagygyűlést tartanak, amelyre közösen mozgósítják az üzemek dolgozóit. Az üzemek kiértékelése a szakszervezetek feladata. /117/

A kecskeméti SZDP. Végrehajtó Bizottsága külön napirendi pontként tárgyalta 1947. szeptember 12-i ülésén

a tagok átlépését a Kommunista Pártba, majd úgy határozott, hogy a párt lapjában is közli ez ügyben kialakított álláspontját.

"Az SZDP. Végrehajtó Bizottsága felhívja elvtársaink figyelmét, hogy az MKP. egyes tagjai elérkezettnek látják az időt arra, hogy az SZDP-hez tartozókat átszervezzék az MKP-ba. Ilyen jelenségek mutatkoznak a rendőrségen és majdnem minden nagyobb kecskeméti ipari üzemben. Elvtársaink figyelmét ismételten felhívjuk, hogy az esetekről azonnal adjanak jelentést a titkárságon. Ők maguk pedig a leghatározottabban tiltakozzanak a szervezés e módja ellen, és hivatkozzanak a Szabad Nép 200. számára, amely közli, a két munkáspárt összekötő bizottságának közös nyilatkozatát. Ezt ismerni illene az MKP. kecskeméti funkcionáriusainak is. Elvtársaink közül azok, akik augusztus 30-án délután és a koraesti órákban a központi összeíró bizottságból olyan értesítést kaptak, hogy őket a szavazók névjegyzékéből kihagyták, a legsürgősebben jelentkezzenek a titkárságon."

Ezek után közölték a két munkáspárt közös nyilatkozatát.

"A két munkáspárt vezetősége a legélesebben elítéli az erőszakos tagtohorzást, és felszólít mindenkit, hogy amennyiben ilyet tapasztal, azonnal jelentse saját pártjánál. A két párt az ilyen eseteket közösen kivizsgálja és kiméretlen megtorlást alkalmaz azokkal szemben, akik a két munkáspárt ezen határozatát megsértik."/118/

Az SZDP. nem tudott belenyugodni a választásokon elszenvedett vereségbe, ezért minden lehetőséget megragadott, hogy a Kommunista Pártot elmarasztalhassa. Az 1947. szeptember 13-án tartott választmányi ülésen elfogadott határozat is ezt igazolja.

A határozat többek között kimondja: "meg kell szüntetni azokat az akadályokat, amelyek üzemekben, a mezőgazdasági dolgozók között, hivatalokban, közigazgatásban, hatalmi szerveknél, a szociáldemokrata mozgalom szabad fejlődését és egyenranguságát korlátozzák. Ilyenek az erőszakos átléptetések, áthelyezések, felfüggesztések, elbocsájtások, vagy az ezekkel való fenyegetőzés.

Biztosítani kell a párt súlyával, jelentőségével és felelősségével arányban való részesedést a közhatalom gyakorlásában. Világosan körül kell határolni az egyes közigazgatási ágak hatáskörét.

Ugyanezt az elvet kell érvényesíteni az üzemi bizottságokban, a szakszervezetekben, önkormányzati szerveknél és minden más területen." stb. /119/

Egész nagy ügyet csináltak abból, hogy az Állami Konzervgyárból két munkásasszony felkereste az ÉDOSZ. kecskeméti titkárát, munkát kértek, mivel a fenti vádlalat elbocsájtotta őket. A titkár megkérdezte tőlük, hogy melyik pártnak tagjai.

A két asszony mondta, hogy az SZDP-nek tagjai, erre a titkár azt válaszolta, hogy menjenek a polgármesterhez vagy a főispánhoz, ők szociáldemokraták, adjanak ők munkát. Mire az asszonyok az SZDP-ban panaszt tettek, amelyet a két munkáspárt központi összekötő bizottsága vizsgált ki. /120/

Kivizsgálás után nem következett be az, amit az SZDP. várt, mert nem váltották le az ÉDOSZ. titkárt.

Kecskeméten a helyzet tovább éleződött. Az Első Kecskeméti Konzervgyárban a munkavállalók jelentős része az SZDP-ből átlépett az MKP-ba, és pedig azért, mert szembehelyezkedtek az SZDP. helyi vezetőségének határozatával, mert nem helyeselték a kecskeméti SZDP-vezetőség jobboldali politikáját.

Történetesen azt, hogy a kecskeméti SZDP. vezetősége helyeselte a fővárosi végrehajtó bizottság határozatát, vagyis elismerte, hogy az SZDP. csak forradalmian baloldali politikát követhet, határozottan elutasítja a harmadik utas politikát.

Az SZDP. végrehajtó bizottsága sajtóján keresztül közölte, hogy "a párt szervezeti szabályzat 7.§-ának b. pontja alapján az SZDP. soraiból kizárta Zacher Zoltánt, az Első Kecskeméti Konzervgyár főmérnökét, és Kiss Ferencet, az Első Kecskeméti Konzervgyár dolgozóját. /121/

Ez az áldatlan állapot csak akkor ért véget Kecskeméten, amikor az SZDP. jobboldali vezetősége lemondott, s helyére baloldali érzelmi vezetőség került.

Ezt követően a két munkáspárt közös nyilatkozattal fordult Kecskemét város dolgozóihoz, amelyben hírül adta, hogy "az SZDP. Kecskeméti Végrehajtó Bizottsága levonta eddig folytatott politikájának konzekvenciáját, lemondott és átadta helyét egy 9 tagu intéző bizottságnak.

Az intéző bizottság kezdeményezésére létrejött a két párt együttműködésének biztosítására az összekötő bizottság."

Az összekötő bizottság 1948. február 17-én este tartott ülésén megállapodott abban, hogy az SZDP. Kecskeméti szervezete a jövőben következetesen baloldali, ingadozástól mentes politikát fog folytatni. A másik munkáspárttal való szoros és zavartalan együttműködés biztosításával fokozza a reakció ellen folyó harcot. Kiküszöböli a vezetőség után szervezeteiből is, továbbá bizottsági frakciójából és a népi szervekből mindazokat az elemeket, akiknek magatartása kifogásolható.

Az összekötő bizottság elhatározta, hogy a jövőben rendszeresen tart üléseket és a közeljövőben bevezeti az együttes pártnapokat. Sajtójában biztosítja maradéktalanul a baloldali szellemet.

Megállapodtak abban, hogy az MKP. nem törekszik az SZDP. tagjainak elhódítására, de természetes, hogy nem emel akadályt az önkéntes átlépők ellen. Közös erővel harcolnak a dolgozók érdekeiért, az egységes munkásosztályért. A megállapodást aláírták: Vadász Ferenc, Hegedüs László, Szidor József, Nagy Antal, Forrai Ödön és Hajdu Ernő. /122/

1948. március 16-án Kecskeméten megalakult a munkáspártok egységbizottsága. Az MKP Nagykecskeméti Pártbizottsága és az SZDP intéző bizottsága kebeléből a 10 tagu egységbizottság feladata a jobboldali elemek és a pártokba befurakodott idegen, ellenséges, korrupt elemek eltávolítása. Ez az egységbizottság irányítja a pártszervezetek politikáját átmenetileg és előkészíti a két munkáspárt egyesítését Kecskeméten. Az SZDP. kötelezte magát, hogy közzéteszi a pártból kizárt jobboldali tagok névsorát. /123/

Az SZDP. intéző bizottsága 1948. március 21-én közzétette a kizárásra javasolt SZDP-tagok névsorát. A javaslatot az SZDP. főtitkársága felé el is külték. Kizárták az alábbiakat: a Gépgyárból: Halász Pált, Kalász Lászlót, Konferszky Lajost, Boros Sándort, Bartha Kálmánt, Aradi Lajost, Kovács Jenőt, Csontos Józsefet, Kara Balázst, Udvardi Lászlót, Oppelt Józsefet és Cs. Szabó Józsefet.

A Gyufagyárból: Domján János igazgatót, és Terecskei Lajosnét. A Benedek-telepről: Knoll József mérnököt és Molnár Józsefet, a Cipőgyárból: Hoffer Lajost, az Állami Konzervgyárból ifj. Platter János gyárost. /124.

Kecskemét városban nagy ütemben haladt az egyesülést előkészítő munka. /125/

Kecskemét város üzeimeiben megkezdődtek a két munkáspárt egyesítő gyűlései: a Gyufagyárban május 3-án, ahol előadó Vadász Ferenc, az MKP. városi titkára volt. "Ünnepélyes hangulatban gyűlt össze a Kecskeméti Gyufagyár munkássága, hogy megalakítsa az MDP. üzemi szervezetét. Hajdu Ágnes, az üzemi bizottság elnöke nyitotta meg az ülést, majd Antal Péter és Nagy Antal üzemi párttitkárok bejelentették a pártvezetőségek lemondását és különálló szervezetei feloszlását.

Ezután megható jelenet következett. Az elnökségben helyet foglaló Szücs Mihályné élmunkásnőnek átnyújtották az üzem vezetőségének ajándékát, egy arany karkötő órát. A dolgozók büszke örömmel és lelkesedéssel üdvözölték élmunkás társnőjüket.

Ezt követően Vadász Ferenc és Dinnyés János mondtak beszédet, és bejelentették az új egységes pártnak, az MDP-nek a megalakulását. Majd megválasztották az MDP. vezetőségét."/126/

Május 3-án a Villamosmű, május 4-én a Cipőgyár, az Aszódi-telep, a Benedek-telep, május 5-én az Első Kecskeméti Konzervgyár, a Platter-gyár, május 7-én a Gépgyár, május 8-án a Sertésmalom és Gazdasági Gőzmalomban tartották meg a két munkáspárt egyesítő gyűléseit.

Miután az üzemekben megtörtént az MDP. létrehozása, 1948. május 9-én került sor a két munkáspárt egyesítésére. "A különítmények fellegrárából a népi demokrácia erődjét fogjuk kiépíteni", hirdette a felirat Kecskeméten az Otthon moziban, ahol zászló és virág-erdő fogadta a mintegy 400 küldöttet.

Előadó Kiss Károly volt, az MKP. Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és dr. Ries István igazságügyi miniszter, az SZDP. képviselőjében. Czagány Ferenc főispán nyitotta meg a konferenciát, majd felkérte az első szónokot, Ries Istvánt, aki méltatta a két munkáspárt egyesítését, majd többek között azt mondotta: "Kegyetlenek voltunk mi szociáldemokraták a jobboldali elemek kizárásánál, de ugyanilyen kegyetlen lesz az MDP. a nem odavaló, befurakodott elemekkel szemben." Majd ismertette az új programot.

Ezt követően Kiss Károly szólt hozzá, beszélt a Horthy-korszakról, a jobboldali szociáldemokraták osztályáruló politikájáról, végül arról beszélt, hogy a két párt egyesülésével nagy történelmi szakasz kezdődik el a munkásmozgalomban. Majd szervezeti kérdésekről, a pártfegyelemről beszélt.

Ezt követően Dinnyés János, az SZDP. és Vadász Ferenc az MKP. nevében a Végrehajtó Bizottság lemondását jelentette be és megköszönte a kecskeméti dolgozók lelkes támogatását.

Ezután a hozzászólások következtek.

Juhász János, az Első Kecskeméti Konzervgyár munkásigazgatója arról beszélt, hogy mióta megszűnt az üzemben az áldatlan testvérharc, azóta 100, sőt egyes üzemi részekben 150 %-kal emelkedett a termelés.

Hozzászólás hangzott még el a Gépgyár, a Gyufagyár, az Állami Konzervgyár és más területekről is. Majd az Internacionálé hangjaival fejeződött be a nagyjelentőségű konferencia. Most már Kecskeméten is megalakult az MDP. /127/

Tehát közel egy hónappal megelőzve az MDP. országos szinten való megalakítását, mivel azt 1948. június 12-én deklarálta az MKP. IV. és az SZDP. XXXVII. kongresszusa.

4./ Az üzemi bizottságok szerepének megváltozása az államosított üzemekben.

a./ A nagybankok államosítását követően, 1948. március 25-én került sor a 100 munkásnál többet foglalkoztató üzemek állami tulajdonba vételére. Az államosításra vonatkozó döntést a vasas szakszervezet székházában 1948. március 25-én du. 4 órára összehívott értekezleten jelentette be Szakaszi Árpád.

A kormány határozatát az értekezlet részt vevői kitörő örömmel fogadták, hiszen a Minisztertanács döntése a szervezett dolgozók régi követelését szentesítette. Ezután Gerő Ernő az egybegyűltek nagy meglepetésére - akik nem tudták előre a tanácskozás tárgyát - bejelentette, hogy a gyűlésre meghívottak lesznek az államosított vállalatok vezetői.

Kecskemét városból három elvtárs volt felrendelve a Vasas Székházba. Hajdu László a Gépgyárból, Jávor József /volt üzemi bizottsági elnök/ az Aszódi-Wogrincsics cégtől és Brett József /volt üzemi bizottsági tag/ a Benedek-telepről.

Kecskemét város dolgozói is határtalan lelkesedéssel és örömmel fogadták a kormány intézkedését, amely jelentős lépést tett a szocializmus felé,

hogy állami kezelésbe vette azokat az üzemeket, amelyek a forint bevezetése óta bármikor száznál több munkavállalót foglalkoztattak.

A kormányintézkedés Kecskeméten három üzemet érintett: a Gépgyárat, a Benedek-telepet és az Aszódi-Berényi-Wogrincsics céget. A munkásság kitörő öröme közben, boldogan vette birtokába a három üzemet. "Most érezzük valóban, hogy mienk az ország, mert mienk az üzem" - mondták a munkások.

A Gépgyárban a hír megérkezése után példás rendet teremtettek, a gyár 170 munkása komoly felelősségtudattal végezte munkáját. Ábrahám Ferenc vasöntő, egyben az üzemi bizottság elnöke, vezeti addig az üzemet, amíg megérkezik az új vállalatvezető, Hajdu László, a gyár régi dolgozója.

Amilyen gyorsan jött az államosítás, olyan gyorsan felfogták a munkások ennek nagy jelentőségét. Fokozott lelkiismeretességgel végezték a munkát. Átvizsgálták az öntődébe kerülő nyersanyagot, hogy nem e rejtettek el benne valami robbanó anyagot. Megszervezték a tűzörséget, hogy biztonságban tudják most már saját üzemüket, minden esetleges szabotázs cselekménnyel szemben.

1948. április 3-án, szombaton reggel távirat érkezett a gyárba, hogy az államosítást visszavonták és minden új intézkedés érvénytelen.

Ábrahám elvtársnak helyén volt az esze, és semmiféle távirati intézkedésre nem adta át a tőkések megbízottjainak az üzemet.

Álláspontjának helyessége csakhamar beigazolódott, amikor 24 órával később megérkezett az új vállalatvezetőtől a távirat, amiben érkezését közölte.

Mit akartak a hamis távirattal? Vajon mire lett volna jó csak 24 órára is a tőkéseknek újra kézbe kaparintani a gyárat? Mondogatták a munkások, hogy arra, hogy a forgó tőkét eltüntette volna.

1948. április 6-án lelkes hangulatban megtörtént a gyár átvétele. Addig a Gépgyár Kreuzer ur tulajdona volt, aki Angliában élt, ott költötte el a gyár jövedelmét. A gyár az új igazgató személyében fáradhatatlan szakembert kapott, akit az üzemi bizottság minden tagja becsületesen segített, munkáerejét megkétszerezve dolgozott, hogy a gyár és munkásainak helyzetén minél előbb javithasson. Nagyon hamar megkezdték a védő élelem biztosítását, amit eddig a tőkés megtagadott. Mostantól kezdve a munkások naponta kaptak ingyen tejet, sajtot.

A Benedek-telepen husvét vasárnapján tartották meg a lelkes ünnepséget, amelyen Vadász Ferenc, az MKP városi titkára méltatta az újabb államosítás óriási jelentőségét. Majd Brett József, a kinevezett új igazgató emelkedett szólásra. Többek között ezeket mondotta: "hónapokon keresztül Demoklész kardjaként lebegett az elbocsájtás veszélye a dolgozók feje felett. Csőd alatt állt a vállalat. Az üzemi bizottság mindent megtett az üzem működésének biztosítása érdekében, de így is csak egyik napról a másikra sikerült áthidalni a nehézségeket.

Az államosítás egyik fő indokló oka az volt, hogy a magántőke kivonta magát a termelésből, és igyekezett lehetőleg állami kölcsönöket hasznosítani a maga javára, saját tőkéjének kockáztatása nélkül. Jellemző példa volt erre a nagykőrösi telep, ahol hetenként 400 darab tojást vásároltak. Ugyanakkor a kecskeméti telep 30-40 ezret tudott vásárolni hetenként. Tudom, hogy nehéz munka vár rám, mondja Brett József mérnök, az új vállalatvezető, de egyemberként áll mellettem az üzem egész munkássága. A legfontosabb: most már megvan a lehetősége annak, hogy ésszerűen gazdálkodjunk. Fő a takarékoság. A deficitet napról-napra csökkenteni kell. Továbbra is együtt dolgozunk azokkal a kiskereskedőkkel, akik bevásárlóink voltak. A tőkés reakció azért terjeszti ennek ellenkezőjét, mert tudja jól, hogy ha csak 2-3 hétre sikerül megbénítani a munkát, az olyan deficitet eredményezne, melyet hónapokon keresztül sem hevernénk ki. Szemmel látható, hogy az államosítással megszilárdul és öntudatosává válik a munkafegyelem a kecskeméti üzemekben. Erőteljes munkával fogjuk a hároméves terv győzelmét előbbre vinni" - fejezte be beszédét.

Kitörő örömmel fogadta a munkásság az államosítás bejelentését. Csillogó szemmel mondogatták itt is, ott is "most érezzük igazán, hogy mienk az ország, mert mienk az üzem is", mondotta Raposa Margit, az akkori üzemi bizottsági elnök. /129/

Az Aszódi-Wogrincsics telepen husvéthétfőn ünneplőbe öltözött munkások sorakoztak a gyárban, hogy tulajdonukba vegyék az üzemet. Az államosítás bejelentését a munkások kitörő örömmel fogadták.

A volt üzemi bizottsági elnök, Jávor József az ünneplő munkásokhoz a következő szavakkal szólt:

"Ez az államosítás megszüntette végre azt a szörnyű marakodást, amely különösen az utóbbi időben dühöngött a tőkések között. Egy-két százalékos profit-többletért óriási hajszát indítottak egymás ellen is a piacokért.

Az eredmény persze minden esetben a fogyasztók felé, az árak emelkedése, a munkások felé pedig az állandó bizonytalanság és az elbocsájtás veszélye volt.

Amikor a tisztességtelen verseny következtében a baromfi export megindult, a mi üzemünkben 70 munkásból 21-et bocsájtottak el. A többi is csak fél munkaidőt dolgozott.

Mik a kilátások? Az államosítással megszületett a lehetősége annak, hogy tervszerűen szervezzék meg az áru felvásárlását és a külföldi szállításokat. Minden remény megvan arra, hogy a tojásszezon zavartalanul fog lebonyolódni. A raktáron lévő pulp értékesítésével biztosítva lesz az idei gyümölcs-szezon is.

Nálunk nem volt hároméves terv, mert annak idején a tulajdonosok egy olyan igazolványt szereztek az Iparfelügyelőségtől, hogy az üzem, mint kereskedelmi vállalat, nem köteles bekapcsolódni a hároméves tervbe. Most azonnal kidolgozzuk üzemünk hároméves tervét, amelyben a fő szempont az üzem termelő képességének kihasználása és megnövelése, a munkáslétszám fokozása, a többtermeléssel párhuzamosan."

A továbbiakban beszámol az 1948. március 25-én tartott értekezletről, amely Budapesten a Vasas Szakszervezet székházában volt, ahol Szakaszi Árpád bejelentette a Minisztertanács döntését, hogy 500 üzemet államosítottak. "Meghatottan, könnyes szemmel állt fel az egész értekező minden felszólítás vagy bejelentés nélkül, és felcsendült az Internacionálé. A szívek legmélyéről jött az ének, régen elfojtott, de a lelkek mélyén izzó hatalmas, élő energiák, felszabadult, boldog életrekelését jelképezve." A beszámolót mindenki némán, boldogan hallgatta, emlékezik vissza az akkori üzemi bizottsági elnök.

/128/

b./ Az üzemek államosítása és a politikai életben történt változás a szakszervezetek helyzetét gyökeresen megváltoztatta. A hangulat jobb lett, több lett a termelés.

Az élelmezési iparban több üzem államosítás alá került, így a szakszervezeti tisztségviselők szerepe az államosított üzemekben a megváltozott helyzetnek megfelelően kellett, hogy érvényre jusson. Szükséges azonban az új vállalatvezetők hatáskörét is megmutatni. Bár az iparügyi minisztériumban az új vállalatvezetők megkapták az utbaigazítást, hogy mi a feladatuk. Kidomborodott az egyéni felelősség kérdése, azonban az egyéni felelősség és a megváltozott viszony nemhogy meglazította volna a kapcsolatot, hanem éppen ellenkezőleg szorosabbra fűzte a gyárat a szakszervezethez. Több vállalatvezető volt, aki ezt a kérdést félremagyarázta, s úgy értelmezte, hogy az ő felelősségük a szakszervezeten túlnő és nincs semmilyen kölcsönösség a kettő munkájában.

Nem egy olyan üzem lett államosítva, amely a csőd szélén állt. Ebből az üzemből neki, az új vezetőnek kellett egy életerős, rentábilis gyárat kiépíteni, ami megkövetelte, hogy minden vonatkozásban megszorításokat eszközöljön. De a megszorításoknak nem a dolgozók rovására, a kollektív szerződések semmibevevésében és más törvények felrugásában kellett érvényesülnie.

A vállalatvezető feladata volt, hogy biztosítsa a termelés folyamatosságát, és az eredményes gazdálkodást, mert csak így lehetett biztosítani az államosított üzemek népszerűsítését.

Egyes vezetők megpróbálták a dolgozók rovására a deficitet eltüntetni. Pl. az üzemi kultur- és sportkiadások visszatartása, hadifogoly hazatérése, gyermekszülés, házasság, rendkívüli segély, baleset révén, s más ilyen hasonló ügy 12-20 féle módon korábban támogatást nyert, és szinte megtagadták azok kifizetését.

A rendelet pedig kimondta az államosítás idején, hogy semmilyen olyan szociális juttatást, melyet a gyár a magántulajdon idején adott, a dolgozók vagy szervezetek részére, megszüntetni nem lehet, hanem annak további kiterjesztésével újabb juttatások biztosításáról gondoskodni kell.

Sok vállalatvezető nem értette meg, hogy a szakszervezetek azok, amelyek az új üzemi bizottsági rendelkezésnek megvalósításán fáradoznak, ami nagyban elősegíti a vállalatvezetők munkájának megkönnyítését.

Az üzemi bizottság feladata volt, hogy megértesse az államosított üzem megváltozott szerepét, másodszor a munkások viszonyát a termelő eszközökhöz az

államosított üzemekben. Az üzemi bizottság feladata volt, hogy mindenegybes munkással megismertesse: mi a teendője a munkaversenyben, hogy a vállalatot maradéktalanul teljesíteni tudják.

1948. tavaszán az államosított vállalatoknál mind általánosabbá vált az a törekvés, hogy az üzemi bizottságok tevékenységét a munkafegyelem ellenőrzésére, a szociális és kulturális érdekvédelmi feladatokra korlátozzák. Mindenütt követelték tehát az MKP-nak az államosított vállalatoknál működő üzemi bizottságok leszűkített jogkörével kapcsolatos, korábban említett álláspontját. Egyes üzemi bizottságok maguk is így határozták meg jövőbeni hatáskörüket.

Az Első Kecskeméti Konzervgyár újonnan választott üzemi bizottsága pl. úgy látta, hogy tevékenységének súlypontja a munkafegyelem erősítésére, és a szociális érdekvédelem kérdéseire helyeződött át.

/130/

Az SZDP; hivatalos lapja, a Kecskeméti Ujság is azt írta, hogy az üzemi bizottságok szerepe az államosított üzemekben megváltozott. /131/

A kecskeméti SZDP-vezetőség azonban nem tette magáévá azt a nézetet, hogy az üzemi bizottságokat az államosított vállalatok irányításából és ellenőrzéséből teljesen ki kell zárni.

Az üzemi bizottságoknak 1948. elején egyébként sok gondot okoztak a kollektív szerződéssel kapcsolatos problémák, a besorolások, az ezekből eredő sérelmek orvoslása és az új normák alkalmazásának ellenőrzése. A kollektív szerződések rendelkezéseinek szigorú megtartása a hároméves terv sikere szempontjából döntő jelentőségű volt.

Sok problémát kellett az üzemi bizottságnak az új normák bevezetésével kapcsolatosan is megoldaniuk. Tény, hogy az üzemekben az új normák bizonyos feszültséget okoztak, amely csak akkor kezdett oldódni, amikor a munkásság bizonyítva látta, hogy a többtermeléssel a keresete is emelkedett. A többtermelés ilyen értékelése egyúttal kellő alapot teremtett az országos munkaverseny megszervezéséhez is, melynek gondolata 1948. januárjában merült fel.

c./ 1948. március első napjaiban a Weiss-Manfréd és Fémművek üzemi bizottságának a kezdeményezésére a csepeli munkásság elhatározta, hogy a hároméves terv megindulásának egyéves évfordulóját a termelés, a munka termelékenységének fokozásával és a selejt csökkentésével fogja megünnepelni. Terve megvalósítására 1948. március 9-én nagy ünnepségek keretében Csepelen meghirdette az országos centenáriumi munkaversenyt. Az ország legnagyobb üzemének példamutatása visszhangra talált az egész országban, így Kecskeméten is.

1948. március 14-én a Kecskeméti Gyufagyárban üzemi bizottsági ülést tartottak, ahol az üzemi bizottsági elnök a következőket mondotta: "abban a pillanatban, hogy megszületett Magyarországon a várva várt munkásegység, és elhárult minden akadály a termelő munka elől, a csepeli munkások versenyre hívták ki a magyar munkásokat, hogy a most zavartalanná lett lehetőségek között félévvel hamarabb lehessen befejezni a hároméves tervet, amelytől pedig az ország sorsának jobbrafordulását várhatjuk.

Ezért az üzemi bizottság úgy határozott, hogy csatlakozik a nemes versenyhez, és máris kihívja versenyre a szegedi és a budafokm gyufagyárakat és a versenyt március 15-ével megkezdjük, s augusztus 1-ig folytatjuk. A cél a gyártási költségek olcsóbbá tétele és a termelés fokozása." /132/

Március 15-én a nagy évforduló méltó megünneplésére az Első Kecskeméti Konzervgyár munkásai felhívással fordultak a Platter gyár és az összes NIK. konzervgyárak munkásaihoz.

"Történelmünk 100 éves évfordulójára a Vörös Csepel öntudatos dolgozóinak verseny-felhívásához örömmel és lelkesedéssel csatlakozunk, annál is inkább, mert üzemünk dolgozói az országos munkaverseny meghirdetése előtt kidolgozott versenyterv javaslatot készítettek el. Ilyen körülmények között a versenyt saját ügyünknek tekintjük és megfogadjuk, hogy abban teljes erőnkkel, minden tudásunkkal, képességünkkel részt veszünk, s a legkedvezőbb eredménnyel igyekszünk a győzelmet biztosítani. A fasizmus által elpusztított országunkban ma még nem tudtuk biztosítani minden dolgozó részére azt az élet-nívót, amely méltán megilletné őket a népi demokráciában és az épülő szocialista hazánkban. Ezért tartjuk fontosnak munkaversennyel a termelés fokozását, hogy a több áruból dolgozó népünknek egyre olcsóbban és minél több jusszon. Ezen megfontolások alapján munkaversenyre hívjuk ki a Kecskeméti Platter János Konzervipari és Kereskedelmi RT. Állami Konzervgyárat és a következő NIK-vállalatokat: Weiss-Manfréd Első Magyar Konzervgyára RT. Budapest, Első Kecskeméti Konzervgyár RT. fióktelepe Szeged, Alföldi Konzervipari RT. Nagykőrös.

Mi, az üzem dolgozói vállaljuk, hogy a hároméves terv ideje alatt minden esztendőben május elsején kezdődő és október 31-ig tartó munkaversenyben a termelékenység növelésével, az önköltség csökkentésével, a minőség javításával konzerveinket mindenkinek elérhetővé és ezáltal népelelmezési cikké tegyük. Mi, konzervgyári dolgozók, nem maradhatunk le, hanem meg kell mutassuk, hogy akarunk és tudunk sokat, jobb minőségben és olcsóbban termelni." /133/

A verseny értékelésére üzemenként 3-3 főből álló szakértő bizottságot hoztak létre, amely elnöke Spiró Miklós, a NIK Könnyűipari Főosztály vezetője lett.

A Platter János Állami Konzervgyárban Zsivola József, az üzemi bizottság elnöke üzemi bizottsági ülésen ismertette a verseny-kihívást, amelyet egyhangulag azonnal elfogadtak. /134/

1948. március 20-án az Első Kecskeméti Konzervgyárban összeültek az érdekelt konzervgyárak üzemi bizottságának és vezetőségének kiküldött szakemberei, hogy a verseny feltételeit megbeszéljék.

A Weiss-Manfréd Konzervgyárat Nyerges üzemi bizottsági alelnök, Csáki Lőrinc mérnök és Weisinger Mihály műszaki igazgató képviselték.

A Könnyűipari Főosztály részéről Alföldi László vett részt a megbeszélésen. Juhász János igazgató megnyitó beszéde után Zacher Zoltán főmérnök ismertette a munkaverseny feltételeit.

Ezután magas színvonalú vita indult meg, amelyhez minden gyár kiküldötte hozzászólt. A fogalmak tisztázása után megválasztották a versenyfeltételeket kidolgozó szakértő bizottságot.

Általános tetszést aratott a NIVO. Konzervgyár orosz igazgatójának versenyt elfogadó nyilatkozata. Az értekezlet egyhanguan fogadta el a versenyt. Biráló bizottság elnökéül Spiró Miklóst, a NIK. igazgatóját, társelnökül Weisinger Mihály műszaki igazgatót választották meg. Ezen a megbeszélésen a Kecskeméti MKP-titkár is részt vett.

Az értekezlet elhatározta, hogy a verseny május 1-től október 31-ig tart. A versenyszerződést május 1-én Kecskeméten írták alá.

Tarjányi Béla kecskeméti üzemi bizottsági elnök és Juhász János igazgató zárszavával a megbeszélés végetért. A hivatalos ülés befejezése után még élénk eszmecsere indult meg. Bizakodó hangulatban ért véget az értekezlet. /135/

Az értekezlet minden felszólalóját áthatotta a közösségért való önzetlen munkaszeretet, az alkotás vágya. Az 1948. május 1-i ünnepségek egyik kiemelkedő eseménye volt a konzervgyárak közötti munkaverseny feltételeinek aláírása a városháza közgyűlési termében.

Ezen az ünnepélyes aktuson megjelent a négy Weiss-Mannfeld Konzervgyár és a Platter gyár vezetősége, a városházi közigazgatási vezetők és az üzemek küldöttei.

A szakszervezetek ifjusági stafétája vitte fel a fővárosba a kecskeméti üzemek munkaverseny-szerződéseit. A staféta reggel háromnegyed kilenckor indult el hosszú, nehéz útjára. A stafétában az Első Kecskeméti Konzervgyár 13, a Budapesti gyár 2, a szegedi 3, a nagykovácsi telep 3, a Platter-gyár pedig 2 futóval vett részt. A futók kilométerenként adták át egymásnak a stafétabotot és olyan nagy iramban száguldottak a főváros felé, hogy a tempót

le kellett csökkenteni. Az átlag így is 3 perc 40 másodperc volt.

Már 1 órakor felértek Budapestre, de az Andrássy úton meg kellett torpanniuk, a minden képzeletet felülmúló, óriási felvonulás miatt.

Igy 3 órakor értek el a versenyirodához, ahol ünnepelesen fogadták őket. Murányi versenytitkár mondott a staféta tagjaihoz lelkesítő, buzdító szavakat. Ezután megvendégelték őket, majd kivitték a Városligetbe.

A futók egy tapasztalatokban gazdag ut felejthetetlen élményeivel még aznap éjjel visszatérnek Kecskemétre.

Az Első Kecskeméti Konzervgyár dolgozói valósággal lázban égtek. A munkaversenyért élt mindenki. A vezetők bebizonyították, hogy mestereik szakmájuknak. Juhász János munkásigazgató és első munkatársai Zacher Zoltán főmérnök, Sándor György személyzeti főnök, Tarjányi Béla üzemi bizottsági elnök nemcsak szilárd utra terelték a termelést, hanem a munkafegyelem megszilárdításával a mennyiségi termelés szempontjából is maradandót alkottak. A gyár mindenek felett minőségi árut termelt, ebben ekkor is első volt az országban.

A lázas munka elsősorban a dobozgyártásban mutatkozott meg. A forrasztásnál Kovács Jánosné és Timár Ferencné, a fanékprésnél Lesi Menyhértné, a lemez-szabásnál Kovács Józsefné, Nagy Ilona, a zárásnál Pulai Erzsébet azok a lelkes munkások, akik közül az élmunkások kikerülnek.

Nagyon szép eredményt értek el a konzervüzem dolgozói: május 9-től 16-ig napi átlagtermelés 640 db 1 kg-os huskonzerv, május 18-tól 22-ig 1060 db, május 23-tól 30-ig 3.000 db 1 kg-os huskonzerv a napi átlag termelés.

Május 13-án műszaki értekezleten Juhász János munkásigazgató javaslatára kidolgozták, hogy korszerűsített munkamódszerrel több mint négyszeresére tudják emelni a termelést, vagyis napi 3000 db 1 kg-os huskonzervet fognak készíteni. Ezen munkamódszer kidolgozásán részt vettek: Sándor György személyzeti főnök, Tarjányi Béla üzemi párttitkár, Zacher Zoltán főmérnök, Fülöp Tamás és B. Kiss János.

A Gyufagyár az 1938-as termelési szintet már 1948. márciusában 130 %-kal túlhaladta. Áprilisban 949 ezer forint értékű gyufát termeltek. Erre plusz rájön 6 fillér rendelkezésből megjelent, Lánchid javára leadandó állami illetmény. Kimutatták, hogy dobozonként 7 ezrednyi fillér ráfizetésük van, ami arra mutatott, hogy a gyufatermelésben elérték a szintet és túltermelés mutatkozott. Fennállt annak a veszélye, hogy amennyiben az áruk nem találhatnak külföldi piacot vagy belföldi elhelyezést, úgy kénytelenek lesznek az üzemi létszám kb. 20 %-át redukálni, vagy elbocsájtással vagy a munkaidő megrovidítésével segíteni a helyzeten. Végül is az utóbbi megoldást választották.

A Gépgyár termelése az előírányzott 131.1 %-kal haladta meg - a fürdőkádak, egészségügyi berendezések és egyéb nyersöntvények termelésében. A selejtet 25 %-kal csökkentették. Fajlagos termelés: hatásfok 118 %, az 1 óra munkaidőre számítva a tervbe vett 100 %-kal szemben.

Energiafogyasztás: hatásfok 114 % az 1 q termelt öntvényre számítva, a tervezett 100 %-kal szemben.

A Kecskeméti Gépgyár dolgozói 720 munkaórát ajánlottak fel a Lánchió ujjaépítésére. 1948. április 1-től december 31-ig naponta 1 perc túlmunkát vállalt a gyár 200 dolgozója fejenként és naponta. Ez hetenként 20 munkaórát, a felajánlási idő alatt pedig 720 munkaórát tett ki. /136/

A Gépgyárban a verseny első fázisának lezárása után a kádasok csoportversenyében első Góg István, második Kovács Ferenc, harmadik Rozsi György csoportja. A formázók között első H. Kovács János, második Habran Ferenc, harmadik Kovács József lett. A munkaverseny folytatták, még nagyobb lelkesedéssel, mert tudták, hogy csak így lehet a hároméves tervet határidő előtt teljesíteni. /137/

A Gépgyár 1946-ban 900 db, 1947-ben 5.189 db fürdőkádat exportált. Az export 80 %-a Svédországba irányult. 1948. januártól augusztus 8-ig átlagos létszám 188 fő volt, akik 133 munkanapon át dolgoztak. Ezen időszak alatt a kádelexport 3.948 db, a belföldi öntvényszállítás 305.8 tonna volt. /138/

Az államosított Aszódi-telepen is befejezték az előkészületeket és beindították az egyéni munkaversenyt.

A Platter-gyár a másik öt konzervgyárral együtt 1948. június elsején kezdte meg a versenyt, amire igen nagy lelkesedéssel készültek a gyár dolgozói. /139/

Kecskemét városban újabb négy munkás kapta meg a kitüntető élmunkás címet.

A Benedek-telep dolgozói Mátyus Teréz élmunkásnőt ünnepelték: 1948. május 7-én feldíszített ebédlő várta az üzem dolgozóit. Mátyus Teréznek itt adták át a kitüntetést. "Ott volt mindenki, minden szem feléje fordult, amikor némán, megilletődve vette át a kitüntetést. Ott csillogott mellén az ezüst csillag. Az általános csönd után könny szökik a szemekbe, de csak egy pillanatra, hogy felváltsa minden munkás arcán a ragyogó öröm mosolygása. Együtt örül mindenki Mátyus Terézzel. Diós Sándorné a munkatársak nevében virágkosár átadásával, Kálló János pedig a SZIT. ifjuság nevében pünkösdi rózsacskor átadásával fejezi ki odaadó együttérzésüket. Mátyus Teréz meghatottan, egyszerű szavakkal mond köszönetet, majd azt mondta, amit belül érzett ezekben a nagyszerű percekben: emlékezzetek munkatársaim a multra, amikor kora reggeltől késő éjszakáig dolgoztatott a tőkés bennünket 80 filléres nap-számért. Ott állt mögöttünk a hajcsár és hajtott minket, mint az állatokat. Nem szólhattunk semmit, mert mindjárt kirugtak a munkából. Ma már nincs ez. Ma jogaink és lehetőségeink vannak. Ezeket a jogokat azzal szolgáljuk meg a legjobban, ha jobb és több munkát végzünk, most már saját magunknak és dolgozó társaink javára. Én azt szeretném, ha mindenki elérné azt a teljesítményt, sőt jobbat mint én, és az összes munkatársaimat kitüntetnék."

Mátyus Teréz a Benedek-telepen dolgozott 18 éve. 12 éves korában került oda és bérével segítette a 10 tagú családot, szegény földműves édesapját.

Az üzem minden ágát ismerte és már régen a legjobb dolgozónak tartották. Amíg azonban a multban csak a hajsza és a durva szó volt a sorsa, addig az 1948-as munkaverseny már meghozta számára a legszebb kitüntetést. /140/

Szücs Mihályné 25 éve a Gyufagyár dolgozója volt. A gyár legfontosabb szektorában dolgozott, a már elkészült gyufákat rendezte, ahol a legtöbb anyagmegtakarítást lehet elérni. Akkorban is kiváló, gépét mintaszerűen kezelte. Rendkívül szerény munkás, 13 éves kora óta dolgozott a gyárban. Gépét csak akkor hagyta el, amikor a várost erőszakkal kiűritették. Akkor is csak egy rövid időre, 1944. november 15-én már újból a régi helyén dolgozott. Belépett az MKP-ba és szorgalmával mutatott példát a többi dolgozónak. 1948. május 30-án az MDP. Budapesti Konferenciáján a megyei pártválasztmány tagjává választották.

A Platter-gyár régi munkása volt Lovász Sándor, a paradicsomfőzés első szakembere. Keze alatt égett a munka, a gyártmány pedig mintaszerű, kifogástalan minőségű. Minden munkatársa becsülte tudásáért, szorgalmáért, szolid viselkedéséért. A gyárban ő volt az első, aki e magas kitüntetést megkapta.

A negyedik élmunkás a Villamosmű dolgozója Lukács Sándor lett. 1919. óta dolgozott a Villamosműnél, ahol nagy érdemei voltak a hálózatfejlesztés körül, főként a perifériákon.

Vezető szerelő, aki nem ismerte a fáradtságot, nála a munkában reggel 6 órától este 8 óráig nincs megállás. Szerényen fogadta a kitüntetést és azt mondta, az a jó, hogy vannak jó munkatársai,

akikkel ugyszólván a semmiből állítottuk helyre a háboru után az üzemet, akikkel most is nagyszerűen haladunk előre a hároméves terv sikeres teljesítéséért. /141/

Az egyéni élmunkás-kitüntetések után következett az egyik legnagyobb gyár élüzem kitüntetése is.

Az Első Kecskeméti Konzervgyárban határtalan örömmel vették tudomásul, hogy az üzem elnyerte az élüzem címet a városban elsőnek.

Kitartó, lelkes, céltudatos, nagy munkának az eredménye volt ez a gyönyörű kitüntetés, a szakszerű vezetésé, a dolgozók szorgalmáé, s elsősorban a munkafegyelemé.

A négy testvér-vállalat versenyét tehát az Első Kecskeméti Konzervgyár nyerte meg. Az egy órára eső termelés értéke minden dolgozónál 48,90 forint, a teljes rezsit leszámítva 8,50 forint, vagyis minden dolgozó munkájával minden órában 8,50 forint hasznot eredményezett. A verseny alatt a termelés értéke 2.556.000 forint, ami óriási eredmény volt, s ez csak úgy volt elérhető, hogy a felajánlást 138 %-ra teljesítették.

A verseny érdekes részletei: 1 kg. zöldborsó-konzervhez felhasznált borsómennyiség:

Első Kecskeméti Konzervgyár 1,21; Budapest 1,24; Szeged: 1,22; Platter-gyár: 1,29.

Munkaidő: 1 kg borsókonzerv elkészítéséhez:

Első Kecskeméti Konzervgyár 4,19; Szeged 4,50; Platter: 8,44 perc.

Vegyesizhez: Első Kecskeméti Konzervgyár 1,40, Budapest 1,71; Szeged 1,65; Platter 3,14 perc.

Egy kg. székelygulyás elkészítésének ideje:
Első Kecskeméti Konzervgyár 6,90; Budapest 12 perc.
/A többi üzem nem gyártott./

1947-ben az Első Kecskeméti Konzervgyárban 450 munkavállaló dolgozott és 19.000 különórát fizettek ki. 1948-ban 300 munkavállaló ugyaszólván különóra nélkül az 1947. évi 600.000 forint értékű termeléssel szemben több mint 2,5 millió forint értéket termelt. 1947-ben kifizetett munkadij fejében az üzem 240.000 forintot, 1948-ban 100.000 forintot, jöllehet a munkabérek emelkedtek. E pompás eredményt azt igazolta, hogy az Első Kecskeméti Konzervgyárban megszilárdult a munkafegyelem.

Ettől az időtől kezdve beszélhetünk a kecskeméti üzemek rendszeres versenymozgalmáról.

Az elmúlt években az üzemi bizottságok kitűnő iskolának bizonyultak. A felszabadulás utáni első hónapokban, amikor az üzemek jelentős része tőkés és vezetők nélkül maradt, az élet, a termelés megindítása azt parancsálta, hogy az ország sorsáért aggódó és felelősséget vállaló munkások öntevékenyen kezdjék meg a romeltakarítást, indítsák meg a termelést. Az önként vállalt nagy feladatot a dolgozók az üzemi bizottságok vezetésével - amelyek a vállalatok irányításához szükséges minimális ismereteket menet közben szerezték meg - sikeresen megoldották.

A későbbiekben, miután a tőkésék visszatértek, a dolgozók és a demokratikus állam érdekeinek következetes és eredményes védelme kötelezte az üzemi bizottságok tagjait a szakismeretek gyarapítására, a továbbképzésre.

Az üzemi bizottságok előtt álló feladatok annyira sokrétűek és nagyok voltak, hogy azoknak csak akkor tudtak eleget tenni, ha az üzemek ellenőrzéséhez, sok esetben vezetéséhez szükséges ismereteket állandóan gyarapították. Erre kötelezte őket a tőkések ellenállása, az üzemi bizottságok ellen indított meg-megújuló támadása is.

Az üzemi bizottsági munkában sokszáz munkás szereverte meg a vezetéshez szükséges tudást - 1945-től folyamatosan helyezték vezető beosztásba a jól dolgozó, vezetési készséggel rendelkező munkás üzemi bizottsági elnököket, tagokat.

Ilyen "probléma" miatt többször kellett soron kívül új üzemi bizottsági elnököt, tagok választani.

Az 1948. március 25-én kinevezett vállalatvezetők zöme olyan munkásokból került ki, akik az üzemi pártszervezetek, szakszervezetek vezetőségeiben, az üzemi bizottságban megszerezték a gyárvezetéshez nélkülözhetetlen ismereteket.

A kinevezett gyárigazgatók között több mint 80 üzemi bizottsági elnök volt. A munkásigazgatókat a gyárak dolgozói, üzemi bizottságai bizalommal fogadták, munkájukat támogatták.

Kecskeméten is bekövetkezett ez a folyamat, mert a Gyufagyár üzemi bizottsági elnökét, Hajdu Ágneszt elvitték Szakmaközi Bizottsági elnöknek, Raposa Margitot, a Benedek-telep üzemi bizottsági elnökét Budapestre a Pártbizottságra, ezen túl több üzemi bizottsági tagot emeltek ki.

Boldván Mihály Budapestre került a Baromfiipari Nemzeti Vállalathoz műszaki osztályvezetőnek. A városi és megyei tanácshoz is többen kerültek, így Mátyus Teréz, Kálló János és még sokan mások.

5./ Az üzemi bizottságok tevékenységének értékelése.

Kecskemét város a Horthy-Magyarország általános elmaradottságához képest is elmaradott volt.

A fasizmus negyedszázados uralma alatt jóformán semmit sem fejlődött. A város 57.000 főnyi lakosából mindössze 2500-3000 fő dolgozott néhány ipari üzemben.

Ezekben az üzemekben sem lehet szervezett munkásokról beszélni, illetve ezideig erre vonatkozóan semmiféle adat vagy dokumentum nem áll rendelkezésre.

Egyes adatok szerint működött ugyan illegális Szociáldemokrata Párt, de az ipari üzemi munkásokkal - ismereteink szerint - nem volt semmi kapcsolata.

Fentiekből adódóan a város munkásmozgalmát tehát az általános gyengeség jellemezte.

Ilyen körülmények között következett be a felszabadulás, s kezdett hozzá Kecskemét népe, munkássága az új élet felépítéséhez.

Mivel a munkásmozgalom megfelelő hagyományokkal nem rendelkezett és nem rendelkezhetett, a megalakuló üzemi bizottságok a népi demokratikus hatalom megteremtéséért és megszervezéséért vívott harcban kiemelkedő szerepet játszottak.

Az üzemek dolgozói a felszabadulást követő napokban, a harci zaj elcsittulása után minden felsőbb utasítás bevárása nélkül megalakították üzemi tanácsaikat, üzemi bizottságaikat. Kezükbé vették a gazdátlanná vált gyárak vezetését, eltakarították a romokat, rendbehozták az épületeket, a gépi berendezéseket és a szovjet hadsereg segítségével megindították a termelést. A munkások, az üzemi bizottságok munkája nyomán a gyárak, üzemek, a közlekedési eszközök, a utvonalak gyorsan újjáépültek.

A vállalatok élére visszatért tőkések - bár kényszerűségből elismerték a megváltozott viszonyokat - megkísérelték az üzemi bizottságok jogkörének szűkítését.

Az üzemi bizottságok azonban erőlyesen visszautasították ezeket a kísérleteket és kivivott jogaikat megvédték.

A tőkéseknek tudomásul kellett venniük, hogy a munkásságot az üzemek ellenőrzéséből, a termelés irányításából való részvételből kizárni nem lehet.

Ugyanigy el kellett fogadniuk, hogy az üzemekben a dolgozókról nem lehet dönteni az üzemi bizottságok nélkül.

Vitathatatlan, hogy voltak üzemi bizottságok, amelyek a letűnt negyedszázados rendszer káros eszmei hatása következtében feladataikat nem látták el kielégítő módon. Az is előfordult, hogy egyes üzemi bizottságok tulszervezték munkájukat, és tevékenységüket az üzemi adminisztráció aprólékos ellenőrzésére összpontosították.

Mások viszont diktatórikus módszereket honosítottak meg, és teljesen háttérbe szorították a bizalmi testületeket, holott a bizalmiak munkája és közreműködése

nélkül nem tarthattak szoros kapcsolatot az üzemek munkásságával.

Mindezek a hibák azonban egyáltalán nem voltak általános jellemzői az üzemi bizottságok működésének.

A hibákkal szemben állnak az eredmények, melyeket az üzemi bizottságok az újjépítésben, az infláció nehéz időszakában a termelés folyamatosságának a biztosításában, a stabilizáció megvédésében, a tervgazdálkodás előfeltételeinek megteremtésében, a burzsoázia gazdasági pozícióból való fokozatos kiszorításában és a tőkés termelési viszonyok felszámolásában elérték. Működésük nyomán valósultak meg - a kapitalista korszak több évtizedes bűnös mulasztása után - az üzemek munkavédelmi, szociális és kulturális intézményei is.

Az üzemi bizottságok jogilag a munkásság önkormányzati intézményei voltak, szervezetileg a szakszervezetek fennhatósága alá tartoztak. Működésüket a Szakszervezeti Tanács és a szakmai szakszervezetek irányították, az üzemi bizottsági választásokat az illetékes szakszervezetek rendelték el és vezették le.

Az üzemi bizottság választott szerv volt, felelősséggel és beszámolással a gyár kollektívájának tartozott, munkájában ennek támogatására támaszkodott. Az üzemi bizottság és a választók között szervezeti kötöttség /tagsági könyv, tagdíj, szervezeti élet, stb./ nem létezett. Szervezetileg önálló, a többi szervezettől különálló testületként tevékenykedett. Az együttműködés más munkásszervezetekkel természetesen a közös feladatok megoldása során fokozatosan

kialakult, sajátos önállóságukat azonban az üzemi bizottságok a szakszervezeti irányítás mellett is végig megőrizték.

Az üzemi bizottságok tehát a szakszervezetek vezetésével és irányításával működő sajátos üzemi szervek voltak, melyek a tőkés termelés és elosztás alulról kibontakozó ellenőrzését juttatták érvényre, az üzemi munkásság tömegeinek közvetlen bevonásával és támogatásával.

Az üzemi bizottságok nemcsak gazdasági, hanem politikai fegyverei is voltak a munkásságnak. Az üzemi bizottságok megszervezték és politikailag irányították a dolgozókat, erejüket a gazdasági célok érdekében összefogták. Politikai nevelő feladatot teljesítettek azzal, hogy felvilágosították a munkásokat helyzetükről, és feladataikról.

Az üzemi bizottságok a munkásosztálynak, a társadalom legforradalmibb, leghaladóbb osztályának érdekeit juttatták kifejezésre, és annak céljait valósították meg a szocialista forradalom győzelméért.

Az üzemi bizottságok a munkásosztály szervei voltak és a népi demokratikus forradalomban, továbbá a munkásosztály hatalmának megteremtéséért folyó harcban az összes népi, forradalmi szervek közül a párt mellett a legjelentősebb szerepet játszották az üzemekben az 1944. őszétől 1948. tavaszáig terjedő időszakban.

J E G Y Z E T E K

- 1./ E kérdés kívül esik e téma keretein, különben erre nézve lásd: Rácz János: "Az üzemi bizottságok eze-repe a magyar népi demokratikus forradalom kibontakozásában /1944-1945./."
- Tudományos Szocializmus Acta IV.
- 2./ Halász Pál és Szabó Pál visszaemlékezései.
Halász Pál: Kecskemét, Brassó u. 6. sz. alatti lakos, a ZIM. nyugdíjasa.
Szabó Pál: sz.: 1927. lakik: Kecskemét, Bánffy u. 21. jelenleg a ZIM. főkönyvelője.
/Saját gyűjtés./
Valamennyi visszaemlékezés saját gyűjtés, ezért a következőkben a saját gyűjtés kifejezést nem tüntetem fel.
- 3./ Kecskemét t. k. évkönyve 1943. és Kecskemét és Vidéke Ipartestületek jelentése az 1944-1947. évekről.
- 4./ Dr. Welther Dániel: A felszabadulás előestéje Kecskeméten. Kiadja: az MHS. Bács-Kiskun Megyei Elnöksége. Évszám nélkül, 15. lap.
- 5./ Dr. Welther Dániel: A felszabadulás előestéje Kecskeméten. Kiadja: az MHS. Bács-Kiskun Megyei Elnöksége. Évszám nélkül, 10. lap.

- 6./ Dr. Welther Dániel: A felszabadulás előestéje Kecskeméten. Kiadja az MHS. Bács-Kiskun Megyei Elnöksége. Évszám nélkül. 18. lap.
- 7./ 4623. sz. hirdetmény. Kiadta a város polgármestere 1944. október 24-én.
- 8./ Visszaemlékezés: Sümegh János. Lakik: Kecskemét, Volker-telep, X. utca 16. sz., a ZIM. jelenlegi dolgozója.
- 9./ Kecskeméti Lapok, 1945. március 29.
- 10./ A Kecskeméti Hírlap 1944. december 14-i száma, a felszabadulás után megjelent ujság 3. száma.
"25.632 lakos" címmel közli, hogy 1944. december 8-ig ennyien váltották ki személyazonossági igazolványukat a városházán.
Ugyanis a polgármesteri hivatal rendelkezései értelmében mindenkit ideiglenes személyi igazolvánnyal kellett ellátni. Az igazolványok sorszáma alapján vetették nyilvántartásba folyamatosan a hazatérteket.
- 11./ "Kecskeméti Lapok" 1945. január 11-i száma "A Kecskeméti Lapok 1944. december 27-én jelent meg először a felszabadulás után. Ettől az időtől a Kecskeméti Hírlap nem jelent meg, mert az a felszabadulás előtt a reakció szócsöve volt."

12./ Kecskeméti Lapok 1945. január 18. "A város első hivatala" c. cikkéből: "November 3-án 17 munkás és 7 iparos felett rendelkezett a hivatal. December 3-án 193 munkás és 520 iparos felett, míg december 15-én 646 napi munkás és 550 iparosa volt a hivatalnak. A napi munkások létszáma felett vannak még az állandóan foglalkoztatottak. Ezek száma közel 4200, így a Gyufagyárban 85, a Vasgyárban 78, a Villanytelepen 60, a malmokban 160, a Hangya-telepen 450, a vasutakon 250, a bugaci vasutnál 71, a Schiffer-gyárban 77, a Konzervgyárban 70, a sütődékben közel 100, a Jám-bor-féle késes üzemben 12, a postán 30 munkás dolgozik állandóan. Így ma már Kecskeméten naponként 5400 nyilvántartott munkás dolgozik, de még ehhez a számhoz kell adni azokat a munkásokat, akik az erdőki-termelésnél, a mezőgazdaságban, stb. dolgoznak állandóan. A munkások száma egyre szaporodik, január 10-én 6120 munkás vett részt közmunkán: de ehhez még azokat hozzá kell venni, akik az erdőki-termelésnél és a mezőgazdaságban dolgoznak."

13./ Visszaemlékezés Kovács Lászlóné Lugossy Mária, sz. 1913. Budapest, Lakik: Kecskemét, Trombita u. 7. sz. a Kecskeméti Konzervgyár Pénzügyi Osztályvezetője.

14./ Visszaemlékezés: Hegedüs Menyhértné, lakik: Kecskemét, Katona József tér 6. sz., jelenleg a Cipőgyár raktárosa.

15./ Visszaemlékezés: Déri József, sz.: 1907. Lakik: Kecskemét, Kolozsvári u. 13., a Konzervgyár nyugdíjasa. Farkas Józsefné, lakik: Kecskemét, Kolozsvári u. 10. sz. a Konzervgyár nyugdíjasa.

16./ Kecskeméti Lapok, 1944. december 27. 1. évfolyam 1.sz.

17./ Kecskeméti Lapok, 1945. január 18.

SZOT. Levéltár 1945. Bács-Kiskun Megye. 1. d.

A Dél-Bács-megyei Szakszervezeti Tanács jelentése.

18./ Kecskeméti Lapok, 1945. március 8. Szakszervezeti Hirekből. "Értesítjük az összes szakcsoportok vezetőit, hogy f. hó 11-én vasárnap de. 10 órakor elnökségi ülést tartunk, melyre az összes szakcsoportok vezetőségét /elnök, titkár, pénztárnok, jegyző/ meghívjuk. Tárgy: a szakszervezeti központi bizottság megválasztása."

19./ A Gépgyárra vonatkozó ismereteket dr. Bodócs Gyula: Adatgyűjtemény a Kecskeméti Gépgyár Történetéhez c. helytörténeti feldolgozásából vettem. /kézirat/ Kecskeméti Állami Levéltár /K.Á.L./

20./ Pl. a Gőzmalom üzemi bizottságával kötött szerződés értelmében lisztért cseréltek cipőt, hasonlóképpen a Gyufagyárból cipőért gyufát.

21./ A küldöttség vezetőjének, Vég Józsefnek a visszaemlékezéseiből. Végh József, sz.: Kecskemét, 1900. Lakik: Kecskemét, Zsinór u. 91. sz. a Kecskeméti Konzervgyár nyugdíjasa.

22./ Horváth Imréné, sz.: 1920. Kecskemét, Hunyadi J. u. 32. sz. alatti lakos visszaemlékezése.

23./ Visszaemlékezés: Villám Sándor, Major Jánosné, Gaál Margit.

Villám Sándor sz.: 1915. Kecskemét. Lakik: Kecskemét, Nyitra u. 17., a Kecskeméti Konzervgyár Üzemfenntartási osztályának vezetője.

Major Jánosné Laczi Juliannak. sz.: 1919. Kecskemét. Lakik: Budapest, VII., Mexikói ut 34., a Konzervipari Vállalatok Trösztje személyzeti vezetője.

Gaál Margit, szl: 1922. Kecskemét, Lakik: Kecskemét, Lenin tér8., a Kecskeméti Konzervgyár körzeti felügyelője.

24./ Az üzemi küldöttség vezetője Végh József volt, Dálnoky kénytelen volt fogadni őket, orvosolta panaszait, Végh József visszaemlékezése szerint a küldöttséget Szvinkin főhadnagya az üzem parancsnoka küldte a kormányhoz.

25./ Magyar Közlöny 1945. február 18. 50.100/1945. Ip.M. sz. rendelet.

26./ Magyar Közlöny 1945. 43. sz. június 5.

27./ SZOT. Levéltárban őrzött jegyzőkönyvek. 1945. Bács-Kiskun Megye 1. valamint saját gyűjtés.

28./ Kecskeméti Lapok. 1945. november 8.

29./ A Cipőgyárra vonatkozó visszaemlékezések: Fodor József, Sütő József a gyár nyugdíjasai, Hegedüs Menyhért, a gyár jelenlegi igazgatója. /eredeti jegyzőkönyv./

- 30./ SZOT. Levéltár, Bács-Kiskun Megyei 1945. 1. /jegyző-
könyvi kivonat/.
- 31./ Felsorolt jegyzőkönyvek Fodor József tulajdonában
vannak, /Fodor József, sz.: 1909. Csongrád, lakik:
Kecskemét, Zsinór u. 100. a Cipőgyár nyugdíjasa./
- 32./ Kecskeméti Lapok 1945. június 21.
- 33./ SZOT. Levéltár. 1945. Bács-Kiskun Megyei 1.
- 34./ Országos Levéltár M.E. félhiv. ir. sz. n.
- 35./ Kecskeméti Lapok 1946. jan. 13. 79. évf. 4. sz.
- 36./ Kecskeméti Lapok 1946. márc. 20. 79. évf. 23.sz.
- 37./ Az üzemi bizottságok a munkáshatalomért 1944-1948.
/Összeállította, szerkesztette és a bevezető tanul-
mányt írta dr. Jenei Károly, Rácz Béla, Strassen-
reiter Erzsébet /Táncsics Könyvkiadó, 1966. 443-444.
1. /a továbbiakban ÜB-kötet./.
- 38./ Lásd Szabad Nép, Népszava 1946. jan. 12.
- 39./ Lásd Kürti András P. K. 1960. 2. sz. 33. 1.
Még ÜB-kötet 74-75. 1.

40./ Szakszervezetek Országos Tanácsa Levéltára /a továbbiakban SZOT. L./ 1946. Bács-megye 2. dosszié = d. A pártállásra vonatkozó adatok: visszaemlékezések Fodor József, T. Nagy János, Halász Pál, Déri József.

41./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2. sz. jegyzőkönyvek.

42./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d. jkv.

43./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d. jelentések.

44./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. sz. ÜB-ülések jkv. és jelentések.

45./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d. ÜB-ülések jkv.

46./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d.

47./ SZOT. L. Bács-megye 1946. 2/a. d. vagy Kecskeméti Lapok, 1946. február 7. 79. évf. 11. sz. "A munkások természetbeni ellátása" cím alatt.

48./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d. vagy Kecskeméti Lapok 1946. február 10. 79. évf. 12. sz.

49./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d.

50./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d.

51./ Kecskeméti Lapok 1946. február 10. 79. évf.12.sz.

52./ Kecskeméti Lapok 1946. február 21. 79. évf. 15.sz.

53./ Lásd részletesebben: Dr. Rácz János "Az üzemi bizottságok a magyar népi demokratikus átalakulásban /1944-1948./ Akadémiai Kiadó 1971. 102-105.

54./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 3. d.

55./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 3. d. megyei titkári jelentések.

56./ Lásd Schiffer Cipőgyár ÜB-üléseinek jegyzőkönyveit, "melyben fizetésemelési kérésüket indokolják 1946. aug. 13-i ülésükön". /Jkv. Fodor József birtokában vannak./

57./ Visszaemlékezés: Nagy Antal, volt gyufagyári übelnök /jelenleg már nyugdíjas./

58./ Lásd SZOT. L. 1946. Bács-megye 3. d. jkv.

59./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 3. d. megyei titkári jelentések.

60./ Példaként a W.M. érdekeltségű Első Kecskeméti Konzervgyár ÜB-ülésének napirendjéből idézek. 1946. aug. 29-én tartott ülésen a "nyersanyaggal, az energiával való takarékosság, a munkafegyelem és a szociális létesítmények fejlesztésével kapcsolatos feladatokat tárgyalta meg. SZOT. L. 1946. Bács-megye 3.d.

61./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 3. d. ÜB-ülések jkv.

62./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d. jelentések vagy Kecskeméti Lapok, 1946. okt. 3. 79. évf.

63./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 2/a. d.

64./ SZOT. L. Bács-megye 1946. 2/a. d.

65./ Kecskeméti Ujság 1946. nov. 10. 1. évf. 1. sz.

66./ MSZMP. Bács-Kiskun Megyei Archivum /Bács-megye/
27. fond. 2128.

67./ MSZMP. Bács-Kiskun Megyei Archivum /Bács-megye/
27. fond. 2129.

68./ MSZMP. Bács-Kiskun Megyei Archivum /Bács-megye/
27. fond. 2130.

69./ Kecskeméti Ujság 1946. december 15. 1. évf. 16.sz.

70./ SZOT. L. Bács-megye 1946. 4. sz. A Nemzeti Bizottsági ülés jegyzőkönyve, mely 1946. október 2-án készült.

71./ SZOT. L. 1946. Bács-megye 4. cs. vagy Dél-Pest megye 1946. december 3. vagy Kecskeméti Ujság 1946. dec. 1. 1. évf. 14.

72./ A népi demokrácia útja. Az MKP. III. kongresszusának jegyzőkönyve. 1946. 19-70 L.

73./ Blaskovits János - Labádi Lajos: Az osztály-erőviszonyok 1946. nyarán és az MKP. III. kongresszusa. PtK. 1965. 1. sz. 41-93. L.

74./ MSZMP. Bács-Kiskun Megyei Archivuma /Bács-megye/ 27. fond. 2321. Városi PB. jelentése.

75./ Lackó Miklós: Népi demokráciánk történetéből. Történelmi Szemle 1959. 3-4. sz. 424-460. L.

76./ SZOT. L. 1946. Bács-Megyei 4. d.

77./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d. A felhívást úgy látszik hiven követték, mert a jegyzőkönyvek csak neveket tartalmaznak. A pártállást visszaemlékezések alapján állítottam össze.

78./ SZOT. L. Bács-megye 1947. 4/a. d. jegyzőkönyvek.

79./ SZOT. L. Bács-megye 1947. 4/a. d. vagy a Kecskeméti
Lapok 1947. márc. 15.

80./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d.

81./ SZOT. L. Bács-megye 1947. 2/a. d. "Állami Konzerv-
gyár Reichar Ernő urnak" Az Élelmezési Munkások
Titkársága azon tiszteletteljes kéréssel fordul hoz-
zád, hogy légy szives a nagy tiltakozó gyűlés, me-
lyet a Köztársaság megdőntésére irányítottak, de a
gyűlést csak úgy tudjuk megtartani, ha leszel szí-
ves legalább 2 q szemet ebben az ügyben feláldozni,
ugy mint a többi üzem, hogy a színházat át tudjuk
fűteni, nehogy a munkások megfagyjanak." Kecskemét,
1947. jan. 20. Elvtársi üdvözléssel: Kunsági Mihály
Élelmezési Munkások titkára.

82./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d. Szakszervezeti
Tanács levele vagy Kecskeméti Hírek 1947. 1. évf. 10.sz.

83./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d.

84./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d.

85./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d. jkv.

86./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d. levelek.

87./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d. jkv.

88./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d. levelek.

89./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d. levelek

90./ Kecskeméti Ujság 1947. június 15. 2. évf. 24.sz.

91./ Kecskeméti Ujság 1947. október 23. 2. évf. 37.sz.

92./ Kecskeméti Ujság 1947. október 5. 2.évf. 28.sz.

93./ Kecskeméti Ujság 1947. november 2. 2. évf. 44.sz.

94./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d.

95./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d.

96./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d. jkv.

97./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d.

98./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d.

99./ Élelmezési Munkások 1947. aug. 15. 42. évf. 16.sz.

100./ Szakszervezeti Közlöny 1947. július 15.

101./ Lásd ÜB-kötet 122-124. és 128. L.

102./ Rácz Béla-Strassenreiter Erzsébet: Az üzemi bizottságok szervezete 1944-1948. Történelmi Szemle 1965. 8. évf. 2-3. sz. 234. L.

103./ Visszaemlékezések: Hajdu Ágnes, Zsivola József és Raposa Margit.

104./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d. megyei titkári jelentés vagy Kecskeméti Ujság 1947. december 14. 2. évf. 50., 51., 52. sz. és 1948. február 1. 3. évf. 5. sz.

105./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d.

106./ Lásd Kecskemét fejlődése a három- és az ötéves terv ideje alatt. Kiadja az MDP. Kecskemét Városi Bizottsága Fel. kiadó: Fehér István.

107./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 4/a. d.

108./ ÉDOSZ. Archivum Bp. IX. ker. Tinódi u. Bács-megye 1 d.

109./ Kecskeméti Ujság 1947. szeptember 7. 2. évf. 36.sz.

110./ Kecskeméti Lapok 1947. szeptember 2. 80. évf.

111./ Kecskeméti Ujság 1947. szeptember 7. 2. évf. 36.sz.

112./ Kecskeméti Ujság 1947. szeptember 7. 2. évf. 36.sz.

113./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 2/a. d.

114./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 3. d.

115./ SZOT. L. 1947. Bács-megye 3. d. jegyzőkönyvek,
jelentések.

116./ Visszaemlékezések: Négyesi Mihály volt EKK.
első MKP-titkára és Farkas László, a Gépgyár első
SZB-titkára, a Gépgyár nyugdíjasa.

117./ SZOT. L. 1947. Kecskemét 1. d. jkv. jelentések,

118./ Kecskeméti Ujság 1947. szeptember 14. 2. évf.

119./ Kecskeméti Ujság 1947. szeptember 14. 2. évf.

120./ Kecskeméti Ujság 1947. szeptember 14.

- 121./ Kecskeméti Ujság 1948. január 25. 3. évf. 4. sz.
Az idézett rendelkezés szerint a pártvezetőség ki-
zární köteles azt a párttagot, aki más politikai
pártba lép.
- 122./ Kecskeméti Ujság 1948. február 22. 3. évf. 8. sz.
Az ujság itt közli az új SZDP-vezetőségek névsorát,
Nagy Antal elnök, Forrai Ödön alelnök, Dr. Koncz
Erzsébet, Kovács Jenő, Virágh Ferenc, Székely János,
Dávid Sándor, Smith József, Hajdu Ernő.
- 123./ Kecskeméti Hírek 1948. március 17. 2. évf. 10. sz.
- 124./ Kecskeméti Hírek 1948. március 21. 2. évf. 12. sz.
- 125./ Kecskeméti Ujság 1948. április 27. 3. évf. 17. sz.
közli, hogy "május 1-ével a "Kecskeméti Hírek" az
MKP. lapja, és a "Kecskeméti Ujság" az SZDP. lapja
megszűnik, helyette a "Kecskemét" c. haladó szela-
lemű, új, harcos, baloldali politikai lap jelenik
meg."
- 126./ SZOT. L. Kecskemét, 1. d. 1948. jkv. jelentések.
- 127./ MSZMP. Bács-Kiskun Megyei Archivum /Bács-megye/
27. fond. 2323. vagy "Kecskemét" 1948. május 16.
2. évf. 19. sz.
- 128./ "Kecskeméti Hírek" 1948. ápr. 4. 2. évf. 13. sz.

129./ Visszaemlékezés: Raposa Margit volt Benedek-telepi ÜB-elnök "Késő este telefonüzenet érkezett az Üzemi Bizottság nevére, melyben az állott, hogy "államosították az üzemet, gondoskodjunk annak megőrzéséről. Megszerveztük az őrzést: Szalai Ferenc és Szénási Ferenc elvtársakkal. Vártuk haza az üzembe Brett József mérnököt, mert e munkakörből utazott Budapestre és mint kinevezett igazgató tért vissza."

130./ SZOT. L. 1948. Kecskemét 1. d.

131./ Kecskeméti Hírek 1948. március 19. 2. évf. 11. sz.

132./ Kecskeméti Hírek 1948. március 21. 2. évf. 12. sz.

133./ ÉDOSZ. Archivum Budapest, IX. ker. Tinódi u. EKK.
1948-as munkaverseny felajánlás eredeti példánya.

134./ SZOT. L. 1948. Kecskemét 1. d.

135./ Glóbus Ujság 1948. március 25. 4. évf. 13. sz.

136./ MSZMP. Bács-Kiskun Megyei Archivum /Bács-megye/ 27.
fond. 2117.

137./ "Kecskemét" 1948. május 1. 2. évf. 17. sz.

138./ Zománcipari Művek Kecskeméti Gyáregységének fejlődése rövid története.

/Őrzés helye: ZIM. Kecskemét, Halasi ut./

139./ MSZMP. Bács-Kiskun Megyei Archivum /Bács-megye/
27. fond. 2118.

140./ "Kecskemét" 1948. május 16. 2. évf. 19. sz.

141./ "Kecskemét" 1948. május 9. 2. évf. 18. sz.

Felhasznált irodalom és források jegyzéke

1./ Kiadatlan források:

Szakszervezetek Országos Tanácsának Levéltára:

Kecskemét város üzemekre vonatkozó iratok és jegyzőkönyvek. Szabad Szakszervezetek, Szakmaközi Bizottság és Üzemi Bizottsági iratok, jegyzőkönyvek.

MSZMP. Bács-Kiskun Megyei Párt Archivum:

Kecskemét Városi Pártbizottság jelentései, vb-ülések anyagai, valamint az üzemi pártszervezetek jelentései 1945-1949. év végéig.

Kecskeméti Állami Levéltár:

Kecskemét város üzemekre vonatkozó iratok és Üzemi Bizottsági anyagok.

Központi Statisztikai Hivatal Nyilvános Könyvtára:

Kecskemét városra vonatkozó népszámlálások adatai.

Kecskeméti Statisztikai Hivatal:

Kecskemét városra vonatkozó népszámlálási adatok és az üzemekre vonatkozó adatok.

ÉDOSZ. Archivum:

Kecskemét Élelmezési üzemeire vonatkozó jelentések,
Üzemi Bizottsági jegyzőkönyvek, fénykép-dokumentumok.

2./ Élelmezési Munkások /Budapest/ 1945-1949.

Haladás /A Malomipari Munkások Országos Szakszerveze-
tének Hivatalos Közlőnye/ Budapest 1945-1947.

Kecskeméti Lapok /Kecskemét/ 1944-1945. dec. 25./Nem-
zeti Függetlenségi Front/.

Kecskeméti Lapok /Kecskemét/ 1946. jan. - 1946. aug.30.
/Nemzeti Függetlenségi Front/

Kecskemét /Kecskemét/ 1946. szept. 1-től 1947. jan.
31-ig. /Független Kisgazda Párt/

Kecskeméti Lapok /Kecskemét/ 1947. február 2-től 1947.
december 31-ig. /Független Kisgazda Párt/

Dél-Pestmegye /Kecskemét/ 1946. május 1-től 1946. dec.
31-ig /MKP/.

Kecskeméti Hírek /Kecskemét/ 1948.márc. - 1948. ápr.
25-ig. /MKP/

Kecskemét /Kecskemét/ 1948. májustól 1949. március 27-
ig /MDP/

Délpestmegyei Ujságok /Kecskemét/ 1949. áprilistól
1949. december 31-ig. /MDP/

Kecskeméti Ujság /Kecskemét/ 1946. szept. 1-től 1948.
április 27-ig /SZDP/.

3./ Visszaemlékezések:

4./ Nyomtatásban közzétett források:

A felszabadulás előestéje Kecskeméten.

Irta: Dr. Welther Dániel. Kecskemét. 1965-ben adták ki.

Kecskemét fejlődése a három és az ötéves terv ideje alatt.

Kiadja: Az MDP. Városi Bizottsága Kecskemét. Felelős kiadó: Fehér István.

Futó homok.

Irta: Erdei Ferenc, Budapest, 1957.

A Magyar Szakszervezetek Szabad Tíz Éve /1944-1955./

Kiadja: SZOT.

Rákosi Mátyás: Válogatott beszédek és cikkek.

Szikra, Budapest, 1950.

Gerő Ernő: Harcba a szocialista Népgazdaságért.

Szikra.

Marx-Engels: A szakszervezetekről. Táncsics Kiadó, 1961.

A szocializmus építésének útján. Az MDP. II. kongresszusának anyagából.

Szikra, Budapest, 1951.

Rácz János: Az üzemi bizottságok a magyar népi demokratikus átalakulásban. Akadémia Kiadó, Budapest, 1971.

Rácz János: Az üzemi bizottságok harca az infláció ellen, a stabilizációért.

Tudományos Szocializmus Acta VI. Szeged, 1968.

Rácz János: Az üzemi bizottságok szerepe a magyar népi demokratikus forradalom kibontakozásában. /1944-1945./ Tudományos Szocializmus Acta IV. Szeged.

I. Országos Szakszervezeti Nőkonferencia /1947. nov. 30./ Kiadja a Szakszervezeti Tanács "Munka" Könyv- és Lapkiadó Budapest, 1948.

Hősi multunk. Dokumentum Gyűjtemény. Kiadja: ÉDOSZ.
Összeállította: Rajk Árpád.

A Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetségének jelentése a XVII. küldöttközgyűlésnek. 1898-1948.
Budapest, 1946.

A Magyar Szakszervezetek első szabad közgyűlése.
Budapest, 1946.

A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének 1945. szeptember 10-i levele az újjáépítési miniszterhez a tőkés érdekek érvényesülését gátló akadályokról. /Közli: Rákosi Sándor, Párttörténeti Közlemények 1961. 3. sz./

Berend T. Iván: Az állami beavatkozás rendszere és a nagytőke gazdasági hatalmának aláásása az inflációs periódusban. /1945-1946./ Párttörténeti Közlemények, 1961. 4. sz.

Blaskovits János - Labádi Lajos: Az osztály-erőviszonyok 1946. nyarán és az MKP. III. kongresszusa. /Párttörténeti Közlemények, 1965. I. sz./

Strassenreiter Erzsébet: A stabilizáció megvalósulásának történetéhez. /Párttörténeti Közlemények. 1962. 3. sz./

Az üzemi bizottsági rendszer kialakulása és a munkásellenőrzés megvalósulásának kezdte. /1944. okt. - 1945. május/ Párttörténeti Közlemények. 1963. 4. sz.

Szabó Éva: Adalékok a Magyar Kommunista Párt szervezeteinek létrejöttéhez. /1944. okt. 1945. május/. Párttörténeti Közlemények. 1960. 1-2. sz.

A munkásosztály az újjáépítésért, 1945-1946. Dokumentumok. /Kossuth/ 1960.

A népi demokrácia útja. Az MKP. III. kongresszusának jegyzőkönyve. /Szikra, Budapest. 1946./

Felszabadulás 1944. szeptember 26-tól 1945. április 4-ig. Dokumentumok /Szikra, Budapest, 1955./.

Az üzemi bizottságok a munkáshatalomért. 1944-1948. /Összeállította, szerkesztette és bevezető tanulmányt írta: Dr. Jenei Károly, Rácz Béla és Strassenreiter Erzsébet. Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1966./

Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához. V. kötet. 1939. szeptember 1-től 1945. áprilisig. /Szikra Budapest, 1955./

Harc az ujjaépítésért. Az MKP. 1945. május 20-21-én tartott Országos Értekezletének jegyzőkönyve. /Budapest, 1945./.

Dobi István: Vallomás és történelem. /Kossuth 1962./

Kádár János: A szakszervezetek és az üzemi bizottságok az ujjaépítés szolgálatában. /Budapest, 1945./

Laczkó Miklós: Ipari munkásságunk összetételének alakulása 1867-1949. /Kossuth, 1961./

Nógrádi Sándor: Új történet kezdődött. /Kossuth, 1966./

Ságvári Ágnes: Tömegmozgalmak és politikai küzdelmek Budapesten 1945-1947. /Kossuth, 1964./

Szabó Bálint: A felszabadulás utáni forradalmi átalakulás jellege és szakaszai hazánkban. /Párttörténeti Közlemény, 1960. 1-2. sz./

Molnár István: Adalékok a "Munkások a tudományért - tudósok a munkásokért akció történetéhez" /1946. tavasza - 1947. augusztus/ /Párttörténeti Közlemények/ 1963. 4. sz.

Ságvári Ágnes: A koalíció válsága, osztálytartalmának megváltoztatása 1947. folyamán. /Párttörténeti közlemények. 1965. I. sz./

Szobek András: 1944. október /Párttörténeti Közlemények. 1961. 3. sz./

Vass Henrik: Husz esztendő. /Párttörténeti Közlemények 1965. I. sz./

Rácz János: Az üzemi bizottságok a termelés megindításáért és az öntevékenyen kialakított hatáskör fenntartásáért. Történelmi Szemle. 1967. X. évf. 4. sz.

Rácz Béla - Strassenreiter Erzsébet: Az üzemi bizottságok szervezete /1944-1948./ Történelmi Szemle. 1965. VIII. évf. 2-3. sz.

5./ Feldolgozások:

Rácz János: Az üzemi bizottságok szerepe a Magyar Népi Demokratikus átalakulásban /1944-1948/.
Kandidátusi értekezés /Szeged, 1967./.

Dr. Máté László: Üzemi bizottságok megalakulása és működése. /Területi Állami Levéltárak Tudományos Dolgozóinak Budapest III. sz. Konferenciája. 1965. évi május hó 27-én tartott konferencia témája./.

Tanulmányok: Kecskemét 1368-1968. Tanulmányok a város multjáról, jelenéről. A város fennállásának 600. évfordulóján kiadja Kecskemét város tanácsa. Szerk.: Heltai Nándor. F.k.: Ujvári Lajos.

BOV. 1870-1970. Kecskeméti Gyárának 100 éves története. Összeállította: Simon Balázs.

"Megyénk Felszabadulási Eseményeinek Vázlatos Áttekintése." 1944. október 12-től 1944. november 14-ig.
Összeállította: Bársony Ferenc archivumvezető.
Kézirat gyanánt.

Adatgyűjtemény a Kecskeméti Cipőgyár történetéhez.
Bodócs Gyula helytörténeti feldolgozása. /Kézirat/
Kecskeméti Állami Levéltár.

Magyarország felszabadulása. Nemes Dezső. Budapest, 1960.
A Közgazdaság Évkönyve. Budapest, 1947.

65/1972 bksz

Tárgy: Kiss Margit.....
doktori szigorlata.
Melléklet: 1 db disszertáció

Dr. Rácz János elvtársnak
tszv. egyetemi docens

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Mellékelve Kiss Margit: Kecskemét város munkássága és üzemi bizottságai a népi demokratikus átalakulásban 1944-1948

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbirálni, szíveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szíves figyelmét felhívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálat elkészítésének és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékeft értekezést a birálat elkészítése után sziveskedjék átadni tanszéke könyvtárosának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelyezése céljából.

Szeged, 1972.szept.18.....

Hazel P.E.
.....
dōkàn

A kiadmány hiteles:

Károly

Kapták: Dr. Rózsa János tszv.docens
Dr. Serfőző Lajos docens.. társbíráló
Dr. Szilágyi Pál..... tanszéki könyvtáros
..... tanszéki könyvtáros

B i r á l a t

Kiss Margit: Kecskemét város munkássága és üzemi bizottságai
a népi demokratikus átalakulásban 1944-1948
c. bölcsészdoktori értekezéséről

A dolgozat témaköréből már eddig is számos országos és helyi feldolgozás napvilágot látott. Ennek ellenére nem volt felesleges Kiss Margit vállalkozása; munkájában több érdekes és fontos adalékkal egészíti ki a munkásosztály, a fontos testületei, az üzemi bizottságok 1944-1948-as évek szerepére vonatkozó összképet. Említést érdemel még ebben a vonatkozásban az is, hogy a bírált dolgozat a felszabadulás előtt egy iparilag fejletlen város esetében vizsgálja a munkásság népi demokratikus átalakulásban betöltött szerepét. Ehhez kapcsolódik egyik kritikai megjegyzésünk is; helyesebb lett volna a város társadalmi, gazdasági és politikai helyzetének elemzésével kezdeni a vizsgáldást, a csak ezután rátérni az üb-rendszer kialakulásának tárgyalására. Ebben az esetben nagyobb hangsúlyt kapott volna a helyi sajátosság és ez egy helytörténeti dolgozat esetében jogos kívánságom. Különböző is a szerzőnek következetesebben kellett volna törekednie az országostól eltérő helyi adottságok kimutatására.

Kiss Margit helyesen nem elégedett meg csak az üzemi bizottságok tevékenységének bemutatásával. Gondot fordított az ezzel szorosan összefüggő politikai harcok /pártharcok/ ábrázolására is. Így viszonylag teljes képet kaphatunk Kecskemét város esetében a népi demokratikus átalakulás fontos részkérdéseiről.

A disszertáció készítője a témából megjelent feldolgozások mellett jelentős archiv- és sajtóanyagokra támaszkodott. Különösen jelentős és hasznos a SZOT Levéltárban őrzött anyagok felkutatása, illetve feldolgozása. A szépszámu visszaemlékezés, melyet a szer-

zó gyűjtött össze, jól egészíti ki az írott forrásanyagot. A munka terjedelmét /174 old./ jelentősen növelte, hogy több olyan kérdést - az üzemi bizottságok létrejötte és fejlődése országosan, az üzemi bizottsági rendeletek, stb. - megismétel ill. ismertet a szerző, amelyek már más munkákban kifejtésre kerültek. Ezt szintén el lehetett volna kerülni. Ez azonban érdemi részét nem érinti a dolgozatnak.

Fentiek alapján a disszertációt cum laude minősítéssel javaslom elfogadni.

Szeged, 1972. november 4.

/Dr. Rácz János/
tanszékvezető docens.